

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Julius 2.

27. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Megoldandó feladat.

(Folytatás.)

Mindebben a baj csak az, hogy sem egyik, sem másik buzgóságában nem gondol arra, hogy az a hajó tulajdonképpen mint van megépítve, ki volt annak a mestere, s milyen anyagot hagyott hátra ő az építőknél? Nem gondolnak arra, hogy kivánságaik föltétlen teljesülése tulajdonképpen nem inkább kárára, mint javára lenne-e a hatalmas vizek között evező alkotmányának. A baj az, hogy azon két állítás alapján: csak a dogmákban és dogmák által élhet a keresztyén vallás és ezzel szemben, hogy a dogmák a mai korba be nem illő nyügei a vallásnak, mint elfogult és egyoldalú tételek alapján, az igazságot meg nem találhatjuk, ha tisztában nem leszünk önmagunkban azzal, hogy protestáns felfogás szerint, mibe kell ma a dogma fogalmának súlypontját helyezni? A keresztyén tanrendszer lassu és fokozatos kifejlődése folytán és annak éppen egyik eredményeképpen megerősödött és általános érvényű lett azon felfogás, hogy dogmák alatt az egyházi tekintély erejével bíró azon tantételek értendők, melyekben éppen a kellő mértékben le van rakva és ki van szabva a vallásos hit tárgya, menyinyisége, tehát, a melyek «praescribunt a nobis credenda.» A közfelfogás a *dogma* (Der Schein; Die Meinung; Der Glaube) szó gazdag tartalmának, melyben az első helyet eredetileg az egyéni «észrevevés», a meggyőződésből fakadó és meggyőződés-ébresztésre célzó «bizonyosság», a lélek szeme előtt véghez menő «megmutatás» és szubjektive «igaznak tartás» fogalmi foglalják el; másodrendű részét, a már «észrevett»-ről, «bizonyos»-ról való előadást, a nyilvánosan «megmutatott», «kifejezett tant», az objektív igazsággyanánt szereplő «végzést» (Der Beschluss; Decretum), tehát már a forma jegyeinek összességében nyilvánuló elemet emelte ki és tette uralkodóvá.

E szempontból a dogma fogalmának tárgyalásánál a forma, a külső épp oly lényeges faktor, mint a tartalom, sőt a laikus tudatában a fogalom egészen a formula jelentőségébe olvad föl, a lényeget egészen elfödi a külső. Világos, hogy e szempontból tekintve a dolgot, nehéz dolog, mai világban sikerrel védelmezni azt az álláspontot, hogy a dogmák élő kövek, hogy azok ideje nem járt le; mert a tanult ember, ha bizonyos, talán még önmaga előtt sem fürkészett piétásból, vagy a jó békesség kedvéért, vagy az egyház szolgája iránti tiszteletből nem erősködik az igaz hitű bajnok ellen, magában mégis csak azt vallja: de bizony, lejárt a dogmák kora. Mert, ma már a dogmák védői, vagy nevezzük a tulajdonképpeni nevéükön a konfeszszionálizmus hívei bármily tudományos, vagy ékes beszédben sem tudják, hogy egyebet ne említsék, pl. csak a testi föltámadást, vagy a Krisztust metafizikai tulajdonságokkal felruházó szentháromsági dogmát a konfeszszio szövegéhez hiven úgy hirdetni és tanítani, hogy az hitet, t. i. valódi hitet, világosító, erősítő, vigasztaló, tehát élő és idvezítő hitet ébresszen, s ennek alapján a meggyőződés és állhatatosság termőágát oltsa be a lélekbe. A konfeszszionálizmus hajthatatlanságával és követeléseivel szemben tehát igazat adhatunk azoknak, kik azt mondják, hogy lejárt a dogmák kora.

De, vajjon igazán lejárt-e? Vajjon, a tökéletesedés magas fokára jutott tudományok termelése pótolja-e az emberi lélek mindennapos háztartásában azt, a mit Jézus vallása nyújt már kétezer év óta, s kell, hogy nyújtson ezután is az összhang, a lelki boldogság, a földi menny megteremtése érdekében? Vajjon, a keresztyén vallás nagy és szent igazságainak értékét, melyet ma is milliók keble érez, s melyeknek életét millió templom tanusítja, deválta-e bármelyik hasznos tudomány örvendetes fejlődésével? Az isten jósága, gondviselő bölcsessége, s mindenek fölött, végetlen

szeretete, s e szeretetnek Krisztusban érettünk között javai felől történt kijelentése iránti érzékünket, szükségünket megsemmisítette-e bármely csodálatos találmány? Avagy, kevésbé él-e ma az emberi lelkekben a remény, a hit, mint az idők teljességében? S ki vállalkoznék bizonyítására annak, hogy azok nem boldogságára, hanem romlására voltak és vannak az emberiségnek? Vajjon, kiknek a száma nagyobb: azoké-e, kik hisznek az erkölcsi jó és igaz győzelmében, s fönmaradó hatalmában és fölemeli őket az örökélet, a halhatatlanság igazságának ereje, vagy azoké, kik gúnyt űznek ezekből, s elfordítva lelküket ezektől, az emberi gyarlóság és tökéletlen élet jelenségein túl magasabbra nézni, nem akarnak? És kevésbé ember-e ma az ember, s inkább angyal-e valamivel, mint a názáreti próféta idejében? Felesleges-e ma a könyörület, bocsánat és feláldozó szeretet áldásai?

Jó, de ezek nem dogmák, mondhatja valaki. Igaz, nem olyan dogmák, a milyeneket a niceai, kalcedoni atyák, vagy a reformáció zsinatai készítettek sok jó akarattal és buzgósággal, s a definíciókban a szkrupulozításig menő figyelemmel. De, nem is ez a külső köntös a fő a prot. gondolkodás előtt. Azok igazságok, vallásos igazságok, a keresztyénség fundamentális és szegletkövei. A ki azok felől érzi magában a meggyőződés melegét; a ki vallja e meggyőződését bátran és örömmel; a ki hisz a Krisztus küldetésében és üdvözítő erejében, s hiszi, hogy más fundamentum nem vettetett nekünk megtartásunkra, mint a Jézus Krisztus, kiben a tökéletes vallás testet öltött, ki nekünk evangéliumot, azaz, szabadítást adott; kinek földi életében a végetlen isteni szeretet mindenható ereje nyilvánult; ki makula-nélküli életpéldájával az erkölcsi tökéletesség magas célpontjához az utat előttünk ítártarta; és a ki hiszi, hogy a Jézus Krisztus által tanított és élt istenországának örökéletű céljait a reformáció tisztító és fejlesztő ereje által biztosított szabadságban az individuális erők fejlesztése és erkölcsi érvényesítése által közelíthetni meg, s tehát annak javait és boldogságát a földi, hatalmi érdekeket képviselő hatalmas egyház, illetőleg, ennek feje, ki szintén csak ember, kedve szerinti mértékben embertársainak jogosan nem osztogathatja: az ilyen hívőnek van dogmája, ő nem a dogma-nélküli keresztyénség tagja. Igenis, való tehát, hogy a dogma élőköve az egyház épületének, hogy dogma nélkül nem állhat fenn a

keresztyénség. Mert az a dogma igazság, ez a lényeg, ez az örökélet vizének kimerithetetlen forrása. És ez a dogma örökéletű; érzi ezt ma a vallásos kebel; érezték hajdan a konfeszziók csinálói és vallói. Ez a lényeg, ez az igazság nyilvánult a keresztyénség első nagy dogmatikusánál, Pál apostolnál, dogmatikáját alkotják az ő levelei, a melyekben nem beszélhetett ő a későbbi, 4-ik és 5-ik évszáz nyelvén, hanem úgy kelle szólnia, hogy megértsék a kikhez irt, a kiket tanított. Ez a lényeg, ez az igazság öltött alakot a legelső egyházi formulától kezdve, a kisebb-nagyobb konfeszziók ezernyi számában. Ez kell hogy képezze ma is egy prédikációnak, egy egyszerű ágendának is velejét és erjesztő szellemét, mert e nélkül azok, bizony, nem egyebek, mint egymást kergető szavak üres halmaza.

A keresztyénség történeti jelenség, történeti vallás, melyet magalapításában a világtörténet szinpadán Jézus képvisel. Ő és vallása egy összeforrt egésszet képeznek; az ő személyisége, s hatása a keresztyén vallás örökkön élő és munkáló ereje. Ezen hatás hogy milyen volt követőire, az idő különböző részeiben, mutatják ezen idők hitvallásai. Ime, ő csak annyit mondott magáról, hogy ő az út, az igazság, míg a niceai tudós keresztyének erről való meggyőződésükben azt állítják, hogy ő egylényegű az atyával. Minden forma, természetesen, a mely a keresztyén igazságot, a valódi dogmákat tanította, megfelelt saját kora kivánalmainak; mindenik egy szükséges lépcsőfok volt az istent kereső vallásos lélek mennybe haladására. De egyikre sincs fölírva, hogy «ne tovább», hogy újabb lépcsőt nem szabad csinálni, ha a régi már nem elég. Ha a múlt idők formája ma nem alkalmas a használatra, el vele; megmarad a mindig termőképes mag, az örökéletű dogma, ezt ma is tudjuk hirdetni, de kell is hogy hirdessük, mert van és lesz kinek mindig. Hogy milyen köntösben vezetjük be a szellemi háztartás mai előkelő, újabb kincsekkel gazdag és sok igényű körébe a nélkülözhetetlen tagot, ez külön kérdés. De anynyi mindenki előtt bizonyos, hogy a külsőnek, a megjelenésnek a mai korba illő kell hogy legyen; a nyilvánulás, az önérvényesítés módja, a siker érdekében, sem a letűnt idők divatját nem erőszakolhatja hódolatot keltő győzelemre, sem idő előtti, s így érthetetlen tökélyt nem arrogálhat magának.

(Folyt. következik.)

Zajzon János.

Az ifjusági- és népkönyvtárak.

(Folytatás.)

Nevelésügyünk egyik tekintélyes munkása, a jó ifjusági olvasmányok hatásáról és azok kellékeiről ezeket írja: «A célszerű olvasmányok nemcsak az ismeretkört bővítik, hanem fejlesztik a nyelvérzékét is, és e mellett az eszmék, gondolatok ébresztésére, a képzelődő tehetségnek, a fantáziának élesztésére, s annak kellő korlátozására, az ítélő tehetség fejlesztésére; nevelőleg hatnak a vallásos érzületre, a szépérzékre és az egész kedélyvilágra; erősítőleg hatnak az akaratereőre, a hajlamokra és megneimesithetik az ifjuságban fesledezésben levő, s az egyéniségnek később jellemmé alakuló vonásait és egyáltalában ellensúlyozhatják az értelmi mivelődés egyoldalúságát.» «Az ifjuság számára készülő iratok feleljenek meg a nemzeti szellemnek; tartalmát tekintve, pedig, feleljen meg az igazságnak, a valóságnak; legyen érdekes, erkölcsös, vallásos, de ne ápolja a felekezeti szellemet, a más hitfelekezetek iránti elenszenvet; ne tűnjék fel azonban az erőszakos erkölcsjavítás és mindenütt oktatni akarás szándéka.» «Az ifjusági iratok nyelvezete legyen egyszerű, de nem pórias; az irály, előadási mód és szerkezet pedig kifogástalan.»

Ezen igen fontos és megszívlelésre méltó elvekhez, melyek Felméri fennidézett osztályozásával együtt, eléggé kimerítő tájékozást nyujthatnak bárkinek is az ifjusági olvasmányok kiválasztásánál, részemről még csak azt kívánom hozzá tenni: hogy a könyvtárainkba felveendő ifjusági iratok legyenek mindenekfelett eredeti magyar munkák, ismert elsőrendű magyar íróktól, s igen óvakodjunk könyvtárainkba oly műveket venni fel, melyek idegen íróktól származnak. Mert az ilyen ifjusági iratok, a mellett, hogy a kis olvasót az ő eddig ismert világából egy egészen idegen, előtte teljesen ismeretlen világba vezetik, rossz fordításuk miatt igen alkalmasok a nyelvérzék, tárgyuk miatt pedig a nemzeti érzület, és igen gyakran még az erkölcsi érzület megmetyelvezésére, s nem egyszer teljes kiölésére is. Óvjuk tehát ifjuságunkat teljes erőnkűl, minden lehető módon és alkalommal az ilyen káros hatású olvasmányoktól, «mert az ifju elme az olvasmányokhoz képezetel és hittel járul, tehát értelme és érzelme becses részével»; és így «ha eleinte idegen irodalmi műveket olvasván, nem a saját nemzete irodalma fészkele be magát érzésébe szerfölet nehé, ha ugyan nem lehetetlen, a nemzeti érzés hiányát később pótolni, avagy az elsajátított világpolgárias modort levetköznie.» Féltre tehát a Hoffmann, Schmid Kristóf, Haltaus, Höcker, Hohenauer, Andersen, Genin, Niebuhr, Allcot, Stein s más hasonló társaik ifjusági irataival, s terjesszük ezek helyett ismert, jeles magyar írók eredeti munkáit!

Az idegen ifjusági iratokat, még ha jól is vannak fordítva, akkor se vegyük fel könyvtárainkba, hanem csak úgy, ha valamely jelesebb magyar író által a mi viszonyainknak megfelelőleg dolgoztatott át. Mert, a mint Felméri éppen oly szellemesen, mint találóan mondja: «A nemzeti író mindig alkalmazkodik vágyainkhoz, érzéseinkhez, eszünk járásához. Belopódzik, nem tudjuk hogyan, szívünkbe, lelkiismeretünkbe; ellenben, idegen

művek olvasásakor nekünk kell a szerzőhöz simulnunk, gondolatába behatolnunk, s szívéhez hozzáférköznünk. Amaz szülőinktől örökölt érzületünk húrozatán játszik, emez megköveteli, hogy az ő kedvéért sok részt idegen húrozattal lássuk el magunkat, hogy gondolatait megért-hessük. Hiszen, nem csak az író van összekötve korával, nemzetével, hazája talajával, hanem az olvasó szintén: s szíve csak úgy fog amazéval uni sono verni, ha kiszakad a hazai talajból és a kedvéért (ha mindjárt ideiglenesen is) idegen éghajlat levegőjét szívja, és idegen konyhán készült ételekkel táplálkodik. A gyermekifjútól, kit még tapasztalatai sem fűznek erős szálakkal a hazai földhez, ily elszakadást kívánni, annyi, mint lábát idegen földben vettetni meg, érzését idegen talajra telepíteni ki. A külföldi szellemi tápláléknak korai megszokása mellett, a magyar ifjú minden izét átjárván a külföld bámulata, sárba dobja a nemzeti irodalom drága gyöngyeit, melyekkel igaz értékük szerint soha meg nem ismerkedett. És nem természetes-é, ha aztán felnött korában idegen szellem és irodalom termékeihez fordul, melyekből Vörösmartyként: «összeolvas sok tarkát és keselyt, mig elméje, szíve, nyelve külföld után delejt.» Vagy nincs-e előttünk számtalan példa úgy a közelmultból, mint a jelenből is, mely az elmondottak igazsága mellett bizonyít? S nem mozog-e ma is közöttünk akárhány ilyen kifordított hazafi, ki előtt a hazai dolognak semmi értéke nincs, de annál nagyobb a külföldinek, ha mindjárt selejtes is az?

Ha lehet valami kifogásunk nemzeti ifjusági irodalmunk ellen, úgy az, annak csakis igen pazarfényű kiállítására, s ennek folytán igen magas árára vonatkozhatik. Minek aztán az a sajnálatos hátránya van, hogy ez által a szülék többsége el van zárva attól, hogy gyermekeiknek eredeti magyar műveket vásároljanak. Ezen a bajon azonban, úgy gondolom, hogy az ifjusági könyvtárak tömeges felállításával és a tanítók együttes felszólalásával lehetne segíteni. Addig is azonban, mig ez megtörténék, ne legyen e körülmény akadály senkire nézve, ki ifjusági könyvtárt akar felállítani, hogy azt eredeti magyar művekkel szerelje fel; mert, ha ezek drágák is, még is mindig olcsóbbak, mint a selejtes, szívet, nemzeti érzést és erkölcsi érzületet megmetyelvező idegen fércmunkák, ha mindjárt potom áron is adják azokat. Az ifjusági könyvtáraknak úgy újonnan szervezésénél, mint további gyarapításánál is, mindig szemünk előtt lebegjen ezen pedagógiai igazság, hogy: «A gyermek azért olvas, hogy elméje tisztuljon, épüljön és nem azért, hogy bepiszkolódjék és gyengüljön»; továbbá, hogy: «egészséges-fajta olvasmányok segítik felépíteni a nemzet férfait, s egészséges olvasmányok teremtik a jövő nemzedék anyáit.» (Felméri L. A Neveléstudomány Kézikönyve.)

Nagy és lelkiismeretes utánjárás kell tehát az ifjusági olvasmányok megválasztásához, melyeknél a hazafias irány és nyelvtisztaság mellett, még arra is figyelemmel kell lennünk, hogy az a növendék véralkatának és eszejárásának is megfeleljen. És ezt a szigorú vizsgálatot gyakorolni kell az eredeti magyar művekkel szemben is, nehogy féltre vezessenek az u. n. mondva csinált bírálatok, melyek nem egyszer per amicitiam, a legselejtesebb munkákat is dicsérettel halmozzák el. Így történt ez közelebbről is Boros Györgynek: «A jó gyer-

mekek könyve» című munkájával is, mely az elemi iskola I. és II. osztálya számára iratott. Az elismerő és dicséretektől duzzadó bírálat elolvasása után, siettem is meghozatni a «jeles» munkát. Képzelnétek azonban meglepetésemet, midőn a könyvet végig olvasva, csaknem minden lapján szemembe ötlött a nagyképszerűség, melylyel erőltetett erkölcsi szabályait a gyermekekre akarja erőszakolni és hozzá még oly veszekedett rosz magyarsággal, hogy előbb azt hittem, hogy nem eredeti munkával, hanem holmi rosz fordítással van dolgom. Boros úr művecskéje mindezek mellett még tendenciozus is, a mennyiben felekezeti érdekeket kíván szolgálni; s ez az irányzat annyira kirí belőle, hogy jóllehet én a szerzőt nem ismerem, e műve után még is azonnal meg tudnám mondani, hogy melyik konfeszzió hive, s jól állok, hogy e dologban nem is tévedném.

Éppen így jártam Lampelnek több kiadványával is, melyek «Andersen meséi», «Andersen újabb meséi», és «Ujabb mesék» cím alatt láttak napvilágot, s melyek, különösen rosz nyelvezetük miatt is, mind tűzbe valók. Minden tekintetben ezekkel egy nyomon halad «A magyar mesekönyv» is (Lampel kiadása), s több más társa, melyeket azonban legnagyobb sajnálatomra, helyszüke miatt itt elő nem sorolhatok. Ha azonban bárki is az ifjúsági olvasmányokról még bővebben is szeretne olvasni, annak ajánlom, hogy szerezze meg Dr. Felméri Lajosnak a «Neveléstudomány Kézikönyve» című pedagógiai irodalmunkban páratlan művét; s e mellett olvassa el még Boga Károlynak a «Néptanítók Lapja» 1888. évi folyamának 99—103. számaiban «Ifjúsági iratok» címmel megjelent alapos értekezését.

Az ifjúsági könyvtárakat illetőleg, hátra van még azon kérdés eldöntése is, ha vajjon szükséges-e a leányoknak is, meg a fiuknak is külön-külön könyvtárt állítanunk? Ezen kérdésre, több tekintélyes pedagógus véleménye alapján, a felelet az: hogy a gyermek és felnőtt olvasmányai nem lehet különbség a nemek szerint; de a serdülő korban már igen is szükséges, hogy úgy a leányoknak, mint a fiuknak, de legkivált az előbbieknél koruknak, fejlettségüknek és nemüknek megfelelő olvasmányok álljanak rendelkezésükre. Ezen olvasmányokról azonban e helyen különösen is nem szólhatok, miután ez már magában is egy külön tanulmány tárgyát képezhetné, mindazonáltal azokat, kik óhajtanának e kérdéssel is tüzesebben véleményt olvasni, a többek között, utalom a «Nemzeti nőnevelés» 1887. évi folyamához, hol György Aladár ismert pedagógiai író tollából «Serdülő leányaink olvasmányai» címmel egy kiválóan tanulságos és alapos tanulmányra valló értekezés jelent meg, melynek értékét még a hozzácsatolt könyvjegyzék is neveli.

Itt volna helye, hogy szóljak az u. n.: «Gyermeklapokról is.» Ezekről, bár a hely szüke miatt tüzesebben nem is írhatok, mindazonáltal azt még sem hallgathatom el, hogy ezen lapok, csaknem kivétel nélkül, a nevelés elvei ellen oly hibákat követnek el, hogy ennek következtében a nevelésügynek sok tekintetben nem hogy hasznára, de határozottan ártalmára vannak. Látszik ebből is mindenikén, hogy a legfőbb rugó, a mi őket életre hívta, a nyereszkedési vágy volt. Pedig egy olyan organumnak, mely a népnevelés szol-

gálatában kíván élni, ez alól merőben emancipálni kellene magát. Különösen is kifogásolandó e lapoknál a tul «érdekfeszítő» historiákon kívül, a sok esetben szerkesztői üzenet és a talányok megfejtői nevének közzé tétele; miért is e kis lapokat úgy tekintem, mint a divatlapokhoz csatolt »rózsaszín szalon» képzőiskoláit, hol az Erzsikékből, Ilonkákából, Mariskákából «Kis hamisok», «Busongó csalogányok», «Nefejejtsek», «Szerénykék», «Hamis menyecskék» stb. képeztetnek. Ki tagadhatná, a ki ismeri a «rózsaszín szalont», hogy az nem izléstelen és merőben émelygős valami? El tehát ezen irodalmi monstrum képző iskoláival! Ha a «Gyermek lapok» a pedagogia követelményeinek megfelelőleg vannak szerkesztve, úgy fen fognak állani azok a szerkesztői üzenetek nélkül is, a melyek úgy is csak időt rabolnak a szerkesztőktől és pedig nem egyszer éppen a lap fontosabb részének hátrányára.

Pallós Albert.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. jun. 28. és 29.

Elnökölt főt. Szász Domokos, ev. ref. püspök. Jelen voltak: Szász Gerő, Gyarmathy Miklós, Székely János, Dr. Kovács Ödön, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Dr. Sárkány Lajos, Dr. Török István és Bodor Antal.

Az időközben elnökileg elintézett és bejelentésük folytán tudomásul vett ügyek közül felemlítésre méltók a következők:

Király Urunk Ó felsége kékesi egyközségünk templomépítési költségeire meleg köszönettel fogadott 100 frt segélyt kegyeskedett utalványozni. Jelentés tétetett az A. betűs 5%-os m. papíráradék-kötvények devinkulálása állásáról, valamint e kötvények értékének miképpen való befektetéséről. A br. Baldácsy-alapítvány folyó évi első félévi részletébe küldött 1250 frt beutalásáról. A konvertált földtehermentesítési kötvények idei június 1-vel esedékké válólag kisorsolt tőke kiegészítő részlete kiutalásáról. A holtmarosi és kémeri egyházközségek és zilahi kollegium által fölterjesztett adás-vevési szerződvények helybehagyásáról. A szent-erzsébeti egyházközség módosított papi díjlevelének kiállítására iránt tett intézkedésről. Ugy ezen, mint a többi folyó ügyek ellátása jóváhagyó tudomásul vétetvén, az ülési ügydarabok tárgyalattak.

A rendkívüli egyházkerületi közgyűlés által megálapított egyházkerületi pénztári kezelési szabályzattal kapcsolatosan az ellenőri biztosíték letétele iránt Maksai János aña felhivatott; a szabályzat életbeléptetése iránt úgy a pénztárnokhoz, mint a kinevezett bizottsághoz az intézkedések megtétettek.

A kölcsönügyi előadói állomással egybekötött teendők végzésével ideiglenesen Bodor Antal titkár aña megbízott, ezen rendkívüli munkákért évi 300 frt javadalom utalványoztatott. Az egyházkerület pénztárából egyháznak és magánosoknak kölcsönök kiadása végett a rendkívüli egyházkerületi közgyűlés által szervezett segély-kölcsön pénzalapba beutalandó összegek kijelöltek. A törlesztő kölcsönöknek három alakzata állapított meg u. m.: 41 $\frac{1}{2}$, 30 és 20 éves tőke-törlesztéssel.

A kölcsön-kérések szigorló bizottságába megválasztottak, rendes tagokul, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Gyarmathy Miklós és Domokos Antal afiai; Deák József és dr. Vályi Gábor afiai póttagokul, kölcsönügyi előadó helyettesül pedig Domokos Antal afia.

Megválasztottak a kölcsön-kötelezvényi minták, úgy a törlesztő, mint a rövid lejáratu kölcsönökre, külön az egyházközségek s külön a magánosok részére; sőt a szerint, a mint az egyházközség a törlesztő kölcsön évi törlesztő részletei fedezésére központi rendszeres javadalmát köti le biztosítékul, avagy más jövedelmet ajánl fel, az egyházközségeknek adandó kölcsönökre nézve is két külön mintázat állapított meg s azoknak kinyomatása elrendeltetett.

Beregszászi Eliz és Beregszászi Klára, bóosi birtokos urnók, bóosi fiók-egyházközségünknek egy értékes s nagy, épületes belső telket adományoztak, mely által vallásos buzgóságtól áthatott nemes szívük szép emlékének megörökítéséért azon kicsiny gyülekezetünk vallás-erkölcsi életének és veszélyeztetett nemzetiségének megtartására s felvirágoztatására hozott áldozatért meleg köszönet nyilvánított.

Biró Pálné, szül. Tóth Julianna urnó székelyudvarhelyi kollegiumunk tanári fizetés alapjára tett 3000 frt kegyes alapítványát a kollegium előljárósága, adományozó jótevényéért hálás köszönetének kifejezése mellett, bejelentvén, a kor követelményeivel szemben a nemes szívü jótévkök segélyére nagyon is rászorult kollegiumunk hathatós gyámolítására tett alapítvány örömmel s meleg köszönet kifejezésével fogadtatt.

Istvánházi egyházközségünk által a papi és tanítói, torboszlói egyházunk által a tanítói fizetés felemelése mellett kiállított új díjlevelek, hiveink buzgóságának elismerése mellett, helybehagytak.

A sz. udvarhelyi kollegium és a héjjasfalva-sz. udvarhelyi vasúttársulat között a kisajátítás tárgyát képező külsőség kártérítése ügyében létrejött egyezés elvileg helybehagyatott, a kivített gátló akadályok elhárítása végett az intézkedések megtétettek.

Az egyetemes konvent által a kidei körlelkészi fizetés emelésére megszavazott 100 frt segély kiutaltatik; pitesti egyházközségünk építési költségeire 130 frt kölcsön megszavaztatott.

Az egyházmegyéből.

Vizakna, jun. 1891.

Vizaknai egyházközségünk, és ezzel együtt egész Vizakna város kiváló ünnepélyességeknek volt színhelye a köznapokban; egyházkerületünknek fáradhatatlan püspöke, főtiszteletü Szász Domokos úr f. 1891. június 21-én iktatta be a vizaknai egyházba t. Borbát Pál lelkész urat, a lelkészi kar ezen kiváló tehetségü, derék papját. Már a megelőző nap délelőttjén, egész Vizakna város apraja-nagyja élénk érdeklődéssel várta a Kis-Kapus-felől érkező vonatot, a mely délután egy órakor érkezett meg a vizaknai megálló helyhez, a hol kiszállott egyházkerületünknek érdemekben gazdag főpásztora, kísérve egyházmegyénk kiváló esperesétől: nt. Kelecsényi Károly, derék főgondnokától: t. Timár Károly úrtól és a szomszédos egyházközségek papjaitól. A

vizaknai vasúti megálló helynél t. id. Szócs Sándor, vizaknai birtokos, parlamentünknek több éven keresztül fáradhatatlan tagja, fogadta főpásztorunkat, az egyházközség nevében, élénk vonásokkal ecsetelvén az egyházközség ama nemes ragaszkodását, a mely a távol mult időktől fogva, a Szász-családhoz fűződik, ama családhoz, a melynek tagjai a hazafiságban és vallásosságban, nemzetünknek, egyházunknak büszkeségei. Ezekre, főpásztorunk, érzelmekben és eszmékben gazdag beszédben válaszolt, örömét fejezvén ki a felett, hogy isten neki alkalmat nyújtott, a vizaknai egyházközségbe jöhetni. Ezután a főpásztor kocsira ült, kísérve az egyházmegye előljáróságától, az egyházközség tagjaitól s ama lovas csapatától, a mely Vizakna város nemzeti érzületét, igaz hazafiságát külsőképpen is hiven ábrázolta és megindult a város felé vezető úton; a város végén felállított díszkapuhoz érve, leszállott a kocsiról és meghallgatta a város nevében üdvözlő szónokot, t. Borbát Pál lelkész, a ki igazán ékes szavakban tolmácsolta a vizaknai közönség istenhozottját, a melyre, a fehérbe és rózsaszinbe öltözött leánykától, tengernyi néptömegetől körülvett főpásztorunk válaszolt ékesszólásának megragadó szavaival, keblének fenkolt érzelmeivel, a melyek lényét áthatják abban a pillanatban, a midőn őseinek szülővárosába megjelenni, alkalma nyílt. Innen a menet a közönség lelkes éljenzése között, t. Timár Károly egyházmegyei főgondnok úr házához vonult, a hol főpásztorunk szállásolt. Megjegyzendő, hogy nevezett t. főgondnok úrhoz, főpásztorunkat, a mult édes emlékein kívül, a vérségi kötelék láncai fűzik, a mi csak emelte a viszontlátás örömeinek édes érzetét, a mely annyi kedves multnak emlékét idézte föl.

Főpásztorunk, még ugyanazon nap délutánján, fogadta a városban levő hatóságok, egyházak tisztelgését és néhány látogatást tett; megnézte a templomot, a melynek egyik kriptájában őseinek porai pihennek, megnézte az állami népiskolát; megnézte a város ama kiváló nevezetességét: a fürdőhelyet.

Tulajdonképpen, a változatos ünnepélyességeknek, a melyek az említett pár napon figyelmünket lekötötték, legkimagaslóbb részlete amaz isteni tisztelet, a mely örök becsü, örök emlékü mindnyájunkra nézve, kik jelen voltunk, kiváló jelentőségü és maradandó értékü a vizaknai egyházközségre nézve.

Valóban, ezen az isteni tiszteleten mindaz, a mi a protestáns kultusznak magasztosságot kölcsönöz, fenséggel ajándékozza meg, a mi a szívet, lelket, értelmet magával ragadja, a mi a földöt, a mulandót az örökkévalóval, az istenivel egybefűzi, a legmagasabb összhangban egyesült. Főpásztorunknak ismert ékesszólásában, nem csak a papi hivatalnak méltósága, hanem a hálás utódnak legbensőbb, legtisztább kegyelete testesült meg, nyert kellő kifejezést. A beiktatott t. Borbát Pál lelkész szép beszéde a valóban gyakorlott papról, szónokról és kiváló tehetségről tanuskodik.

Templomozás után, főpásztorunk, az egyházmegye és az egyházközség előljáróságának élén, a papi lakba vonult s itt fogadta a nagyszabeni egyházmegye papságának, a nagyszabeni egyháznak és a vizaknai egyházközségnek tisztelgését. Ezeknek kifejezésével, negyven személyből álló társas ebéd volt, melyen az öröm és lelkesedés élénk kifejezést nyert ama szellemes pohárköszöntőkben, melyeknek sorozatában első helyilleti főpásztorunkéit, melyekben most királyunkat és

felséges családját, majd a város polgármesterét, majd Vizaknát köszönti föl, majd megható szavakban veszen búcsut az egyháztól, a várostól. A társas ebéd után főpásztorunk, kísérve az egyházmegye papságától, az egyházközség tagjaitól és ama festői lovas csapattól, a mely a bevonuláskor is annyira gyönyörködteté a szemlélőt, kiment a vasuti megálló

helyre. Itt ismételt elbucszott az egész közönségtől és a Kolozsvár felé menő vonaton, egyházmegyénk esperesének kíséretében, haza utazott.

E pár nap, azaz, 1891. június 20—21-ke nagy jelentőségű mind az egyházmegye, mind a vizaknai egyházközségre nézve.

y—f.

TÁRCA.

Jáhve és a kerubok.

(Vége.)

Tovább így ír: «érdekes, hogy a négyes szám a kerubok leírásánál általán uralkodó» (Ex. 25. r. 20. v. I. Kir. 6. r. 23—28. v. Ezékh. 41. r. 18. v.); «a négyes számot a szövetség-sátornál is feltalálhatjuk; az áldozati cselekvénynél négy dolog kívántatott meg»; aztán meg: «a négyes szám Jáhve működésében is előfordul Ezékhielnél, mely tény világot vet az ő istenfogalmára». Hogyan, a négyes szám? Aztán meg idézi a 14. r. 21-ik versét: «ki koh amor adónáj Jahve af kiarbaal sefátaj háraim khereb verááb vekhajjah rááh vádeber sillakhti el Jérusálém lehakhrít mimmenszáh adám ubehémah, azaz: «Mert, i. sz. Jahve az én Uram, hát ha még az én négy büntetésemet bocsátom csapásokul Jérusálémre, hogy kiöljek abból embert és barmot; a kardot és éhséget, stb.; és mondja tovább: «ime, Ezékhiel Jáhvéjának egyik jellem-vonása.» Szabad kérdenem, melyik? Az, hogy a bűnösöket kiirtandja? Hiszen, az a 8-ik század «némely» monotheisztikus prófétái között «első sorban említendő», Jesajánál is így van. Pedig «ő» a szellemi monotheoszra fel volt emelkedve. Aztán, a következő is egy kis unikum. A miért Jáhve így mer szólani a 16. r. 25 v-ben: azért te... hallgasd meg Jahve szavát;» azt mondja: »Ha az Ezékhiel Jáhvéja így beszélhet, akkor ama négyszeres büntetést miért ne hozhatnók kombinációba a kerubokkal?

Ugyan, mi célból? Gondolom, ha nap-hosszant kombinálná bárki is a négyes számot a kerubokkal, még akkor sem lenne a négyes számból kerub, és megfordítva; sem pedig tiszta fogalmat a kerubokról nem nyerhetnének.

Már előbb is említettem, hogy M. L. úr a kerubokról akarván szólani, nagy hibát követett el, a mikor kiindulási alapul Ezékhiel I-ső fejezetét vette. Hiszen, Ezékhiel maga szól, és egészen más formán a kherubokról később, a 41. r. 18. s köv. verseiben. Vagy, nézte volna meg az I. Kir. 6. r. 23 s köv. verseit, hol a kherubokról ez áll: Csinálja pedig a legszentségesebb helyben két Kerubimot fenyőfából, melyeknek magasságuk 10 sing vala. Öt sing vala a Kerubnak egyik szárnya, a másik szárnya is öt sing vala... A másik Kerubnak is szárnya 10 sing vala, stb... stb. Nézzük még az Ex: 25. r., 18. s köv. verseit: »Csinálj két Kerubimokat is, a kegyelem táblájának két végeire.. az ő két szárnyaikat kiterjesszék fenn. a Kerubimoknak orcájuk a kegyelem táblájára nézzenek.. Ott leszek veled szemben és szólok veled a kegyelem táblájáról a két Kerubimok közül. « Vagy, lássuk, hogyan szól Ezékhiel, a kerubokról a 41. r. 18. s köv. verseiben: »És (a fal) Kerubim és pálmafa képekkel vala elkészítve; és egy pálmafa vala a két kerub között és mindenik kerubnak két-két orcája vala. És az ember orca néz vala a pálmafára egyfelől

és az oroszlan a pálmafára másfelől.. stb. Vajjon, e kerubképekben hogy található fel M. L. úr által rajzolt kerub-vonásokat? Ha e tudósításokat vesszük alapul, a melyek, legalább a főbb vonásokat illetőleg, egymással megegyezők, úgy találjuk, hogy éles ellentétet képeznek azzal a fogalommal, melyet M. L. úr nyújt róluk. És vajjon minő szerepök van mindenik tudósítás szerint?.. Az Ex. azt mondja: »A kerubimoknak orcája a kegyelem táblájára nézzenek. szárnyaikkal beborítsák és ott szólok veled a kerubimok közül.« Az I. Kir. 6. r. 27. v. hason értelmű működést, vagyis feladatot tár eléjük. De lássuk magát Ezékhielt. A kerubok itt is a »belső házban« vannak. Két kerub, mindeniknek két-két orcája, stb. Mindenik tudósításból látszik, hogy Jáhve szentségének, vagy magának Jáhvének őrei. De Jáhveval azonosítva, egyik tudósításban sincsenek.

A mi meg a szó ethymológiáját illeti, hagyjunk békét a »ké«-nek is, a »rob«-nak is; mert sohasem jön ki belőlük az, a mit ki akarunk f a c s a r n i.

Említettem, hogy Ázsiában több alakban él a monda a »kerub«-okról. Felső-Ázsia kirubjai óriás szárnyas bikák, A hajdankori, ninivéi királyi paloták őrei: kirubok. E mythologiai alakok szülő-anyja a legnagyobb valószínűséggel Babylon és Assyria fantáziája. Ezekről vették át a feníciaiak, kik valami óriás madarat értettek alatta, mely drága kincset, aranyat őriz. Így van ez kelet mythológiájában; a nyugati népek Griff madara is nagy valószínűséggel innen származik.

A szót, melyből a héber Herubim-ot származtatnánk, igaz, nem kapjuk meg. De hát, édes anyanyelvünkben nincsen-e olyan szó, melynek magyar eredetét kimutatni, nem tudjuk, bár közhasználatu?

A szó, melytől kerubim származik, assyr szó; jelentése: megfog, megragad; ebből: őriz. Az assyr főnévi alak: kerrubuh, jelent őrizőt. Ez utóbbi alak a héber többes raggal ellátva, adja: kerubim-ot. Jelentése merőben öszszefér a hivatással, vagy tulajdonsággal, mely a bibliában van nekik tulajdonítva és bizonyára a feníciaiaktól vétetett át. De hogyan? Könnyű kimagyarázni. Azt tudjuk, hogy Salamon feníciai mesterekkel építteté a templomot egészen idegen formára, a mely forma új és meglepő az izraelitákra. A templom cifrázatai: a pálmafák, liliomvirágok, gránátalma, stb. mind feníciai eredetű. Igen, de a kerubok a szövetség-sátorban is megvoltak; a szövetség sátora pedig korábbi időben, még Mózes életében készült. Csakhogy erre nézve az a tudósok véleménye, hogy »a templom nem a szentsátor mintájára készült«; hanem »a fogság utáni papság munkája.«

Az említett helyeket kivéve, a kerub előfordul még a zoltárookban is, mint vihar-felhő; ott is Jáhve szentségének őrei, Jáhve elfedői, eltakarói. Mint a földi templomban Jáhvét elfödik a gyarló ember tekintete elől, úgy ott a

mennyei templomban a felhőkben eltakarva, igazgatja a világot, elhalmozza áldásaival, vagy sújtja csapásaival, a boldog, vagy gonosz Izraelt.

Mindezekből úgy gondolom egy kissé, egészen más képet lehet a kerubokról, azoknak minemőségükről alkotnunk. Jáhve-nak, Jáhve szentségének őrei voltak. Jáhve hatalmának nem »képviselői«, hanem symbolumai és nem főleg földi szellemek.

Ennyit kívántam megjegyezni a kerubimokról. És ezzel megjegyzéseimnek végét is ejtethetném.

Legyen szabad azonban, a 8-dik század prófétáit és Ezékhiet ért szigorú vádat enyhítenem.

Kik voltak a 8-ik sz. prófétái? Amosz, Hósea, Zakharja, Iesaja. Üssük hát rájuk a politheizmus bélyegét. Mielőtt ezt tennők, vizsgáljuk a kor állapotát, hittartalmát. A Mózes vetette alap most is él: Jehova Izrael istene; Izrael Jehova népe. Ezért, »Jehova épp úgy fölötté áll a többi idegen népek istenének, mint Izrael minden más népnek, ámbár, nem igen tudták volna megmondani, hogy miben áll e felsőbbség.« Ez a tudat él, él még akkor is, midőn Izraelben (Juda és Efraim) testvérháború dühöng. Jehova a segítő, erőt, győzelmet ad; megtermékenyíti a földet és megvédi az ellenségtől az országot. De Jehova ítélt, büntet és jutalmaz. A mint Wellhausen mondja: »Ez a hit ily módon hangulatos elenvenséget nyert, az istenfogalom valami felséges jelenvalóságot« e kor prófétái kebelében. kik szenvedélyesen kelnek síkra Jáhve mellett. Hittudatuk ismételve is ez egyben összpontosítható: »Jáhve az egyedüli isten s az ő népe Izrael.« Bizony, ez a tudat él Ezékhiet kebelében is.

Avagy, azért politheisták, mert a nép Jáhve mellett más isteneket is imádozott? Akkor a népet és nem a kor prófétáit illeti a vád, kiknek Jáhve »az egyetlen szellemvalóság, a világ ura s népe sorsának kormányzója« volt.

Ezekben láttam jónak megjegyzéseimet megtenni. Megjegyzéseim során igyekeztem tárgyilagos lenni. Más céloom nem volt, mint az, nehogy M. L. úr tárcája félremagyarázásra adjon alkalmat.

Még csak egy kis türelmet.

M. L. úr azok után, miket elmond, némely következtetéseket von le. Így:

1. »Hogy hibásan tulajdonítják a hébernek Mózesnek a szellemi egy isten feltalálását.« A mennyiben ezt feltalálni kellett, »nézetét« magam is osztom. M. L. úr maga azt mondja, hogy: »a Jáhve-gondolat már az ősök vallásában megvolt«; s dacára ezen állításának, csakhamar elmondja Mózesről azt, hogy: »nemhogy egy szellemi lény gondolatára nem volt felemelkedve, hanem még az érzéki egy alkotóóra sem.«

Ezzel szemben, az ellenkezőt bizonyítottam be; a mennyiben a Jahvismus megteremtőjének őt lehet mondani és a mennyiben a még természeti alapon álló vallást erkölcsi alapra ő fektette. Hogy más isteneket is ismert, az kétségtelen. De lelkében csak egy, Jáhve élt.

»A Jáhve szó jelentése bizonytalan. Mióta? Izrael kebelében az egy, igaz istent értik alatta, idegen istent sohasem neveznek vele. Az, hogy újból akarja csinálni M. L. úr, valami egyébnek a »bizonytalan«-ságáról tesz bizonyosságot. Azt is láttuk, hogy mennyiben vethet rá világot az Ezékhiet isten- és kerub-fogalma.

Egy valódi igazságot állít. Ehez nem is lehetne sza-

vam, ha mondatának kétharmadán pontot tesz. Avagy, egyesek alatt felemelkedett, mások alatt alásülyedett? Mert abból, hogy csak egyesek alatt emelkedett fel a nép a monotheizmusra s első sorban Jesaja alatt, egyebet alig ha lehet érteni.

Ennél én tovább megyek s el merem még azt is mondani, hogy az egész 8-ik sz. alatt nem emelkedett fel Izrael a »szellemi monosz-theosz«-ra.

4. »Jáhve és a kerubok az ő s sémi kultuszban földi szellemek lehettek.«

Hogy ki volt Jáhve az ő s sémi kultuszban, azt tudja M. L. úr. Herodotos szerint, az ő s zsidó a pusztító tűzistent imádták. E vonás igazolásául szolgáljon a Jáhve ládája. Bizonyítja az, hogy a 9-ik századig Izrael istenét bika alakjában formálja, stb. stb. Mint a pusztító tűz istene, nem lehetett a föld szelleme; valamint nem a kerubok, melyeket Izrael kelet más népeinek mythológiájából vett át.

Tóthfalusi József,
theologus.

Különfélék.

= E számunk már az új félesztendőben jelenik meg. Sajnálattal kell kijelentenünk, hogy dacára ennek, a mai napig még alig kétszázan tettek eleget azon kötelezettségüknek, hogy beküldjék a Közlöny megállított díját. Isten legyen a tanunk, nem sürgetnök, ha a magunkból eleget tehetnénk tartozásainknak; de munkánkból élünk mi is, és abból nem telik.

Szívesen kérjük az illetőket, gondoljanak lapunkra is. A „Közlöny“ az egyházkerület hivatalos Lapja; de nekünk kell fentartanunk, mert én egyedül fenn nem tarthatom.

Előbb-utóbb csak be kellene küldeni; nem jobb-e a maga idejében? És akkor ez a panasz elmaradt volna.

Kolozsvártt, jun. 30. 1891. Szász Gerő.

= **A minden néven nevezett** nevelő intézetek ez iskolai éve e héttel befejeztetett. Az iskolák ajtai bezárultak. Számot lehet és számot kell vetni egy esztendei aratással e tekintetben. Ám, honnan vegyük az adatokat? Beszéljenek a tanárok, beszéljenek a tanítók. Ha öntudatuk megnyugtatja, hogy eleget tettek kötelességüknek; ha egy esztendei munkálkodásuk által izmosodást nyert a hazaszeretet; ha felszántották a féltő gonddal rájuk bizott növendékek szívét, s abba elhintették az anyaszentegyházunk és általában a protestantizmus iránt való lobogó lelkesedésnek, buzgóságnak és élőhitnek magvait: úgy ez esztendő nem tölt el hiában. Most a szünidő következik. Hadd, nyugodjék az agyvelő; de nyerjen táplálékot a szív. Legyenek üresek az iskolai épületek; de hangozzék a családi hajlék. A mező hadd ontsa ozontartalmát és nyerjen növekedést a test. Szülői öröm, gyermeki hála és a jövődöbe vetett bizodalom egyesüljenek abban a szent reménységben: élünk mi mindörökké!

= **«A reformáció Kassán»** cím alatt ifj. Kemény Lajos oklevéltárral ellátott munkát irt, melyben Luther és Kálvin hiteseiméinek a felvidék e nevezetes városában átélte viszontagságait tárgyalja addig az időpontig, midőn azok teljes uralomra jutottak. A munka, mely Henkel János, Dévai Biró Mátyás, Huszár Gál és más reformátorok korszakalkotó munkálkodásával foglalkozik, méltán tarthat számot a mivelt közönség érdeklődésére. A mű jul. közepén kerül ki sajtó alól és 1 frt 20 kron megrendelhető a szerzőnél, Kassán.

= **A sepsi-szt.-györgyi Mikó-kollégium** kiépítése tárgyában jun. 25-én tartott meg az ajánlati verseny-tár-

gyalás. A nagy érdeklődés mellett végbement tárgyaláson az építető bizottság a kolozsvári Oriold és társai cég ajánlatát fogadta el és velük a szerződést 78,695 frt 91 krtban meg is kötötte. És ezzel egy hatalmas lépést tett előre az a kollégium, melyre ugy néznek ott a székelyföld szívében, mint a szemük fényére. A mi érdeklődésünk semmivel sem csekélyebb és örömmel regisztrálunk minden mozzanatot, mely a teljes befejezéshez vezet e szép és magasztos elhivatást betöltendő intézetet.

— **Egy főszolgabírói indokolt végzés.** Kolozsmegye Tuson községében Cóbel Albert ottani birtokos lovaival eltapostatta az ev. ref. temetőt, mely ellen az egyház, hatósága útján, panaszt emelt a m.-örményesi főszolgabírói-hivatalhoz; az, 1455—1891. szám alatt a következő indokolt végzést hozta: »Felmentendő volt Cóbel Albert panaszlott, mivel a görgegyi ev. ref. egyháztanács által neki tulajdonított közrend és közszemérem elleni kihágást nem követte el; azon körülmény, hogy panaszlottnak lovai az ev. ref. köztemetőbe befutottak és ottan a sirokat taposták, nem minősíthető közrend elleni kihágásnak, mert a szándékos taposás és rongálás nem Cóbel Albert panaszlottnak, hanem tulajdonát képező lovainak tulajdonítható.«

— **Nyilvános köszönet.** A választi ev. ref. egyház javára f. évi május hó 30-án rendezett zártkörű táncmulatság alkalmával felülfizettek: Mltgs Montbach Sándorné, szül. Br. Wesselényi Mária 50 frt. Özv. Br. Bánffy Albertné 30 frt. Br. Bánffy Albert 30 frt. Dr. Akontz János 8 frt. Magyar Károly (Választról) 7 frt. Br. Incédy Sámuel 5 frt. Haliárszky Sámuel (Sz.-Somlyórol) 5 frt.

Üzv. Zeyk Dánielné 5 frt. Gr. Bethlen Istvánné (Mező-Sámsondról) 5 frt. Br. Vay Béla (Zsolcáról) 5 frt. Vadas Albertné 5 frt. Vaska Gyula (K.-Lónáról) 3 frt. Wilford Eduárd (Bonchidáról) 3 frt. Gr. Wass Hortense 3 frt. Szőnyi Elek (K.-Jenőrol) 3 frt. Sándor Lajos (Dobokáról) 3 frt. Br. Bánffy Ágnes 2 frt. Gr. Wass Jenőné 2 frt. É. Ujváry Vilma (A.-Ilosva) 2 frt. Bedeházy Jánosné (Noszoly) 2 frt. Özv. Orbán Kelemenné (Doboka) 2 frt. Greguss Imre, tanár (Zilah) 2 frt. Tamásy és Voith (Kolozsvár) 2 frt. Simkovits János 2 frt. Páska Zoltán, vivómester 2 forint. Dittrich János 1 forint. Moldován János 1 forint. Kálmán László 1 forint. Nagy József körjegyző 1 forint. Wallner Ferenc 1 forint. Técsy István 1 forint. László Gyula 1 frt. Begidsán Pál 1 frt. Moldován Berci 1 frt. Pap Miklós, körjegyző 1 frt. Magyar Sándor [Apahida] 1 frt. Szabó Lajos [Apahida] 1 frt. Halász Jenő [Bonchida] 1 frt. Dr. Deák Albert 1 frt. Fuhrmann Albert 1 frt. Veér Anna 1 frt. Dr. Grünvald Izidor 1 frt. Kálé János 1 frt. Kelemen Pál 50 kr. Hangó Gábor g. cath. lel. 30 kr. A felsorolt kisebb és nagyobb kegyes adományok ékcsen beszélnek az illetők áldozatkészségéről s örvendetes jelei az időknék, midőn a felekezeti és nemzetiségi kérdéseken felülemelkedve, egyedül a szent és magasztos cél az, mi, érzelmeinket megszentelve, vallás-erkölcsi tettek gyakorlására indít. Fogadják a jószívű felülfizetők, egyházközségünk nevében, a nyilvánosság terén is forró köszönetünket. Kedves és elmulasztatlan kötelességünknek ismerjük másfelől, ujjolag is szívünk legmélyebb hálaérzelmei közt emlékezni meg Mltgs. Montbach Sándorné, szül. br. Wesselényi Mária úrnőről, egyházunknak ezen nemes szívű, fenkölt szellemű és áldott jólelkű kegyes pátronájáról és vele rokonlelkű fiáról, Mltgs. br. Bánffy Albert úrról, kik fönnbbr jelzett felülfizetéseiken kívül, együttesen, még 80 frttal voltak kegyesek a táncmulatság előleges költségeinek fedezéséhez járulni. Találják fel úgy ők, mint többi felülfizetőink is, méltó jutalmukat a jó és nemes tett boldogító tudatában. Választon, 1891. június hó 28-án. Simkovits János, pénztáros. Magyar Károly ev. ref. főgondnok. Vadas Albert, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ

730—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett balavásári egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági beclés szerint 295 frt 83 kr.

Pályázati határnap: július 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához intézendők, V.-Gálfalvára, u. p. Di-cső-Szentmárton.

Kolozsvártt, 1891. jun. 29.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

731—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett sövényfalvi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági beclés szerint, 212 frt 54 kr.

Pályázati határnap: július 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához intézendők, V.-Gálfalvára, u. p. Di-cső-Szentmárton.

Kolozsvártt, 1891. jun. 29-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

629—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a dézsi egyházmegyébe kebelezett galgói kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás és 228 frt, melyből 135 frt központi segély, készpénz.

Pályázati határnap: jul. 20. Folyamodványok hozzám nyújtandók be.

Kolozsvártt, 1891. június 29.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

685—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett m.-dályai egyházközség III-ad oszt. papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági beclés szerint, 517 frt 42 kr értékű kepe és kanonika-porcio hasznélvezete. A megválasztandó köteles, az özv.-árvai évi járulékot fizetni.

Pályázati határnap: jul. 31. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához intézendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1891. jun. 29-én.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

605—1891.

ÉRTESETÉS.

A kolozs-kalotai ref. egyházmegye házassági törvényszékének tagjaival tudatom, hogy jul. 20-án délelőtt 10 órakor, Gyaluban, Házassági Törvényszéki ülést tartok.

Felkérem a tiszt. urakat, figyelméztessék a valópereseket, hogy a szükséges lépéseket a kellő időben tegyék meg, valamint az ügyvéd urakat is pereik rendezésére.

Gyalu, 1891. jun. 28.

Deési Gyula,
espercs.

82—1891.

MEGHIVÓ.

A sepsii ev. ref. egyházmegye Papi Értekezletének t. tagjait, folyó évi július 13-án délelőtt 9 órakor Sepsii-Szentgyörgyön a Mikó-kollegium nagy termében tartandó értekezletre van szerencsém tisztelettel meghívni. Tárgyak: 1. Elnök, alelnök és jegyző választás. 2. A vallástalanság némi okairól és ellenszereiről; felolvassa Vén Mihály. 3. Benedek Árpád saját egyházi beszédét adja elő. 4. Benke István, tanár, értekezést tart a könyvtárak rendezéséről és kezeléséről általában, különösen a sepsii ref. egyházmegyei könyvtár helyzetéről, szemben a Mikó-kollegium küszöbön álló építkezéseivel. 5. A szilágy-szolnoki ref. egyházmegye által alkotott szabályrendeletekről ismertetést közöl Józsa Sándor. Nagy-Borosnyón, 1891. június 22.

Zágoni Pál,
értekezlet elnök.

605—1891.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Sz.-Kocsárdi lakos, ev. ref. Bajnócky Róza, hites férjét, ev. ref. Urus Juga Ferencet, ki ötlet, a hiv. bizonyítvány szerint, ezelőtt több mint hét év óta hűtelenül elhagyta s azóta holléte nem tudatik, hivatalosan idézheti a n.-enyedi házassági törvényszék elébe mátol számítandó hat hó alatti megjelenésre, a mikor is, akár megjelenik, akár nem, mint hűtelen elhagyó ellen valókeresetét megkezdi és lejártatja.

Gerenden, 1891. jun. 23.

Hegedűs Lajos,

n.-enyed ref. e. megyei esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Julius 9.

28. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutoa 9. sz.*

Megoldandó feladat.

(Folytatás.)

Ezek szerint, tehát, ha a dogma fogalmának súlypontját abba helyezzük, a mibe prot. felfogás szerint helyezni is kell, t. i. a tartalomba és nem az alakba; ha tudjuk és valljuk azt, hogy azon igazság, melylyel a keresztyénség gazdagította az emberiséget, nem a róla alkotott felfogás formájában, hanem magában, s az általa teremtetett tények valóságában és mindenkor határában birja örök életét és erejét: úgy világosan áll előttünk a prot. papnak híveihez való köteles viszonya. Ő nem a fejlődési korszakokat jelző konfeszziók szolgája, hanem a Krisztus vitéze, az evangélium hirdetője; nem azok betűihez, tételeihez kell, hogy lekösse szabad lelkének erőit, mindön az evangéliumot akarja hirdetni, hanem az ő urának, a megfeszített, de mégis örökké élő Krisztusnak, s az általa életet nyert igazságoknak szelleme kell, hogy vezérelje munkálkodásában.

Igaz, ez még csak az elvi alap, a kiindulási pont, holott éppen az a kérdés sarkpontja, hogy miként kell érvényesülni az itt mondottaknak gyakorlatilag? Hol, ki nyújtja a kivitel módját, mikéntjét? Ha félre teszszük a tisztes konfeszziókat, ha nem használjuk az apáink által vallott dogmákat: mihez nyuljunk? Hol van hát az új, a mai világba találó formulázás? Hát, bizony éppen ez a nyílt kérdés különösen hazai protestántizmusunk életében, éppen ebben rejlik a megoldandó feladat.

A föladat tehát az-e, hogy egy új, dogmagyártó zsinat üljön össze, s kiszabja egy újabb periódusra a prédikálásnál használandó normát? Nem ez. Mert miért kellett az augsburgi, helvéci hitformáknak, a 16-ik évszázbeli magyar református zsinatok konfeszzióinak, stb. megszületni? Követelte az államhatalom, hogy mutassa ki, szedje paragrafusokba az új felekezet: mit hiszen, hogy

hiszen, mi a különbség közte és az addig uralkodó egyház között? Tehát, vallomást kellett hogy tegyen hitéről. Követelte létérdekük, hogy megmutassák ellenfeleiknek, s meggyőzzék követőiket: mi igaz és mi nem igaz, szerintök, a vallás dolgában; tehát, vallomást kellett hogy tegyenek hitükről. Ma nem követel tőlünk semmiféle államhatalom hitvallomást, mert tudja, hogy kik és mik vagyunk. De a második indok ma is fennáll ellenfeleink és híveink előtt, s ez utóbbiakkal együttesen az egész világ előtt ma is vallást kell hogy tegyünk hitünkről minden istentisztelet alkalmával.

Igaz, de, így szólhat az ellenvetés, a protestantizmus alapelvét, a hit dolgaiban való egyéni szabadságot és önállóságot, a szabad vizsgálódás jogát tagadnók meg, ha a Jézus vallásának felfogására és hirdetésére irányuló öntevékenységünket újabb, habár mindenki előtt tetszetős tan-telek korlátai közé szorítják. Ez a kifogás maga szinigazság és nem is ez ellen akarok erősködni. Csak az az állításom, hogy szabadság és szabadoncság, öntudatos, rendszeres irányban mozgó öntevékenység és tájékozatlanság, bizonytalanság között nemcsak formális, hanem minőségi, lényeges különbség van. Nem kellene nekünk konfeszziót szerkesztő zsinatok, hanem kell világosság, tájékozottság és bizonyosság, hogy tudjuk és legyünk tisztában azzal, mit hiszünk és hitünket miként gyümölcsöztessük. Kell szinvallás és irány-
szabás, hadd tünjék ki: kálvinista igehirdetők vagyunk-e, vagy az ellentétes nézetek szele miatt a szintelenség köpenyegével takarózó, s a különféle szellemi befolyások szirtjei között meghasonlott lélekkel evező hajósok? Kell határozottság és bátorság, hogy a hit legnehezebb, de egyszersmind leggazdagabb tartalmu tárgyainak kősziklájából is élőviz forrását tudjuk fakasztani a szomjuhozó sokaság enyhítésére.

Isten mentsen attól, hogy vádaskodni, vagy túlozni akarjak, avagy a nagy mondások görög-

tűz fényében keressem kedvtelésemet. De egyszer sem jut-e eszünkbe nekünk: hogy állunk, mi papság, hit dolgában az újabb idők hatása folytán? Mi a mi bevehetetlen várunk, mai hittani tekintetben, a melyre mindenkinek, együgyűnek és tudósnak egyiránt őszinte meggyőződéssel, sőt lelkesedéssel rámutathatunk?

Bajos dolog itt, az igazat aprólékos elemezgetéssel és fejtegetéssel felmutatni. A bonctermekek igazságában sem minden ember szeret gyönyörködni. Elég, ha a helyzetet jellemző néhány tapasztalati jelenséget fölemlítek.

Egy fiatal pap barátom, kit az akadémia falai között úgy ismertünk, mint a szabadelvű nézetek egyik heves bajnokát, miután pár év óta az úr szőlőjének munkásai között forgolódott, s így már tapasztalásból ismerte az iga gyönyörűségét és a teher könnyűségét, találkozásunk alkalmával, midőn bizalmas eszmecsere közben a húsvéti prédikálás jelentőségére tértünk át, ilyenformán nyilatkozott: hja, könnyű az akadémia padjai között a modern theológiáról okoskodni, s azért lelkesülni, a mig theologus az ember; kerüljete csak ekklesiába, majd másképpen lesz; ott arra a meggyőződésre jut az ember, ha sem a régi orthodoxiának nem tud szószólójává lenni, sem hiveit nem akarja megbotránkoztatni (!), hogy legjobb, az olyan kényes tárgyakat, mint a föltámadás, valahogy kikerülni. Ime, egy pap lelki gyötrelembe jut, töpreng, elmélkedik az emberi lélek nagy kérdései, a keresztyén vallás magasztos problémái fölött, s a végén is kénytelen, esetleg, a lelkében föl-föl éledő, szárnyra kelő igazság és szabadság szellemét elcsitítani, lebilincselni, s a szabadulásra, az önmegnyugtatóra a szintelen opportunizmus legkényelmesebb útját választani. Tehát, legjobb «a kényes tárgyakat» valahogy kikerülni! Kálvin szelleme szól-e az ilyen okoskodásban? Holott, éppen ezek a kényes tárgyak a legalkalmasabbak a speciáliter keresztyén és protestáns vallásos öntudat ápolására és erősítésére.

Én különben ezt az egy szegény kollégámat nem hibáztathatom, mert ő egyedül mit csináljon? Egy csepp tinta meg nem festi a nagy tengert. Ő az általános szint, akarom mondani, sok színűséget, vagy szintelenséget képviseli. Azt a határozatlan dogmatikai felfogást, a minek, mint egy másik tapasztalati jelenség, hangos bizonyítékai a protestáns irodalmunkban évenként buján termő prédikációs kötetek. E tekintetben először bizonyos az, hogy minden szerzőnek van annyi élet-

bölcsessége, hogy termelésének színe-javával áll elő a könyvpiacra. Az egyházi sajtó elvégzi a maga feladatát, a kritika meghányja-veti alaposan az eléje került anyagot, de a rostában 10% marad olyan mag, melylyel dicsekedhetnek a termelők. A többi? Az a mulandóság homályának lesz korai áldozata. Hát még a melyek nem látnak nyomdafestéket? A melyek csak egy kis egyházközség szükkörében «saját használatra» készítve, kell hogy teljesítsék építő hivatásukat? Nem követelhetem magamnak, hogy a helyzetet tökéletes ítélettel jellemzem e tekintetben, de jó akarrattal tett megfigyeléseim eredményeképpen, én nem tudtam, magam számára más ítéletet alkotni. Az egyházi szónoklat a hittani állapot barometruma kell, hogy legyen, mert ellenkezőleg az lehet ugyan szónoklat, de nem egyházi. Egyházi szónoklatunk mai állapotának pedig mi a képe?

A régi gárda, eltekintve természetesen a magasabb műszónoklat kevés számú képviselőjétől, a melynek évszázunk első felében a különféle mellékírányokkal összeházasított szupranaturalizmusból született dogmatika vala világító oszlopa a vallásos ismeretek mezején való vándorlásban, ma a kiaszott és táperő nélküli orthodoxia partjain legelteti a nyáját. Az újabb idők generációja, melynek sok tagja nagyra van a modernséggel, a legbuzgóbb önkénytese annak a száraz és szintelen racionalizmusnak, melyet csak az az öröm biztat, ha a világi tudományokhoz minél jobban hozzá simulhat s azokkal nyíltan kacérkodhatik, titkon viszonyt folytathat; a mely, midőn hideg mosolylyal kigúnyolja az emberi lélek szent sejtelmét és hitét, a midőn a szabadulás és jobb reményével eltelve, isten megmérhetetlen egeibe száll, egyszersmind a hit legkényesebb és legfinomabb tárgyait is ezer kisebb-nagyobb darabra és elemre szétboncoltan akarja kezében látni, mint a botanikus a maguk egészében nyújtó virágok leveleit és gyöngye szirmait. Hanem hát ez a képnek annyiban kevésbé sötét oldala, hogy ezek legalább irányt, olyan a milyen irányt képviselnek s azt több-kevesebb meggyőződéssel hirdetik, tanítják. Itt legalább látunk valamelyes szint és határozottságot. De a nagy többség? Erre már megadta a feleletet az imént említett fiatal kollégám: legjobb a kényes tárgyakat valahogy kikerülni.

(Folyt. következik.)

Zajzon János.

Az ifjúsági- és népkönyvtárak.

(Vége.)

Ha a már elmondottakhoz még azt is hozzá teszem, hogy az ifjúsági könyvtárak használatát csak 4-ik osztályon kezdve engedjük meg növendékeinknek, hogy az ifjúsági könyvtár minden egyes darabját tartalmilag is ismerje a kezelő tanító, mert csak így tudhatja, hogy egyik-másik növendékének milyen irányu olvasmányt adjon, s végül, hogy az ifjúsági könyvtárak a tanügyi hatóságok szigorú ellenőrzése alatt álljanak, nehogy oda pedagógiai, vagy éppen hazaellenes művek is bejussanak, (a mire különösen a «Tribuna» egy újabb felhívása a román ifjúsági könyvtárak érdekében int igen nagyon) úgy az ifjúsági könyvtárakra vonatkozólag a szükségéseket el is mondtam, s így áttérhetek a népkönyvtárakra, hogy ezekről is mondjak el egyet-mást.

A mely iskoláknál az ifjúsági könyvtárak már fel vannak állítva, onnan nem hiányozhatnak a népkönyvtárak sem; sőt, ugyanazon forrásokból, melyeket az ifjúsági könyvtárak tárgyalása közben már megemlítettem volt, ha csak lehet és ha különösen is szükségét látjuk, az ifjúsági könyvtárakkal egyidejűleg a népkönyvtárakat is állítsuk fel.

A népkönyvtárakkal fejlesztjük tovább és erősítjük meg a már felnőtt korba jutott volt növendékeinknél mindazon ismereteket és erkölcsi elveket, melyekhez tanulói pályájuk alatt jutottak, s az ifjúsági könyvtár útján máris szélesbítették; s egyszersmind oda hatunk, hogy ezen ismeretek és elvek gyakorlati hasznával és előnyeivel mind jobban és jobban megismerkedjenek. Éppen ezen oknál fogva is, a népkönyvtár olvasmányainak megválasztása kiváló gondot és tapintatot igényel.

A mit az ifjúsági olvasmányokról, azoknak irányáról és hatásáról már mondtam, ugyanaz áll a népkönyvtárak olvasmányairól is. Itt is, éppen úgy, mint amott, kiváló gondunk legyen arra, hogy az olvasmányok elismert tekintélyű magyar írók eredeti munkái legyenek. Fordítást itt se tűrjünk meg; s a mennyire csak lehet, az idegen irodalmi műveket tartsuk távol ezen könyvtárraktól is. Annál nagyobb buzgalommal járjunk el azonban abban, hogy az ifjúsági könyvtárakkal megkezdett nyomon haladva, mind jobban és jobban ismertessük és megszeretessük nemzeti remekiróinkat, kiknek művei egyetlen népkönyvtárból sem hiányozhatnak, úgy, hogy Arany, Petőfi, Vörösmarty, Tompa, Zrínyi, Bajza, Kölcsey, a Kisfaludiak és társaik művei az olvasók rendes szellemi táplálékát képezzék; hogy a mint az angol, német, francia és olasz beéri a maga nemzeti költőivel, úgy a mi népünk is tanulja beérni, becsülni és szeretni a mi nemzeti íróinkat, a mi büszkeségeinket; mert, csak akkor van jogunk valódi nemzeti miveltéséről beszélni, ha népünk is ismeri a mi jeleseinket, s együtt tud velök érezni és lelkesülni. Mily szép és találó erre vonatkozólag Felméri eme mondása: «A nemzeti irodalom terméke nekünk éltetőke, igaz barát, kihez enyhülni visszük fájdalmainkat, s fokozódní boldogságunkat; ellenben, az idegen író rendszerint ideiglenes útítárs, ki vidáman cseveg és mulattat, de a legelső állomáson hirtelen eltűnik mellőlünk. Emez, ha művét felnyitod, talán megkapja szivedet,

ámde vigyázz, mert meglehet, hogy «felvisz a legnagyobb csillagra, de le nem hoz: a magasból levét.»

Ezért mondtam én, még ezen tanulmányom elején, hogy a könyvtárak megalakításánál nagyon körültekintőleg járjunk el az ajándékozásra való felhívásokkal, s ne fogadjunk el bárminő könyvet, csak azért, mert könyv, s mert ajándék, s hogy ez által könyv-lajstromunk száma növekedjék. Métélyt, szellemi bacillust ültetünk az ilyen ajándék-könyvek legnagyobb részével népünknek, már a természettől józannak alkotott, lelkületébe.

Nekünk semmi esetre se lehet egyedüli célunk a könyvgyűjtés, vagy csupán az olvasási vágy fokozása; de igenis nagyon kívánatos annak tisztázása. Ezért folyton éber figyelemmel legyünk, s ne engedjük, hogy az u. n. rémregények könyvtárainkba jussanak; sőt, a mennyiben tehetjük, minden alkalmat fölhasználjunk arra is, hogy azoknak terjedését megakadályozzuk. Russkin a regényt az eszeveszettség forrásának nevezi, s e tekintetben még a legjobb regényekkel sem tesz kivételt, ha azok természetellenes állapotok előidézésére alkalmasok. Felméri pedig a tisztán szórakoztató olvasmányokról azt mondja: «hogy az elme színvonalát lesüllyeszti, és közönyössé tesz az amaz örömök és foglalkozások iránt, melyek minden igénytelenségök mellett is napi boldogságunk legnagyobb részét alkotják.» A mennyiben tehát népkönyvtárainkban regények is szükségesek, e szükségletet kiváló gondtal, nemzeti irodalmunk legkitünőbb termékeiből, különös tekintettel a történelmi regényekre, válasszuk ki. Különben mindenkinek ajánlom, hogy szerezzék meg és olvassa el Székely Jánosnak «Miket ne olvasunk?» című kis füzetét, melyben névszerint is fel vannak sorolva azok a szívet, lelket rontó rémregények, melyektől, mint pestistől, kell hogy óvjuk népünket.

A népkönyvtárak ismeretterjesztő részének legbecsebb olvasmányait képezik s éppen ezért egyetlen népkönyvtárból sem hiányozhatnak, a népszerűen írott magyar történelmi munkák, korrajzok, életrajzi alakban, irodalomtörténeti képek és gazdasági művek; ez utóbbiak különös tekintettel a helyi gazdasági viszonyokra.

Ha már ily gondtal válogatjuk meg a népünk használatára szánt könyvtárak olvasmányait, hogy ezek hatása semmi tekintetben se legyen veszélyeztetve, szükségesnek találom, hogy még arra is gondunk legyen, hogy népünk minő hirlapokat olvasson; mert ha oly hirlapok jutnak kezébe, melyeknek hasábjai gyilkosságokkal, öngyilkosságokkal, furfangos rablóhistóriákkal és eszeveszett rémregényekkel vannak tele nyomtatva: úgy bizonyára nyom nélkül fog eltűnni a legjobb indulatú fáradozásunk és minden jó igyekezetünk.

A könyvtárak kezelését illetőleg, a lehető legegyszerűbb módot ajánlom. Legyen mindenik könyvtárról külön-külön, egy-egy keményen bekötött lajstromunk és kiadási naplónk a már szokásos rovatokkal. Igen ajánlom továbbá, a mit különben az ifjúsági könyvtáraknál is hangsúlyoztam, hogy a népkönyvtár minden egyes darabját a kezelő tanító tartalmilag is ismerje, miután részben ettől is függ azon jogos várakozás teljesülése, melyet a jól szervezett népkönyvtárakhoz fűzünk. Végül szükségesnek és kívánatosnak tartom, hogy az ifjúsági, mint a népkönyvtárakat is, bárki is díj nélkül használhassa.

Tizenhét évvel ezelőtt jelent meg a «Hon» című napilapban, Dolinai Gyula ifjúsági irodalmunk ezen ismert munkásának egy a népkönyvtárak érdekében írott cikke. Közlök belőle egy részt, mint olyant, melyet jelenlegi viszonyaink közt is bátran ismételni lehet s melyet éppen ezért nagyon jó lenne, ha sokan és sokszor olvasnák.

«Be kell immár látnunk, írja Dolinai, hogy nem elegendő, bölcs Salamon szavait hangoztatni és fohászkodáskint elrebegni, hogy népnevelés jőjjön el a te országod: valahányszor a nép vakságának, lelkeszegénységének meg-megújuló jeleivel találkozunk! Be kell látnunk, hogy még az sem elég, ha kiváló és legfőbb gondoskodásunk tárgyává tesszük az iskoláztatás keresztülvitelét s ha a mennyi kívántatik, annyit elköltünk a felnöttek oktatására. Mindez félmunka, vagy talán annyi sem, ha arra semmi súlyt nem fektetünk, hogy olvas-e a nép s ha igen, mi képezi szellemi táplálékát? A ponyvairodalom annyira körülfogva tartja népünket, hogy hozzá közelíteni sem lehet. Kell végre akarnunk, hogy legyen egészséges irányú népirodalmunk. Találnunk kell immár eszközt a ponyvairodalom mérgének elfojtására, vagy legalább ellensúlyozására és meg kell ragadnunk az eszközt; megtestesítéséhez a haza összes művelt polgárainak közre kell működni s az államnak erkölcsi és anyagi támogatást kell nyújtani. Mindezeket meg kell teremtenünk most, mindjárt, azonnal. És megteremthetjük a népkönyvtárak felállítását által. Állítsunk fel népiskoláink mellé népiiskolai és népkönyvtárakat, melyeknek jól megválogatott darabjait gyermek és felnőtt egyiránt díj nélkül olvashassa. Mondja ki ezt a törvényhozás és vegye kezébe a társadalom a végrehajtó szerepet, támogassa és ellenőrizze az állam a mozgalmat: és elő állanak a népkönyvtárak könnyebben, mint gondolnók!»

Míg a törvényhozás e kérdésben dönthetne, addig t. uraim az ifjúsági és népkönyvtárak ügyét vegyük kezünkbe mi; hívjuk fel reá a társadalom figyelmé s teljes erővel és erős akarattal hassunk oda, hogy azok minden iskolánál, a tanulmányomban megjelölt elvek szem előtt tartásával, felállítsanak és szerveztessenek; hogy így legyen széles e hazában nagy azon nemzeti oltárok száma, melyeken a nemzeti érzület Veszta tüze kiolthatatlanul és magasan lobogtassa lángját; mert a legnagyobb magyar szerint, reánk, magyarokra nézve, a nemzeti érzület ébrentartása: nemzeti életkérdés! Ha ezt megteesszük, ha ennek érdekében nem sajnálunk időt és fáradságot: úgy ezen könyvtárak, mint a nemzeti érzület kiapadhatatlan forrásai, biztosabban meg fognak minket oltalmazni minden lehető külső és bellelenségétől, mint ha a természettől is megerősített határainkat a szuronyok százazeivel raknók meg!

Pallós Albert.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. július 5.

Elnökölt főt. Szász Domokos, ev. ref. püspök. Jelen voltak: Szász Gerő, Gyarmathy Miklós, Székely János, Domokos Antal, Deák József, dr. Sárkány Lajos és Bodor Antal.

Az időközben elnököleg ellátott ügyek bejelentése

és tudomásul vétele után, a besztercei körlelkészi állomás betöltésére közzé tett pályázat eredményéről főt. püspök afa előterjesztést tevén, a 16 pályázó közül, Balázs József, magyar-régeni pap afa neveztetett ki.

Besztercei körlelkészségünk papi fizetésének rendezésével kapcsolatosan, a kanonika pocióját képező kentelki dezolált egyházközség fekvőségei eladására és megvételére gr. Bethlen Béla birtokossal kötött adás-vevési szerződvény főbb pontjaiban elfogadtatott s csekélyebb jelentőségű kiegészítés rendeltetett el.

Maksay János, ellenőr afa által beadott nyilatkozata elfogadása mellett, a biztosíték bevétele végett az intézkedések megtétettek.

Az egyházkerület köz-, letéti, konverzió-többlet-, építkezési- és általános özvegy-árvai alapjairól vezetett 1890. évi számadások megvizsgálásáról számvevő aa. által tett előterjesztés elfogadtatott a javaslatba hozott intézkedések megtétele mellett a számadások a felülvizgálatra kinevezett bizottsághoz tételnek át.

Magyar-gyerő-monostori egyházközségünk módosított papi díjlevele, mely szerint a fizetés 616 frt. 81 kr becsértékről 674 frt. 64 kr becsértékre emeltetett; továbbá, hidalmási egyházközségünk papi díjlevele, mely szerint a fizetés 49 frt. 49 krral magasabb becsértékben tüntetett fel: helybehagyattak.

Megerősítettek a csekefalvi egyházközség belső telek vásárlásáról, körösfői egyházközségünk belső telek csere-ügyletéről és a nyárad-szeredai egyházközség két fekvő vásárlásáról felterjesztett szerződvények.

A helyettes-előadó igazgató-tanácsos tendői végzésében segédkezéssel megbízott Maksay János ellenőr beadott kérésére a megbízás alól felmentetett s rendkívülig teljesített munkáiért 80 frt utalványoztatott.

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegye június 2-ikán tartotta Szamosujvárt, Somkerek Miklós, esperes, elnöke alatt, Bánffy Dezső br. és Wass Béla gr. főgondnokok szíves közreműködése és a tagok szokott számu részvétele mellett, tavaszi rendes közgyűlését. Azért mondom szokott számu részvétele mellett, mert ebben az egyházmegyében, úgy látszik, az a szokás kezd lábra kapni, hogy a lelkész atyafiak közül némelyek minden közgyűlésben megjelennek, míg mások, évről-évre, rendszeren elmaradnak. Mi okból? Nem tudom. De annyit tudok, hogy mióta az egyházmegyének tagja vagyok, s közgyűléseiben részt veszek, tiz paptársamat, kik szintén életben vannak és jó egészségnek örvendenek, egyházmegyei közgyűlésen megjelenni, még egyszer sem valék szerencsés láthatni. Pedig ezek között a távollétükkel tündökölni szerető atyafiak között vannak ifju, a pálya kezdetén álló emberek is, kiknek erejétől, tehetségétől sokat várhatna egyházmegyénk. Na, de ne feszegessük a multat; bizzunk, reméljük a jövőben.

Az egyházmegyei közgyűlést a szokott rendes istentisztelet előzte meg, melyen a közgyűlés tagjain kívül, oly csekély számban vett részt Szamosujvár város lakossága, hogy a kicsiny templom csaknem kongott az ürességtől. Az alkalom szónoka Bartók Béla, bonchidai lelkész aa. vala, ki Máté VII. 24—27. versei alapján, egy olyan derék, eszmékben gazdag, szép nyelvezettel kidolgozott beszédet mondott,

mely dicséretére válnék bármely okos főnek. Kár, hogy előadása nem volt a beszéd fenszárnyalásához alkalmazott; kár, hogy az előadás természetessége helyett hanghordozásában bizonyos szokatlan modort használ, mely, egyik paptársam megjegyzése szerint, azt a benyomást teszi az emberre, mintha folytonosan titkolóznék. Az igaz, hogy nagyon sok titok van Jézus vallásának hatásában és eredményeiben, de azt a titkot nem titkolózva, hanem fenhargon kell hogy hirdessük, mert Jézus maga mondá: «A mit nektek a sötétben mondok, a világosságon mondjátok és a mit fülbe sugva, hallatok, a ház fedeléről prédikáljátok.»

Istentisztelet végeztével, kezdetét vette aztán a tulajdonképpeni egyházmegyei közgyűlés, melyet esperes aa. az egyházmegye bel és küléletét hiven feltűntető tárgyilagos jelentéssel nyitott meg. Sajnálom, hogy a jelentés nem levén kezeim között, kiemelkedő és általános érdekű mozzanataival tüzetesebben nem foglalkozhatom. Annyit azonban emlékezés folytán is konstatálhatok, hogy egyházmegyénk a haladás útján van s esperesünk egy pillanatra sem lankadott, a hol arra szükség van, most utasításaival, majd buzdításaival, most rendszeretének szigorával, majd lelkének szelidségével a legjobbat, a legcélravezetőbbet tanácsolni, meghagyni, munkálni az egyházközségek anyagi és szellemi ügyeinek előbbvitele érdekében.

Az esperesi jelentés örvendetes tudásul vétele s azon határozathozatal után, hogy az, egész terjedelmében, jegyzőkönyvre vétessék: megkezdődött a tárgysorozat letárgyalása, melynek egyik kimagasló pontja, bizonyára, az egyházmegyei tanács évi működéséről szóló jelentés, melyből kiemelem a következőket.

Az egyházmegyei tanács bölcsességének és áldozatkészségének köszönhető, hogy egyházmegyénknél immár ezután állandó közgyűlési és tanácskozási terme lesz Szamosujvárt, hol a papi telken levő hátulsó épület e célra átalakítatik, s a régen érzett szükségét pótolni fogja. Az átalakítás költségeinek fedezésére derék és lelkes vezéreink mindjárt meghozták áldozataikat. Bánffy Dezső br. ez a tevékenységben fáradhatatlan, a jótékonyágban kifogyhatatlan férfi, 50 frtot, Wass Béla gr. ki méltán állítható főgondnok-társa mellé, s kiből anyaszentegyházunknak már is egyik buzgó zászlóvivőjét tisztelhetjük, 30 frtot; Somkerei Miklós, esperes, 10 frtot, s ezeken kívül, adakoztak még az egyházmegyei közgyűlésen jelen volt lelkészek és képviselők, mintegy 40 frtot.

Ugyancsak az egyházmegyei tanács látta el a felsőszabolcsi ref. papi-értekezlet átiratát, melyben egy protestáns napilap megindítását, s a Prot. Irod.-Társaság az iránt való megkeresését javasolja, hogy a vallásos irányú népies olvasmányok kiadását mielőbb kezdje meg. A válasz, melyet az egyházmegyei közgyűlés is elfogadott és magáévá tett, hogy a napilap megindítása kérdésében, napirendre térünk, míg a népies olvasmányok megindítása tárgyában, pártoló felterjesztéssel élünk.

A napilap kérdésével hasonló sorsban részesült a szathmári egyházmegye átirata is, a mennyiben olyan kérdés megoldására kéri egyházmegyénk segédkezését, mely a mi egyházkerületünk különleges szervezeténél fogva, nálunk kérdés tárgya sem lehet, s be sem illeszthető jelenlegi egyházalkotmányunk keretébe, annak teljes felforgatása nélkül.

Köblös István m.-nemegeyi lelkész aa. előterjesztését, a naszódí és ó-radnai diaszporák adminisztrációja érdekében,

miután a rendezés olcsó és előnyös módját foglalja magában, ajánlattal terjesztette az Igazgató-Tanács elé, s egyidejűleg hangsúlyozta, hogy e kérdésben valamely intézkedésnek elodázhatatlan szüksége forog fenn.

A sajó-udvarhelyi kántor-tanítói állomást rendezte, s mind a papi, mind a tanítói díjlevelet újjól megállapította, nem feledkezvén meg, az egyházközség közszükségleteinek fedezéséről is gondoskodni.

Hozzá járult az Igazgató-Tanács azon határozatához, hogy a p. kamarási papi állomás betölthetése céljából, mocsai leányegyházunk, a lévitai jövedelemmel együtt, csatoltassék Pusztá-Kamaráshoz. Nem mulasztotta el azonban azon aggodalmának is kifejezést adni, hogy mocsai leányegyházunk felekezeti és nemzetiségi érdekei nem lesznek kellőleg védve a szomszédból beszolgáló pap gondozásával, ezért hát ide minél hamarabb külön papi állomás szervezendő.

Tüzetesen foglalkozt a segélykérő egyházközségek és papok folyamodványai elbírálásával. A beadott 25 darab folyamodvány közül 17-et kisebb-nagyobb összegű segélyre ajánlattal terjesztett föl, míg a többi a folyamodóknak, különböző okokból, visszaadtni rendelte.

Javaslatot dolgozott ki a Kolozsvárt felállítandó theol. akadémia és paedagogium javára egyházmegyénk által megajánlott 200 frt alapítvány befizetéséről, mely szerint az 1-ső és 2-ik osztályu egyházközségek és azok papjai évenként 70—70 krt; a 3-ad és 4-ed osztályu egyházközségek és azok papjai évenként 50—50 krt s a több, mint 300 frt fizetéssel bíró tanítók, vagy kántorok évenként 30 krt tartoznak fizetni öt éven át, míg az alapítvány összege teljesen törlesztve lesz.

Végül pedig, hogy többet ne említsek, indítványt adott be az egyházmegyei közgyűléshez, hogy léptesse életbe a rendbirságot, vagyis, esperes aát hatalmazza fel arra, hogy azokat a lelkészeket, kik az adminisztráció körül kellő pontosságot nem tanusítanak, a mulasztás nagyságához képest birságot fizet, mely indítvány az egyházmegyei közgyűlés által szintén elfogadtatott és határozattá emelkedett.

Felesleges tán mondanom, hogy a közgyűlés az egyházmegyei tanácsnak buzgó fáradozásáért köszönetet szavazott, s lelkiismeretes munkálkodását kérte a jövőre is.

Tárgysorozat rendjén, Simon Zsigmond, tanügyi előadó olvasta fel jelentését, melyben nem csak a tanügy terén való haladásról, örvendetes fejlődésről szól, hanem rámutat azon bajokra és hiányokra is, melyek orvoslásra, pótlásra várnak. Nem kecsegteti magát nagy reményekkel jövőre nézve, mert tudja, hogy a legszebb terveket is meghiúsítja a mi közös betegségünk, a szegénység, mely a tetterőt megbénítja, s az akaratnak szárnyát szegi. Azonban, kötelességet vél teljesíteni, midőn a jelenben a jövőre is gondol, s nemcsak megelégszik a meglévővel, hanem sürgeti azt is, a minek meg kellene lennie.

Vásárhelyi Boldizsár, közalapkezelő aa. pedig azon örvendetes jelenségről ad számot, hogy a múlt évben előírt összegek az országos közalapba, 15 frt. 80 kr. híjjával, mind befolytak s ennek behajtásra is megtétettek a szükséges intézkedések.

Az egyházmegyébe bekebelezettek Menyhárd Elek, szász-brétei és Bedeházi János, noszolyi körlelkész aai. kikben egyházmegyénk megint két fiatal erőt kapott, kik ké-

pések is, akarnak is tenni anyaszentegyházunk és magyar nemzetünk érdekében.

Az özvegy-árva gyámintézeti pénztár állásáról, mint a kiküldött vizsgálóbizottság elnöke, Csejdi István, lelkész aa. tette meg jelentését, melyből kitűnt, hogy bár rendben van, de egy részvény után csupán 8 frt. 23 kr. osztalék esik egy kerek esztendőre. Sok özvegynek és árvának kell azzal az osztalékkal beérnie, de a ki legtöbb, hat részvény után kap is osztalékot: vajjon, mit csinál azzal egy hosszú év leforgása alatt? Másutt tán jobban van, de elég öreg hiba az, hogy mért nincs mindenütt jól. Mind nevelhetjük papjainkat akár a magasságos mennyekben, ha a mikor eltehetetleneknek, koldusbotot foghatnak a kezükbe s ha az utolsó álomra azzal a tudattal hunyják le szemeiket, hogy feleségük, gyermekeik, a kegyév lejártá után, földönfutókká lesznek. Ti, nagyoknak nagyjai, erre a kérdésre irányítsatok hát mindekelőtt tekinteteket!

Közgyűlés végeztével, Bánffy Dezső, báró, főgondnok, szíves meghívása folytán, közebéd volt, melyen a szebbnél-szebb pohárköszöntők egész sorát hallgattuk végig. De a legszebb köszöntő mindannyia között, maga a vendéglátó főgondnok úré volt, ki püspök aa.-ra emelte poharát, éltetve őt, mint a tettek, mint a nagy alkotások emberét.

A vidám ebédezésnek d. u. 4 óra vetett véget, mikor a közgyűlés tagjai ismét a tanácsterembe vonultak Papi Értekezletre.

Papi Értekezletünknek csupán két tárgya volt, de mindkettő oly érdekes, hogy három órai ülésezés alatt, volt mivel foglalkozni szájnak és elmének.

Az első Simon Zsigmond, málomi lelkész aa. tanulmányának felolvasása volt «A naturálizmus hatásáról a protestáns orthodoxiára.» Író, rövid bevezetés után, történeti egymásutánban sorolja fel a naturálizmus nevezetesebb képviselőit, azoknak felfogását, elveit; valamint a protestáns ortho-doxia keletkezését, a szabadelvűség útjáról való letérését, a megcsontosodott dogmákhoz való ragaszkodását; azt a lélek és eszme nélkül való vallásos életet, mely a mult század minden theologusának szabad vizsgálódását kötve tartotta. S miután a két irányt és azoknak képviselőit így párhuzamban, egymás mellé állította, arra az eredményre jut, hogy az angol deistáknak, a francia encyklopédistáknak és a német racionalistáknak, ha nem is pozitív, de negatív eredményeket köszönhet az újabbkori theologia, mert azok a gondolatot nyügeiből felszabadították, a szabad vizsgálódás útját megnyitották, s mikor már hivatásukat betöltötték, letűntek a vallástörténet mezejéről, hogy egy jobb kornak adjanak helyet, mely nemcsak romból és tagad, hanem a keresztyén vallás ős forrásához, a bibliához visszamenve, fölépíti a modern theologiai felfogás új, erőteljes, életet lehelő rendszerét. Végül, kimutatja mindkét irány tévedését, hibáit, ezekkel szemben az újabbkori theologia felfogását.

(Vége köv.)

Z.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

I.

Bethlen Fános levele Teleki Mihályhoz 1665 jun. 14. Érteti, hogy a fejedelem a collegium látására megy s fogadása felől intézkedjék.

. Értem azt is, hogy urunk ő naga az Enyedi collegium látására megyen, melyen szívem szerént örülök és ha isten engedi, el is kísérem ő nagát oda. Csak hogy akarok kegeldnek ilyen dologról jelentést tenni: Az Fiskus tisztviselőit én igen jól ismerem, az költséget ők igen örömet másra hártják, hihető azt fognak cselekedni, hogy Enyedre semmi élést nem szállítanak, azt praetendálnán, hogy Enyed város, azért gazdálkodjék urának és fejedelmének; melyből az következik, hogy Enyed városa az Collegiumot kezdi gyűlölni, ugy mint az ki miatt esnek haszontalan költségbe, ezt pedig felette igen bánám; járul ez is hozzá, hogy nemes emberek, s az ilyen coactio alig fér a nemességhez. KglDET felette igen kérem, ezt előzze meg, kicsin az dolog, de nagy akadály előztetik meg vele. Adja isten, lássam jóegészségben kglDET. Gyógyi Feredőnél, 14. junii 1665. kegyelmednek szolgáló barátja, Bethlen János, mp.

Kül cim: Nemzetes Vitézlő Teleki Mihály uramnak, sat. Eredetije a Teleki a. levéltárban 3337. sz.

II.

Az enyedi professorokat Fehérvárra rendeli a Fejedelem. 1674.

Michael Apafi, dei gratia, etc.

Kiváltképpen való dolgunk lévén keglmetekkel és ezen alkalmatossággal a nagyenyedi Collegium dolgát is igazításba

és jobb karba akarván vétetnünk: parancsoljuk kegyelme-teknek kegyelmesen és serio dolgait jó alkalmatossággal hagyván, ad 30 mensis presentis udvarunkban jelen lenni el ne halassa keglmetek; az mely három deákok ellen Curator uramék az elmúlt napokban deliberáltak, azokat és az Collegiumnak elsőbb legényeit is feles számmal magokkal azon alkalmatossággal elhozván, quibus sic facturis gratiose, propensi manemus, datum in Civitate Nostra Alba Julia, 12 junii 1674. Apafi, mpr.

Kivül cim: Clarissimis Martino Dési et Paulo Csernatonii, Collegii Nagy-Enyediensis professoribus et fidelibus nobis dilectis.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 7687. sz. a.

III.

Apafi intézkedése a gályára itélt prot. papok kiszabadítása ügyében. 1676.

Michael Apafi, Dei gratia princeps Transilvaniae. etc.

Spectabilis et generose, etc. Salutem.

Kegldnek Naláci István uramnak és Székely László postamester hiveinknek küldött s az gályán nyomorgó evangélikus praedicatoroknak nekünk irt levelekből, micsoda inségben s szenvedésben legyenek, írják. Ennekelőtte is nyaválásoknak dolgok forogván előttünk, minden utakat s módokat szabadulásokban elkövettünk volna s most is elkövetnénk; de ha romai császárnak irunk, tudjuk, annak semmi láttatja; hanem nekünk tetszenék az, hogy ha Absolont kegyelmed expedálja franciai királylyal ő Felségével szemben léssen, adja instrukciójába, hogy nyavalyás predikátoroknak méltatlan szenvedé-

seket mondja meg s ő Felsége által szabadulásokat sollicitálja; ha különben nem lehet, úgy értjük száz-száz tallér sancok (váltságdíj), tegyen ígéretet nevünkkel, hogy megadjuk, csak ő Felsége szegényekért tegye le. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus.

Datum in Arce nostra Fogaras, die 10. martii, 1676.

Apafi m. p.

Külcim: Spectabili et generoso Michaeli Teleki de Szak. et. Eredetije a Teleki-levéltárban. 3676, sz, a.

IV.

A benedeki ekklesia (gyulafehérvári megyében) constitutioja megújítva 1689.

Constitutiones quaedam super rebus et bonise ecclesiae Benedekiensis in Comitatu Albensi existen. ao. 1685. die 8 Aug.

1. Tiszteletes Horti István Uramnak, Erdélyországi orthodoxa Ecclesiának mostani püspökének parancsolatja szerint, melyre Ő Kglme mostani kglmes Urunk Mlgs. Apafi Mihály Erdélyi Fejedelem Ő Nga parancsolatjából vette azt a hatalmat: Rendeltessenek olyan Inspectorok, vagy Curatorok a megnevezett benedeki Ecclesianak bonuminak és proventusinak procurálására, kiknek jó lelkiismerettel szorgalmatos gondviselések legyenek arra, hogy az ecclesiai provenusok rendesen percipialtassanak, conservaltassanak és csak olyan helyekre erogáltassanak, a micsodás helyekre afféle ecclesiastica collatiok szoktanak eleitőlfogva deputaltatni, u. m. ministereknek sustentatiojára, écclesiai épületekre és a szegényeknek gyámolítására.

Nevezet szerint peniglen egyik Curatora legyen gyulafehérvári dioecesisnak esperestje a benedeki predicatorral együtt mindenkoron ordinarie. Azonkívül ugyanazon Eccl.-nak tagjai közül rendeltessenek ketten, avagy ha az idő úgy kívánja, hárman is ezen ususra, ilyen modalitással mindazáltal, hogy sem a belső, sem a külső rendből álló Curatorok közül az Eccl. bonumit ne percipialja, se erogálja és számadó szolgálja ne legyen az ecclesiának, hanem erre a szükségre válasszszanak alkalmas egyházfiat. Eszteni-dönként attól számot vegyenek és ha valami expensa kívántatik valahová, azt annak keze által administraltassák a Curatorok Ő kglmek.

3. Az egyházi midőn vagy buzát percipial a malomból, vagy bort szüret, vagy egyéb bonumocskát vészen kezéhez, szükség, hogy mindenkor egyet a Curatorok közül legalább, vagy peniglen ha lehet, kettőt, nagyobb hitelnek okáért, maga mellé vegyen és azokrúl quietantiat adjon, melyszerint számadásának idején rationalhasson.

4. Minthogy peniglen a predicatornak és Mesternek fizetések eddig abban az helyben csekélyen volt, ennekutána az ő kglmek salariumja is a Curatoroktól ő kglmektől megöregbítették aszerint, valamint az Eccl. jövedelmecskéjének mivoltához képest leghelyesebben itilhetik lenni.

5. A malomnak és malomgátjának árkanak és ecclesia szőlejeknek és gyepűjeknek építéséről ilyen rend tartatik meg: Mivel hogy minden rendbeli emberek nyomorodott hazánknak súlyos tereh viselése miatt kénszerítettnek a magok terhét könnyebbiteni, mely miatt a közönséges jónak és ecclesiai dolgoknak munkáira el nem érkehetnek: Annak okáért ne kénszerítettessék senki, sem nemesi rend, sem egyéb

rend az eccl. malmának építésére, sem azon malom gátjának és árkanak csinálására, sem az ecclesiai szőlőnek miveltetésére, sem azon szőlő gyepűjeknek építettetésére: hanem a Curatorok ő kglmek az egyházi által viseltessenek olyan gondot, hogy a malomnak jövedelméből építettessék meg a malmot, gátat és malom-árkot, a szőlők jövedelméből peniglen colaltassák a szőlőt és a gyepűjét építettessék.

6. Valamiképpen más jól elrendeltetett Ecclákban, ugy ebben is a községnek consensusa és voxa bevétessék azokban a dolgokban, melyek az Ecclá közönséges javára és békességére céloznak; hogy ennek is szabados voxa lehessen mindenkor a predicatornak, mesternek marasztásában, hivatásában. Ecclához tartozó épületeknek ujtásában és ezekhez hasonló dolgokban. Ha a község a Curatorokkal meg nem egyezhetne valamely dologban, vagy peniglen a Curatorok magok között meg nem alkhatnának: ennek a dolognak eligazitása terjesztessék a partialis eleibe, mely ha ott is jó rendbe nem vétetődnek, dirimalhassa az erdélyi orthodoxus püspök.

7. Az egyházfiak peniglen, malommester és molnár a Curatorok ő kglmek hire nélkül és egyezések nélkül semmi szín és pretextus alatt expensákat ne tegyenek az ecclesia költségeiből, hanemha vagy templomhoz, vagy parochialis házakhoz való építés kívántatik, a Curatorokat ő kglmeket requirálják és az ő kglmek intézéséből expendálhatnak, számot is senkinek ne adjanak a Curatorok ő kglmek absentiajában, mert különben ratiojok nem acceptaltatik.

Renovatae et emendatae Anno Dni. 1689. die 26 mensis aprilis Albae Juliae.

Eredetije a gróf Teleki-nemzetség levéltárban 1690. sz. a. borított pecséttel, melynek körirata: Sigillum ecclesiae transilvanicae.

(Vége köv.)

Közl: Konc József.

Különfélék.

= E számunk már az új félesztendőben jelenik meg. Sajnálattal kell kijelentenünk, hogy dacára ennek, a mai napig még alig kétszázán tetek eleget azon kötelezettségüknek, hogy beküldjék a Közlöny megállított díját. Isten legyen a tanunk, nem sürgetnök, ha a magunkból eleget tehetnénk tartozásainknak; de munkánkból élünk mi is, és abból nem telik.

Szívesen kérjük az illetőket, gondoljanak lapunkra is. A „Közlöny“ az egyházkerület hivatalos Lapja; de nekünk közösen kell fentartanunk, mert én egyedül fenn nem tarthatom.

Előbb-utóbb csak be kellene küldeni; nem jobb-e a maga idejében? És akkor ez a panasz elmaradt volna.

Kolozsvártt, jun. 30. 1891.

Szász Gerő.

= **Főtiszt. püspök, Szász Domokos, aa.** részint hivatalos ügyekben, részint üdülés végett, egy pár hétre Budapestre utazott.

= **A mint a hírlapokból látjuk,** a zsinati törvényjavaslat készen van. «Törvényjavaslat. A magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezete.» cím alatt, melyet a zsinati bizottság készített s Tisza Kálmán elnök, Tóth Sándor

muel jegyző aláírásával 14. folio íven 5. f. ív indokolással kiadott. Az egyházkerületnek szent. végéig kell megalkotni felőle véleményüket és a zsinati előkészítő bizottság jegyzőjéhez beküldeni. Hic labor, hic opus est!

== **Papválasztás.** A széki egyházmegyéhez tartozó p.-k a marási egyházközség Péterfi Károly papjelöltet egyhangulag papjául választotta. Sok szerencsét és a nehéz, de gyönyörűsége munka elvégzésére istentől segédelmet kívánunk.

== **Körlelkészi kinevezés.** A felekezeti és nemzetiségi szempontból egyiránt nagy fontossággal bíró beszercei körlelkészi állomásra, főtiszt. püspök atyánkfia ajánlata folytán, Balázs József, m.-régényi lelkészt nevezte ki az Ig-Tanács. Kinevezett atyánkfianak eddigi működése följogosít arra, hogy örömmel gratuláljunk neki és reméljük azt, hogy azon ekzsponált helyen vallásunknak és nemzetünknek buzgó apostola fog lenni. Adja Isten, hogy úgy legyen!

== **Pályázat iskolakönyvekre.** Az egyetemi nyomda által kiadott népiskolai vezér- és kézikönyvek sorozatának kiegészítésül földrajzi és számtani vezér- és kézikönyvekre hirdet pályázatot a közoktatásügyi miniszter. A könyvek megírására vállalkozni hajlandók, ebbeli szándékukat szeptember hó 15-ig írásban jelentsék be, csatolva a megírandó könyv részletes tervezetét, képességüket igazoló irodalmi műveiket; jelentsék ki egyuttal azt, hány nyomtatott ivre tervezik a megírandó munkákat (az állam népiskolai kiadványainak alakját és betűit alapul véve), továbbá, mennyi időt kívánnak a munkák megírására. A beérkező ajánlatok az orsz. közoktatási tanács bírálata alá fognak bocsáttatni; ennek javaslata alapján a jelentkezők közül ketten (esetleg többen) megbízást fognak nyerni az említett könyvek megírására. A pályaművekre vonatkozó részletesebb felvilágosítások a hivatalos lapban olvashatók.

== **A kutyfalvi ref. egyházközség,** mint erősebb testvér, a m.-gezsei kis egyházat, mint ifju és gyenge testvért, egy még használható csinos ládával ajándékozta meg. Neki ez már kicsi lett. Gezsének jó. Ez ajándékért kívánjuk a kutyfalvi testvérnek, hogy minél hamarabb váljék most készített díszes ládája is kicsinyné javai, becses adomány-levelei befogadására. Lelkes, buzgó vezetőit, kik által a régi kicsiny-

nyé vált, az úr tartsa, áldja meg, s általában a fejlődés, az izmosodás útján vezérelje a kutyfalvi ref. egyházat. A m.-gezsei egyház megbízásából, M.-Gezse, 1891. jul. 1. Vásárhelyi Lőrinc, körlelkész.

== **Hálás köszönet.** A sepsii-egyházmegyébe kebelezett nyéni ev. ref. egyházközség itt a délkeleti Kárpátok oldalán, szász és oláh ajkú népek közé beékelve, de őseik vallásához és nyelvéhez híven ragaszkodó ev. ref. templomának úrasztali és szószéki területére, általam az egyház nevében irt kérelemre és gyűjtőívre az alábbi kegyes jó szívu adakozók ajándékoztak: Debrecenből dr. Baconi Lajos, debreceni főiskolai jogtanár, a néhai nyéni volt lelkész Soós Ferenc unokája és Soós János debreceni vasúti számtiszt. ki nyéni születésű, szegénysorsú szülők gyermeke, de a néhai Soós pappal rokonsági ússzekötöttes, hozzájuk intézett kéresem és gyűjtőívem alapján gyűjtöttek 40 frt 45 krt. (negyven forint 45 krt) u. m.: Dr. Baconi Lajos jogtanár úr 2 frt. Nagy Zsigmond, Csíky Lajos, Karay Sándor, Dócy Imre, Géressy Kálmán, Elek Lajos és Liszka Nándor ev. ref. főiskolai tanár urak, Dicsőfy József, ev. ref. lelkész úr, Györy Elek ev. ref. főiskolai pt., Bodossy Pál ev. ref. püspöki titkár, Herceg János ev. ref. tanító, Kálmán Lajosné ev. ref. tanítónő, dr. Orbán József, Szabó Antal, Des Combes Henrich, dr. Bakos Imre ügyvéd urak, Csanak József, Kaszanyický Endre, Zádor Lajos, Szabó Lajos fiai, Félégyházy János, Geréby Fülöp kereskedő urak, Kiss Mór sarkó-raktáros, Alföldi takarékpénztár, «István» gőzmalom társulat 1—1 frt. Beke László, Szentkirályi Tivadar, Gyarmati József, Gyenes Lajos, Sesztina Lajos, N. N. N., Kálmán Lajos, Szabó Mihály kereskedő urak, Szűcs Károly fegyverműves, Tikos István gőzmalom pénztárnok N. N. Némethy András vendéglős, Riesz Lajos, cukrász és Örvény Ottó gyógyszerész urak 50—50 krt. Lichtenstein József, Tóth Sándor keresk. Móric Bertalan térfi ruha szabó, N. N. és Budaházy Endre megyei hivatalnok urak 40—40 krt. N. N. 30 krt. N. N. 20 krt. N. N. 11 krt. Körmendy Juliska 25 krt. és N. N. 3 frt 09 krt. Ezen ügyben tett áldozatkész buzgóságukért fogadják itt a nyilvánosság terén is hálás köszönetemet és tiszteletemet. Dr. Baconi Lajos debreceni főiskolai jogtanár úr és Soós János debreceni vasúti számtiszt úr, valamint mindazon mélyen tisztelt kegyes adakozók, kik becses adományaik által a némes célt kívánták előmozdítani. Becses nevük az adománynyal együtt a nyéni ev. ref. egyház «Aranykönyv»-ébe bejegyeztetett. Örömmel említem ezen ügyben, kérésre egy magát megnevezni nem óhajtó izraelita kegyes nő ajándékozott egy díszes kivarrású úrasztali kehely-terítőt, 15 frt értékben. Egy másik kegyes róm. kath. vallású nő ajándékozott hasonló célra egy fehér díszesen kivarrott terítőt 11 frt 50 kr értékben. Ngs. Diénes Lajos királyi közjegyző egy forintot. Tekintetes Málnási Károlyné úrasszony, felkérésem folytán, az általam készített gyűjtőívvel gyűjtött ugyan a fentti célokra 28 forintot, innen a nyéni egyháztagoktól és vidékiektől. A jóságos isten áldja meg és fogadják itt is magam és egyházam nevében elfogadhatatlan tiszteletemet és köszönetemet. Nyén, 1891. május 30-án. Puskás Lajos, ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ

754—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe kebelezett erődí egyházközség III-ad osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás és egyházhathatósági becslés szerint, 576 frt. 18 kr.

Pályázati határnap: július 31. Folyamodványok nt. Csizsér Gábor, esperes aához intézendők, Egerpatakra, u. p. N.-Borosnyó.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. jul. 6.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök

761—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett m.-g o r o s z l ó i egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel ellátott lakás és egyházhathatósági becslés szerint, 226 frt. 48 kr.

Pályázati határnap: július 31. Folyamodványok nt. Nagy László, esperes aához intézendők, Sz.-Somlyóra.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. július 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1537—1891

KÖRLEVÉL

mindenik ref. egyházmegye nt. Esperesének, mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség m. tt. Tanácsának és mindenik ref. kollégium m. tt. Elöljáróságának.

A folyó évi április hó 7—12. napjain tartott egyetemes Konvent kiadott jegyzőkönyvéből Igazgató-Tanácsunk megküld minden egyházmegye nt. espereséhez, szétosztás végett, annyi példányt, a hány anya-egyházközsége van; s ezen felül az egyházmegyei levéltár részére egy-egy ingyen példányt; mindenik püspöki vizsgálat alatt levő egyházközség részére 1—1, s a m.-vásárhelyi és n.-enyedi egyházközség részére 2—2; továbbá minden kollégium számára 1—1 példányt.

Ennélfogva, felhívjuk az egyházmegyék nt. espereseit, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek m. tt. tanácsait és a kollégiumok m. tt. Elöljáróságait, hogy a megküldött jegyzőkönyvek árait, példányonként 30 krt. számítva, legkésőbb augusztus hó végéig egyházkerületünk pénztárába befizetni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg.-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. június 29-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Julius 16.

29. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Megoldandó feladat.

(Folytatás.)

S mindennek mi az eredménye? Hát nem éppen maguk a tiszteletesek panaszkodnak-e, hogy a templomban az üres padok száma évről-évre szaporodik? A föld gyermeke még eljár az isten házába, mert ez mindennapi munkájában közelebb látja isten csodálatos dolgait és közvetlenebbül érzi gondviselő hatalmát s viszont a hála is ezekért közvetlenebbül fölébred lelkében. De azért senki sem tagadhatja, hogy a nép e jó gyakorlatában is nagy része van a megszokásnak, az illendőség és tisztesség iránti természetes hajlam és hódolat mutatásának; meg aztán, a heti terhes munka után olyan jól lehet szundítani a tiszteletes uram prédikációja alatt, úgy is eleget hallottuk már, a miről beszél. Városon, ott legalkalmasabb hely az új divatu kalap, vagy mántil bemutatására egy szép ragyogó tavaszi vasárnapon a templom. Hála az égnek, olyanok is mennek bizonyára a templomba, kiket az áhítat vonz, vagy a lelki szomj úz s nem is történt talán még, hogy hallgatóság hiányában ne lehetett volna megtartani az istentiszteletet. De azért hogy nem jól van így, a hogy van, azt nemcsak én tapasztalatlan ember állítom s hogy csak ilyen vallásos élet nem elég ma, azt minden buzgó lélek vallja.

Azokat nem látjuk, vagy ha igen is, de csak elvétve, fehér holló képpen, a templomban, a kik magasabb intelligenciájuk, rendszeresen iskolázott képzettségük folytán, az ott nyerendett vallásos épülést az egyház javára gazdagabb gyümölcsözés áldásaiban fordíthatnák vissza; azok nem koptatják a templom padjait, kik az egyház fennállásában első sorban nem a Krisztus életét, vagyis az ő világidvezítő eszméinek teljes és tökéletes megvalósítására élő vallásos társadalom működését látják, s tehát, magukat azzal nem úgy érzik közösségben, mint a hit, reménység és szeretet

szellemerkölcsi fundamentumában élő és működő, azaz, par excellence vallásos, hitéleti testülettel, hanem mint bizonyos autonomikus joggal bíró adminisztratív szervezettel, tehát, a vallásos élet lényegét tekintve, az egyház fogalmát csakis másodrendű jelentőségében, az annak célját szolgáló idői és emberi intézményben látják határozódni; kikben azon öntudat, hogy az ember vallásos mi-volta első sorban azt jelenti, hogy ő egy láthatatlan egyháznak, isten országának szabadsággal, s szellemi tökéletesedésre öntevékenységgel megáldott tagja: vagy fejletlen (mert fejlesztetlen), vagy mélyen szunyadoz. Ez egyháztagok egy része az egyházzal való összetartozandósági érzés imént jelzett fokának megfelelően, tudja azt, hogy a katolikus, meg kálvinista egyház között valami különbség van, hogy ő nem a pápa alattvalója, hogy a pápista ünnepek őt nem kötelezik; tudja, hogy neki van papja, esperese, püspöke, hogy kisebb-nagyobb egyházi gyűléseket, s talán még zsinatot is tartanak, s tud több effélét, de alaposabb és öntudatosabb ismeretét az ő kálvinista voltának hiában keressük. A más része, igen kevés kivétellel, ha alkalom fordul elő, midőn a vallási kérdések, s templomba nem járás felőli nyilatkozat elől nem térhet ki, olyan formán gondolkodik, hogy a templom csak a köznépek való; ott nemcsak olyant nem hallok és tanulok, a mi lelkenek valami szellemi tápot adna, sőt talán modern tudományos ismereteimmel, s a mai világnézettel oly ellenkező tanokat ajánlanak az egyház tekintélyével az elhívésre, melyek bennem zavart és meghasonlást okoznak, s melyeket talán az sem hisz, a ki hirdeti. És mindkét rész, s hozzá tehetjük, hogy csak a legjobb esetben, t. i. a szó közönséges értelmében «buzgó egyháztagok», boldog abban a hitben, hogy vallása, egyháza követelményeinek tökéletesen megfelel, s hogy valódi egyházas életet tanusít azzal, ha a papválasztásnál szerepet játszik, ha valami egyéb

választási ügyben konferenciázik (mert a jó magyar természet mindjárt hatványozott buzgóság jeleit tanusítja és elemében van ott, a hol e kettőrül választásról és gyűlésezésről van szó), ha az egyházi fizetendőségekkel nincs hátralékban, ha templomépítés céljára annyi fát, vagy annyi követ adományozott, ha az orgona, vagy iskolaépítés javára rendezett táncmúlatságon (a hol a rendező-elnök és a «Vortänzer» természetesen a tiszteletes úr) néhány forintot felülfizetett.

Ki mondja, hogy mindez nem szép és nem hasznos? De, a csak ilyen egyházi életből merített erővel, s csak ilyen módon nyilvánuló vallásosság fegyverzetével, a mai időkben nem állhatunk meg azon a küzdőtéren, a melynek csak megtartása és közvetlen utódainknak talpalatnyi hiány nélkül való átadása is, a lehető összes erők kifejtését, harcbavívését és így sokszorosan nagyobb munkát igényel a lázas haladás és észbontó verseny mai korszakában, mint ez előtt. Vegyük ehhez még a vallásoktatás terén még mindig létező, sőt már félelmesen meggyökerezett mizeriákat, a minek általános és fájdalmas eredménye az, hogy a több évszázás múltu, híres református kollégiumokból évenként kikerülő érettebb ifjúság azon túlnyomó része, mely nem a papi pályát választja életcélul, oly megbotránkoztató tájékoztatlansággal marad, s oly hidegséget és közönyt mutat a vallási kérdések iránt, a vallástudomány jelentősége felőli itéletében, s általában minden iránt, a mit közelebről az «egyházi» jelző határoz meg, hogy annál csak az aggodalom lehet nagyobb: miféle élő kövei lesznek egyházunknak a jövő nemzedék? Mi fogja pótolhatni ama hatalmas támaszt a jövőben, melyet eddig egyházunk, s általában a protestántizmus, mint a szellemi felvilágosultság és szabad előhaladás elsőrendű képviselője és erőssége, az értelmi súlyban, a szellemi előkelőség tekintélyes számában, a kulturális közéletnek a tudás és munka fegyverzetével küzdő harcosaiban birt?

Sokkal nagyobb és jogosultabb ez aggodalom, hogysem az a maga egész mivoltában és lehető következményeiben most itt e szűk helyen feltüntethető volna, de nem tudom mellőzni egy valóban megtörtént eset fölemlítését, mely az aggodalom alaposágát igazolja. Egyik városban, hol elsőrendű virágzó ekkleziánk van, a múlt évben megejtett konfirmáció ünnepélyén az egyik leánynövendék atyja, igaz, hogy lutheránus vallásu, tekintélyes tanár is megjelent. Nem állítom abszolút

határozottsággal, de, több mint valószínű, hogy életében akkor volt először isten házában, mert az egyházi dolgok körében való otthoniasságának ijesztő hiányosságát tanusító, s a szomszédságában ülő kollégájához intézett ama kérdésénél, hogy tulajdonképpen mire is való ez a konfirmáció; csak amaz újabb, másik kérdése volt különösebb, hogy miért «szagolnak» az emberek a kalapjokba, mikor a padba beülnek?

Jól van-e mindez így? Én úgy hiszem, fölösleges, e kérdést föl is tenni azok elé, kik a keresztyén vallás nagy igazságainak és az ezek által involvált fenséges céloknak érdekében küzdő anyaszentegyház örök életében hisznek, s érte munkálni, egyetlen, de minden egyebet bőven pótló feladatuk, eszményük és dicsekedésük. Az ilyenek lelkök mélyében érzik, hogy nem minden jól van úgy, a hogy van. Érzik, hogy az egyháznak soha mellékessé nem válható feladata, legjobb erőivel amaz apostoli szavak tökéletes megvalósítására törekedni: «egy test és egy lélek vagytok!» Hogy az egyház a létjogát érvényesítő és azt mindig biztosító céljait csak úgy közelítheti meg, ha minden egyes tagját, s nem csak szolgálait, élőkövekké teszi, hogy a lelki ház valósággal és nagy ékességgel fölépíttessék. Érzik azt, hogy e nagy célok érdekében, az idők megújulásával mindig előtérbe lépő teendő, a keresztyén vallás változatlan igazságait, a minden keresztyént mindig kötelező, s tehát valódi dogmákat a hivek egyeteme részére, a szellemi előhaladás újabb eredményeinek helyes fölhasználásával, hozzáférhetőkké, élvezhetőkké tenni; hogy a szellem bányáiban az értelem mécsvilága mellett nagy fáradsággal kifejtett és a külön tárnákból előhozottakkal együttesen való kiégetés után is tisztának, becsesnek bizonyult kincseket nem szabad elzárni, s azokban csak a tanuló-szoba csöndjében, magánosan gyönyörködni, hanem közössé kell tenni, hadd boldogítsanak azok százakat, ezereket; hadd hassák át és ébresszék megújuló életre a hivek testületét, a küzködő anyaszentegyházat, mint a kovász a tésztát. Egy szóval, érzik, hogy az egyházi élet jelentősége és célja nem nyerhet teljes, önmagának megfelelő tökéletes kifejezést és megoldást a csak adminisztrációra terjedő működésben, bármily tökéletes is legyen különben ez adminisztráció, a csak egyik napról a másikra gondoskodó, nyugodtan és megrázkódások nélkül haladó életben, bármily igyekezettel és lelkiismeretességgel elégítsük is ki a napi szükségleteket.

Mi hát a teendő? Az egyházi tananyag tudományos, s éppen speciáliter dogmatikai irányú újabb át- és földolgozása által tisztázni a helyzetet; megjelölni az irányt és a határokat, a melynek nyomán és a melyeken belől az az egyéni önálló fölfogás és a szabad munkásság mindenemü nyilvánulásában, s főként az igehirdetésben a mai világnézettel összhangzásban és a szellemi előhaladást munkáló különböző áramlatok között is igazolhassa a vallásos igazságok páratlan erejét, a vallás nélkülözhetetlenségét, a vallástudomány jelentőségét; segítséget nyújtani mindenkinek egyfelől a vallás mivolta és annak időszerű felfogása, tehát a lényeg és forma, az isteni és emberi faktorok; másfelől, a vallás és egyház, s a vallás és a felekezeti alakulások és élet felől való helyes tájékozás-szerzésben.

(Vége köv.)

Zajzon János.

Az orgona-közjátékokról.

A Protestáns Közlöny 18. számában Tóth Tamás és Szász Lajos, kolozsvári református kántorok, elmondják véleményüket Szügyi Józsefnek «Kétszázhuszonöt Orgonai Előjáték» című művéről; szerzőt e téren örömmel üdvözlök, művét templomi használatra pályatársainak melegen ajánlják, s végül, fölkérlek szerzőt arra, hogy szerkesztene orgonai közjátékokat is, melylyel, nézetük szerint, minket, református kántorokat, igen megörvendeztetne.

Miért háborgatjuk Szügyi Józsefnek, a békési ev. ref. egyház orgonista-kántorának, s gimn. ének- és zene-tanárnak emlékét oly dologért, melyet ő rövidre szabott életében, hivatott kezekkel, oly lelkiismeretes pontossággal végzett el? Szügyi József irt közjátékokat «Chorálkönyvében», melyet 1887. március havában adott ki, s melyben szerző a magyarországi és erdélyi ev. ref. keresztyén gyülekezetek által használt összes templomi és temetési ének-dallamokat orgonára és négy szólamu vegyes ének-karra alkalmazta, s közjátékokkal ellátta. Ugy látszik, Szügyi J. e művét t. kolozsvári kartársaim nem ismerik?

Azonban, engem egészen más dolog indított jelen soraim megírására. E felszólalásom megtételére azon határozott, szilárd és rendíthetetlen meggyőződésem bátorított: hogy a kolozsvári református kántorok által annyira óhajtott orgona-közjátékokra nincs szükségünk; sőt azok, a hol még megvannak, lassankint mellőzendők, végkép kihagyandók, s az egyes verssorok között csakis egy rövid ideig tartó nyugjel (korona) képezhet válaszfalat. Nézzük a dolgot kissé közelebbről.

Deák Gerő, szászvárosi gimn. tanár, ha jól emlékszem, e lapok 1889. évfolyamában, a chorál-éneklésről irt cikkében szintén kifejti, hogy mily szükségtelen, fölösleges, sőt minden zenei érzést sértőknek tartja e sokszor valóban silány közjátékokat. Engedje meg azért nt. szerkesztő úr, hogy én is elmondhassam igénytelen, szerény

véleményemet orgonázás alkalmával az egyes verssorok között használni szokott közjátékokról e lapok hasábjain.

Az én véleményem ez: minden közjátékkal, mely szorosan nem tartozik a chorál dallamához, megsértjük a zenei izlést, mert felbontunk egy oly összetartozó egészet, melynek részei csakis összekötve, képeznek egy egészet, egy gondolatot. Jól tudom előre, hogy egy oly szokás megváltoztatásáról van szó, melyet templomi éneklésünk alkalmával ev. ref. templomainkban, tisztelet a kivételeknek, századok óta gyakorolnak, s úgy szólván, a kántorok és az énekelni szeretők vérébe mintegy átment. De, meg vagyok győződve arról, hogy egy kis egyszerűséggel, akarattal, a nehéznek látszó akadályokat is leküzdhetjük.

Az orgona-közjátékok eredete azon korra vezethető vissza, midőn a chorálok szövegét diktálni kellett, s később, mikor a diktálást az orgona-kiséret váltotta fel, a megszokott szünidőt az orgonán való játszás töltötte be. Azonban, némelyek szerint, a közjátékok arra valók, hogy a következő verssor kezdő hangjára biztosan rávezető palló gyanánt szolgáljanak. Talán, azon korban, midőn kántoraink zenei képessége még oly alacsony fokon állott, látszólag elfogadható indokolás lehetett, de a mai fejlettebb nemzedék előtt jogosultsággal már nem birhat. Lássuk, miért?

Minden zenedarab, s így egy kifogástalan chorál dallama is tagolt egészlet képez, melyben, mint egy költői műben, megvan a kezdet, maga a tárgy, a tartalom; s végül, a megnyugvást adó befejezés. Vegyünk elő bármely költői művet, pl. egy rövid dalt. A dal egységének az alapja egy művészi eszme, mely felé törekszik. Ez eszme szolgál a műnek alapjául organikus fejlődésében s így könnyű belátni, hogy bármely műben, legyen az akár csak egy kis dal, minden helyén kívül alkalmazott hang a mű életerét, szerves egységét támadja meg; minden idegen, némelykor egészen a lényegtől elütő oly hang, mely sem külsőleg, sem belsőleg nincs az egész művel indokolt összefüggésben, zavarólag hat az értelemre. Az egységnek meg kell lennie bármely költői műben, így az egyszerű chorálban is. Mindenik csak akkor elégit ki, csak akkor ragad meg, ha tartalmukat, mint egységes egészet veheti lelkünk magába. Olyan egy szép chorál, mint egy szép mondat, vagy egy költemény, mely kiváló egyszerűségével áhitatra buzdít, s szívünket ég felé ragadja. S ha egy chorált megtisztítva minden sallangtól, tisztán, mérsékelt (moderato) ütem szerint éneklünk: ekkor, s csakis ekkor érezhetjük tisztán, hogy e dallam éppen egyszerűsége által ragad meg és emel fel a buzgóság szárnyain istenhez, s csakis ekkor tölti be szívünket vallásos áhitattal, mert rajta egyszerűség, meszterkéletlenség vonul végig. A dallam csak az ő folytonosságával tünteti fel előttünk a hasonlóknak szabályszerű visszatérését: az egységes ritmust. S ki e zenei ritmust megzavarja, ki oda nem tartozó részeket, ha még talán sikerülten is, csatol hozzá, minden bizonynyal vét ritmikus érzék, zenei izlés, gondolat és felfogás ellen.

De, minek fejtegessem tovább; nem szükség, bizonyitanom, hogy némely orgonista «A kapusi kanális» dallamához hasonló közjátékaival mennyire boszantja az ahhoz értők és mulattatja az ahhoz nem értők füleit.

Mintha hallanám kartársaim ezen ellenvetését: a nép úgy hozzá szokott már a közjátékokhoz, hogy sok nehézséggel lehetne őket erről leszoktatni. «A szokás második természet», mondja a példabeszéd. De, vajjon, viszszerentethet-e ez minket attól, hogy legjobb akarattal küzdjünk egy oly bevett szokás ellen, mely már elavult s korunk fejlettebb zenei ízlését nem hogy kielégítené, hanem azt éppen megzavarja és botránkoztatja? Templomi éneklésünk, énekeskönyvünk megújítása által, nagy változásnak néz elébe; régi, megszokott dallamok maradnak ki, újak jönnek helyettük, s ez újításokkal karöltve, orgonázásunkból is a célszerűtlen közjátékokat mily könnyen ki lehetne hagyni. Lázason foly a magyarországi református egyház énekeskönyve megújításának nagy munkája; maga a református egyház mondta ki, hogy korunk fejlett nemzedékének kezébe kifogástalan templomi énekeskönyvet akar adni. S csak ezeknek a részben megújított, részben egészen új dallamoknak az eléneklése, az orgonán, az összes hangszerek e királynéján való kísérése maradjon a régi? Nem, kartársaim! Most az ideje, hogy megnyessük századokon át féltékenyen őrzött choráléneklésünk nagy fáját, vágjuk le róla a megszáradt ágakat, hogy helyettük az örökké erős törzsön üde hajtások fakadjanak, virágozzék ki a fa, s teremjen gyümölcsöt a hivek lelki épülésére s istennek örök dicsőségére.

Küszöböljük ki a közjátékokat orgonázásunkból, hisz, ha orgonakiséret nélkül éneklünk, nincs éneklésünkben a tiszta chorál dallamán kívül egyéb; s legyenek meggyőződve kartársaim, hogy choráljaink nemes egyszerűségükben sokkal szebbek, szívehez-szólóbbak lesznek, s az áhíthatnak csodálatos eszközeivé válnak. Hogy choráljainkat miképp és hogyan énekeljük, nem tartozván témám keretébe, bár azzal mindenben összefügg, mellőzöm. Csak azon szerény óhajátomat fejezem ki: vajha, kartársaim megértettek volna engemet, s egymással kezét fogva, egyesített erővel, buzgósággal munkálkodnánk a vallásosság terjesztése körül; vajha, felszólalásom ne lett volna pusztában elhangzott szó, hanem ez által is, bármily parányi mértékben járulhattam volna hozzá azon mindnyájunk által ohajtott szent célhoz, hogy református templomainknak némelykor nagyon üres padjai megteljenek hívőkkel s az úr házának látogatása minél gyakoribb lenne!

Nagy Lajos,
fogarasi kántortanító.

Az egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Megvallom őszintén, hogy magam a fentiekben, csak elmosódó, halvány képét adtam a felolvasott dolgozat tartalmának, de tán ebből is láthatnak valamit, a tartalom becsét illetőleg, az érdeklődők.

Hanem, tetszett volna csak hallani azt a hatalmas, azt a szép beszédekben ékeskedő, gondolatokban gazdag vitát, melyet ez a tanulmány a papi értekezet kebelében felidézett! Az volt aztán a valóban érdekes! Az a kérdés merült föl, hogy vajjon van-e értelme egyáltalán, hogy ilyen elvont, elméleti, a bölcsészeti theologia körébe vágó kérdések fejtegetésével töltsük az időt, mikor a gyakorlati élet oly égető kérdésekkel áll elébünk a papi szolgálat mezején,

hogy már magában ezeknek a megbeszélése és megoldása elég nagy feladatot helyezne papi értekezetünk elé? Sőt, a gárdának idősebb tagjai azt is megvallották, hogy rájuk nézve az ily tartalmu felolvasások untatólag hatnak, mert a kollegium küszöbét régen elhagyták s míg tenyerük a munka alatt, mely a mindennapi eledel megszerzéséért futni, fáradni kényszerítette, megkérgesedett, az alatt nem értek rá, hogy az újabbkori theologiai tudományos vívmányok elsajátításának időt szenteljenek s így az érdeklődést magukban azok iránt ébren tartásuk, fölkeltsék. Igazatok van, kedves aai! Bizony ezek a dolgok, a jelen viszonyok között, terepek nem tartozhatnak, érdeklődést keltőleg nem hathatnak. Ti annak a kornak vagytok a szülöttei, mikor még hazánkban theologiai tudományosságról szó sem volt, hanem a leg-tudósabb profeszszorok is csak a múlt idők eszmeszegény hagyatékán rágódtak; mikor az exegetika theológiából elég volt, ha csak a Lukács evangéliomának 1-ső részét a görög eredetiből magyarra fordítottátok s a Somossi dogmatikájában elmentetek a szentháromságról szóló tanításig. Hogy pedig azután megint nem képezhetétek magatokat s nem tarthatatok lépést a haladó korrallal, az megint nem a ti szégyenetek, hanem szégyene egész anyaszentegyházunknak, mely mikor rátok adta Krisztus ajándékát, a szentleket, nem adott elég anyagi támogatást, hogy nem élvén a testieknek, munkáljátok a lelkieket. Hány fényes tehetséget vesztett így már el anyaszentegyházunk s hány fényes tehetséget veszít el napokint, kik fényes álmokkal jönnek ki a gyakorlati élet mezejére, hogy tanulni, hogy haladni, hogy a tudományosság mezején munkálkodni fognak, de belátják, hogy utólérhetetlen ábrándok után szaladnak, hogy az íróasztal mellett és a könyvek halmaza között csak megéheznek, de jól nem laknak, s ennek következtében, tört reményekkel, csalódott szívekkel beállanak a legközönségesebb emberek sorába s mikor hirdetik, hogy ne munkálkodjatok az eledelért, a mely elvész, hanem az eledelért, a mely megmarad az örökéletre: ugyanakkor ők magok tán arra gondolnak: istenem, vajjon lesz-e annyi kenyér a háznál, hogy éhségemet, feleségem és gyermekeim éhségét lecsillapíthassam? Oh, én értelek titeket, kik az elveszendő eledelért kell hogy munkálkodjatok s kik munkátok közben elfelejtétek azokat a tudományokat, melyek lelketeknek csak gyötrelmet, de kielégítést, a sors mostohasága miatt, nem adtak.

De azért engedjétek meg, hogy szegődjem én is, legalább egy időre, a míg bennem is van az ifjuságnak álmaiból valami, azoknak a táborába, kik Papi Értekezetünkben az elméleti fejtegetések napirenden való hagyása mellett törték lándzsát. S ezek között első helyen említhetem Péter Antal, Gyárfás Albert és Vásárhelyi Boldizsár aait, kik alapos okokkal, megcáfolhatatlan érvekkel bizonyították be, hogy a gyakorlati kérdések fejtegetése és megvitatása mellett, szükségünk van szorosabb értelemben vett tudományos dolgozatokra is, melyek haladásunknak élő bizonyítékait szolgáltatják. Aztán, vannak közöttünk ifju papok, kik az újabb theol. tudományosság emlőin nőttek fel: vajjon, ezeknek tanulságára, tanulmányaik emlékezetökbe való felidézése és ébrentartása céljából, nem szükséges és hasznos-e, ottan-ottan elméleti fejtegetésekkel is foglalkozni?

Értekezetünk aztán ez utóbbiak álláspontjára helyezkedve, kimondotta, hogy ezután minden gyűlésen az elméleti és a gyakorlati kérdések, kell, hogy váltogassák egymást

s az elméleti vallástudomány köréből vett tárgyak úgy dolgozandók ki, hogy népies formájuk legyen s így mindent megmagyarázva, fokról-fokra menve, érthetők és érdekeltők legyenek.

Simon Zs. aa. is, legalább szerintem, éppen azzal végett, hogy midőn ilyen címet ad dolgozatának: «A naturalizmus hatása a protestáns orthodoxyára», mely cimben csak egyetlen egy magyar szó van, a többi idegen s kettő éppen nem közkeletű: miért nem bocsátotta elő magyarázatát annak, hogy mi az a naturalizmus s mi az a prot. orthodoxya, a melyek közül az első hatott a másodikra.

(Vége következik.)

Z.

II.

Észrevételek és helyreigazítások «egy jelenvolt» cikkére.

M.-Panit, jul. 7. 1891.

Egyházmegyénk folyó év jun. 17-kén tartott közgyűléséről a «Prot. Közlöny» 16-ik számában «Egy jelenvolt» tollából oly hangulatu tudósítás jelent meg, mely bár azt mondja, hogy vádaskodni nem akar, mégis egy pár oly vádaskodást és gyanúsítást foglal magában, melyeket megjegyzés nélkül nem hagyhatok s a kezemnél levő jegyzőkönyvek alapján kellő értékükre szállítani, kötelességemnek ismerem.

Tudósító, egy pár választásnak előre ki nem hirdetését fejtegetve, esperesi túlhajtott kívánságnak nevezi azt, hogy a tárgysorozatot az illetők M.-Vásárhelyen, a központi irodában tekintsék meg. Hisz, maga az egyházmegyei közgyűlés határozta 1884. máj. 7-kén, hogy az egyházmegyei képviselők nyomtatott meghívóval hivassanak meg, a tárgysorozat pedig a gyűlés előtt legalább 8 nappal, megtekinthetés végett, a m.-vásárhelyi, szentgyörgy-utcai ev. ref. kántori lakba tétessék ki. Ez meg is történt mindenkor, meg a folyó évben is s a közgyűlés ezt jóba vette, mert bele egyezett a választásba. Egyébiránt, nem tudom, az idén hogy maradt el, de előbbi években a meghívó és tárgysorozat a «Prot. Közlöny» hivatalos részében is közöltetni szokott.

Tudósító zokon veszi s bizonyos «klikk-uralom» előrevetett árnyékát látja abban, hogy a tanügyi előadó, Ravasz János, és egy házassági törvényszékibíró, Derzsi Dénes, indítvány folytán, vagyis ajánlatra; közfelkiáltással választattak meg. Miért nem nevezte meg az indítványozót is? Ez nem más, mint egyházmegyénk érdemes főgondnoka, mélt. Nagy Sámuel volt, kinek önzetlen buzgósága általánosan ismerte-

tes, a ki indítványait mindig legjobb meggyőződésének sugallatából s a közjó érdekében szokta tenni, a ki ajánlatát most sem vesztegette méltatlanokra, a kinek tiszta, nyílt jelleméhez a klikk-uralom gyanújának soha árnyéka sem fért.

Aztán, miért tűnnék föl erőszakolt dolognak az ilyen ajánlásra történt kikiáltás? Nem állott-e jogában és hatalmában tudósítónak az ellen előre «vető»-t mondani? Nem történt-e közfelkiáltással papválasztás is? 1879. jun. 5-kén és 1882. május 3-kán Gönci János, koronkai pap afiát is közfelkiáltással választottuk meg rendes tanügyi előadónak. 1883. ápr. 30-kán valaki indítványozta, hogy Rákosi Lajos aát egyhangulag kiáltsuk ki esperesnek, ő a bizalom megköszönése mellett szavazást kért, de azért a közgyűlés felkiáltással választotta meg. Hosszú sorát tudnám kimutatni jegyzőkönyveinkből az ily módon történt választásoknak.

Tudósító továbbá védelmére kelvén a közgyűléseinkről indokolatlanul elmaradt e. m. képviselőinknek, aggodalmát fejezi ki a felett, hogy ha a közgyűlés határozata az ilyeneken végrehajtatik: azaz, kétszeri kimaradás után elcsapatnak, azután majd kötéllé kell világi képviselőket fogni; annyival inkább, mert nálunk ráadásul még bizonyos évdíjat is fizettetnek a világi képviselőkkel.

A dolog genézise ez: 1859. dec. 19-kén tartott rendkívüli e. m. közgyűlés, beható tanácskozás után, kimondotta, hogy jövőben, az esperesi megnyitó beszéd után névsor olvastatván, a két évi (tehát nem kétszer) indokolatlanul meg nem jelenő világi képviselő lemondottnak fog tekintetni, a pap és tanítói képviselő pedig egy forint bírságot fizet a gyámintézetbe. Hol itt az elcsapatás? De, ha a lemondottnak tekintést annak tetszik is nevezni, akkor is nem más valaki, hanem a világi képviselő maga csapja el önmagát, az elvállalt tiszt kontemnálása által. (Ha csak egyházközsége a megjavulás reményében, újból meg nem választja.) Avagy, azt óhajtja tudósító, hogy a meghozott határozat maradjon végrehajthatatlanul? Ekkor nem szükség, statutumokat hozni, vagy is: harangot állítani felütő nélkül. Itt a netaláni megfélekedzés nem szolgálhat mentségül, mert az 1890. jul. 4-kén tartott e. m. közgyűlés, Gönci János aa. indítványára, a világi képviselőket és papokat indokolatlan kimaradásuk következményeire figyelmeztette.

A mi, végül, azt a bizonyos évdíjfizetést illeti, (1 frt 50 kr) ezt 1884. május 7-kén az e. m. közgyűlés világi része, mint közebed díjat, csaknem a papság ellenzése dacára, saját jó szántából, önként vette magára; tehát, holmi fizetetésről (sarcolás) szó sem lehet.

Muzsnai Pál,
e. m. jegyző.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(Vége.)

V.

Teleki Mihályné, Vér Judit fiai tanítójának: Majtini Ferencnek birtokot conferál Maros-Járában 1691.

Én, néhai tekintetes nemzeti Széki Teleki Mihály uram megmaradott özvegye, Vér Judit, adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, ez levelem által, hogy én megtekinthetvén tiszteletes tudós Majtini Ferenc uramnak ő kglmének, fiaim praeceptoroknak egy néhány esztendőknél forgások alatt való hasznos és hűséges szolgálatját és tanuló fiaim körül gyümölcsösön tapasztalt forgolódását és egyszersmind nem akarnám ily hasznos és szorgalmatos ő kegyelme szolgálatjáról feledékeny lenni: ehhez képest a mely házhelyet az feljebb elmúlt esztendőknél Tordavármegyében Maros-Járá-

ban aquiráltam, minden hozzá való külső és belső apperentiáival adom, vallom és kötöm megirt Majtini Ferenc uramnak és ő kglme két ágmaradékának. ily conditionnal mindazáltal, hogy említett Majtini Ferenc uram is gyermekim körül való hosszas forgolódását félbe ne hagyja, hanem mig két nagyobbik tanuló fiaim Teleki József és Pál tanulnak, addig őket és ő velek együtt Sándor fiamot is fizetésemért tanítsa. Isten pedig azt az időt elhozván, mikor megirt fiaim József és Pál az oskolai fenyíték alól kikelnek, annak utána Sándor fiamnak tanítására köteles ő kglme ne legyen, hanem rendes fizetését ő kglmének megadván, álljon szabadságában ő kglmének elmenetele. Mely, mikor meg léssen is, én ő kglmét, ezen megnevezett házhelynek birodalmában békeségesen meghagyom és megerősitem stb. stb. Datum in Görgény-Szent-Imre, die 24. Aug. 1691.

Aláírás nélkül, másolatban a Teleki-levéltárban, 7678. sz. a.

VI.

Husztai András, az erdélyi reformátusok első jogtanára levele gr. Teleki Sándorhoz, 1735.

1. Micsoda rendelést tett legyen a mlgs suppreum Consistorium Szebenben én irántam, én benne semmit sem tudok, mivel sem az ur Szentkereszti uram ő nsga nem mondotta, sem pedig azt nem tudom, kicsodák ma a consisto-riális személyek Erdélyben ő nagok közül a reformatus sta-tus részéről?

Való dolog, hogy a méltóságos ur Szentkereszti uram és Bethlen Ádám uram ő nagok adtanak 100 rh. forintokig assignatiót Canicula előtt, melyet négy forinton fogadván magamnak egy szekereset, percipialtam is, de nem tudom ad-nak-e többet és többször, vagy nem? Egyébiránt nekem deák és praeceptor koromban is több proventusom volt, mint most, noha a szolgálát rajtam mind terhesebb, mind nemesebb, mind pedig hasznosabb most, mintsem régenten volt. Való-ban bánom caniculai időmnek elvesztegetését, gyötöröm ma-gamat szüntelen azon, hogy sok szükségim miatt, munkáim-ban, melyeket az Istennek dicsőségére és a haza hasznára készítgetnem kellene, csonkulást és elvonodást szenvedek. Be nem érem én az én házamat 100 firtal esztendeig, ha csak magamnak más oeconomiát nem kezdek, annál is inkább, mivel sem búza, sem bor, sem egyéb victuale-beli reditusom ex publico nem jár, ha csak magam jó patronusim gratia-jokból nem szerzek magamnak. Melyre nézve kérem a mlgs. gróf urat nagy alázatosan, hogy irántam az urnak, Szentke-reszti uram ő nagának, maga bölcsessége szerint, egy levelet iratni méltóztasson, hogy ő nagok az én statusomat plenarie decidalják, engemet függőbe ne tartsanak, hanem úgy meg-határozzanak, hogy ide s tova ne kapdossak, hanem beérvén rendes fizetésemmel, szükségemet, hivatalom szerint való mun-káimat serényen követhessem. Ha ő nagok ezt cselekszik velem, én minden esztendőben, míg isten életet és erőt szol-gáltat, egy-egy könyvet írok ő nagok számára s ő nagok urfiai hasznára. Most egyet elvégeztem magyar nyelven, mely-ben Erdélynek régi és mai állapotját úgy leirtam, hogy akárki is cum jucunditate megolvashatja. Irtam a második munkámban is 40 arcust De administratione rerum publicarum, ugyan magyar nyelven, melyet, ha isten se-gedelme velem lévén, elvégezhetek, merem representálni mind a mlgs regium gubernium, mind pedig akármely mlgs. uri személynek tekintete előtt. Mihelyt pedig elvégezhetem, min-deneknek előtte udvarlok vélek együtt a méltóságos gróf ur uri tekintete előtt, mely is fog lenni, ha isten engedi, a jövő husvét tájban.

Kolozsvártt, 1735. október 20. Husztai András.

Eredetije a Teleki-levéltárban 1026. sz. a.

Kivül rájegyezte Teleki Sándor: Rész szerint ezen le-vélnek continentiája szerint kell írnom professor Husztai uram mellett az urnak Szentkereszti uramnak hová hamarább. Sign. Gernyeszeg, 1735. október.

VII.

Vesselényi Pál minő föltételek alatt vesszi vissza nejét.

Én, hadadi Vesselényi Pál, istennek keserves látoga-tása által feleségemtől T. Nagyságos Béli Zsuzsánától eddig nagy házassági keresztet viselvén, minden jóakaróimnak atyai intimatiójokra vettem vissza feleségemet his conditionibus:

1. Hogy nekem, mint urának kedvét keresi és sem-miben meg nem bánt, sem titkon, sem nyilván nem mocs-kol és ellenem nem jár, ellenem nem irogat senkinek, sem-miben káromra s becstelenségemre nem igyekezik.

Hogy nem bűjös bájoskodik, olyanokkal nem is tár-salkodik, ördöngösséget nem követ s annál inkább engemet nem varázsoltat, nem kuruzsoltat.

3. Hogy magát az én parancsolatomhoz alkalmaztatja, fenhagyván mindenben az én gazdasági autoritásumat.

4. Hogy akaratom ellen el nem hagy.

5. Hogy ha ezeket vel in toto, vel in parte megszegné, csak két hiteles ember által én megbizonyítván, házassági kötelességem alól felszabaduljak, melyben senki ellenem párt-ját ne foghassa.

Egyszerű fogalmazvány a Teleki-levéltárban 778. sz. a.

Közli: Konc József.

F ö l h í v á s

a magyarhoni protestáns írókhoz a népies iratok tárgyában.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság már legelső munkaprogrammjába felvette volt a nép között az erkölcsi s vallásos irányú közhasznú olvasmányok terjesztését (Alapsz. 2. §.), hogy ezek által is hathasson a protestáns öntudat emelésére. Azonban, anyagi erői mind ez ideig nem enged-ték meg, hogy e téren is megkezdje munkásságát, ámbár a népies iratok kiadását mindig legelső rendű eszköznek is-merte el a maga előtt kitűzött nemes cél megvalósíthatá-sára. De, miután most protestáns közönségünk áldozatkészsége folytán már a Károlyi-alapra is legalább annyi begyűlt, hogy az a Társaság rendelkezésére bocsáttatván, az összegnek ka-matai is némi biztosítékot nyújthatnak, hogy néhány kisebb terjedelmű népies művet már pusztán ebből is közrebocsát-hatunk; másfelől meg a nagy angol Tract-Societyvel való kedvező megállapodásaink szintén lehetővé teszik ily iro-dalmi termékek kiadhatását: bizalommal fordulunk hazai pro-tesztáns íróinkhoz, hogy méltóztassanak szives közreműködé-sükkel Társaságunknak e nemű munkásságát is támogatni s a nemes cél érdekében írói tollukat felvenni.

E népies iratok célja a multnak emlékeiből, vagy a jelen élet kimeríthetetlen változatosságából vett kisebb elbe-szélésekkel, rajzokkal, avagy az emberi érzés- és kedélyvilág legmélyéről fakadt elmélkedésekkel a nagy közönségben a vallás és egyház iránt való érdeklődést felkölteni, a hol ez megvan, fokozni, az egyház iránt való szeretetet és ragasz-kodást növelni, a kedélyeket megmélyíteni, a gondviselésnek életünk eseményeiben jelentkező működésére rámutatni s mindenek felett, az örök evangéliumot mind szélesebb kör-ben annyira élővé tenni, hogy mindenek megismerjék, hogy a Krisztus evangéliuma ma is istennek hatalma minden hi-vőnek üdvösségére.

E cél kitűzésével egyszersmind megjelöltük e népies iratok szellemét és előadási hangját is, a melyben és a me-lyen azok irandók volnának. Mert, mindezt tenni kellene né-pünk szellemének megfelelőleg, távol minden erőltetett és kere-szett moralizálásról és még inkább távol az egészségtelen kegyes-kedéstől, mert az egyik sem vezetne célhoz. Történelmünk, fájda-lom, nagyon is gazdag oly jelenetekben, melyeknek elbeszélése már önmagától képes az iránt az egyház iránt szeretetet és

ragaszkodást felköltetni, mely annyi szenvedésen és vértanúságon át tudta jogait kivívni s mai hiveinek a békesség lakozást megszerezni. Az előttünk folyó élet is rendkívül gazdag oly történetekben, melyekben az isteni világkormányzás utjaira, az evangélium felemelő, megvigasztaló és megnyugvást adó erejére rámutathatunk és ott van az emberi szív- és kedélyvilág a maga mozdulásaival, melyek mind megannyi tiszta és közvetlen forrásul kínálkoznak, hogy feltámassanak azok előtt, kik az élet mindennapi munkái között ily tanulmányokra, ily megfigyelésekre rá nem érnek.

Nem tanácsokat kívántunk ezekben tisztelt íróinknak adni, hanem csak egy ujjmutatással szolgálni, hogy mit és hogyan óhajtának e népies iratokban nyújtani. Teljes reménységgel vagyunk az iránt, hogy úgy régebbi, gyakorlott tollú, kiváló íróink, mint a fiatalabb írók készséggel támogatandják társaságunkat e munkájában s hisszük, hogy lassankint egy egész írói gárda alakul e munkakör körül is egy-egy lankadó kézből mindég újabbak és újabbak veendik ki a zászlót, hogy vigyék azt előbbre diadalról-diadalra!

Meg vagyunk ugyan győződve, hogy vannak számosan, kik az ügyért való lelkesedésből is készséggel veszik fel a toll nemes fegyverét, hogy a protestantizmus eszméiért harcba keljenek; de Társaságunk mindig azt is szem előtt tartja, hogy «méltó a munkás a maga jutalmára», azért azt is kijelenthetjük, hogy a beküldendő munkákat minden esetre díjazni fogjuk és pedig egyelőre a pusztá fordításokat ívenként 20, az átdolgozásokat 25 és az eredetieket 30 forint díjazásban részesítendjük, föntartván e díjazásnak a Társaság ereje gyarapodásával főlebb emelhetését.

Hiszük, hogy szavunk nem fog a pusztában elhangzani s reméljük, hogy a tisztelt munkatársak nemes buzgósága minél előbb lehetővé teszi e népies iratok megindítását, szem előtt tartván, hogy éppen napi eseményeink között valóban veszély volna a késedelmezésben.

Az első munkákra nézve legyen szabad ama kerésünket kifejezni, hogy azok már f. é. szeptember hó 15-én e küldetnének be a Társaság titkári hivatalához (Budapest, IX. Csepel-rakpart 7.).

Budapesten, július hó.

Kenessey Béla,
a Magy. Prot. Irod. Társ. titkára.

Szász Károly,
a Magy. Prot. Irod. Társ. elnöke.

Különfélék.

== **A legmélyebb megindulással,** és igaz részvéttel jelentjük, hogy hardóci paptársunk és erdővidéki esperes, Zajzon Mihály, életének 64-ik esztendejében, jul. 7-én meghalt. A kik őt ismerték, és sokan ismertük, őszinte szeretettel, igaz nagyrabecsüléssel és tisztelettel közeledtünk feléje mindig, mert benne megtestesülve láttuk a minden követelés nélkül való egyszerű, igénytelen embert, a jó barátot, a humánus kálvinista papot, és a kötelességeit híven teljesítő egyházi hivatalnokot. Ott kezdte életét ő is, velünk együtt, hogy mint ifjú, majdnem gyermek, fegyvert ragadott és dobogó paripák véres nyomába dobta életét, hogy szolgáljon édes hazánk szabadságának, függetlenségének. És midőn a kard ketté törött, sok bujdosás, sok szenvedés után, csak odaborult az édes anya kebelére: az anyaszentegyház szolgálatára ajánlotta fel istentől nyert tehetségeit és szolgált híven, odaadással, példásan, szilárd jellemmel és mindvégig nagy buzgósággal. Fényt nem keresett soha, és nem kereste «az első helyeket», sem a hegyen épített várost. Jó volt neki ott alant, a völgyben: ott megnyerte mindenkinek szeretetét,

igaz tiszteletét és nagy családjának háláját, melyért egész önfeláldozással fáradt, munkálkodott. Még hosszú életet mertünk volna jósolni neki; de, rosz próféták lettünk volna. Ime, elvesztettük. Harmincnyolc évig volt pap és hatvannégy éves korában kidült sorainkból. Legyen emléke áldott mi közöttünk. Gyászba borult családjának szolgáljon némi vigasztalásul mindnyájunk, az egész anyaszentegyház őszinte, mély részvéte!

== **Halálozás.** Györgyfalvi nyugalmazott pap, Barabás Samuel, jul. 4-én, életének 70-ik, papságának 46-ik évében jobb életre szenderült, egyik fiánál, magyarókeréki pap, Barabás Árpádnál. Egyik jól ismert alakja a kolozskalotai egyházmegyének. Régi tagja a régi gárdának, a mely ha lassankint kihál, olyan bizonyára nem fog nyomába lépni, mert más a gondolkodás, a levegő, az élet, más minden ifjabb, szebb. Legjobb erőinek mértéke szerint szolgált a nemes ügynek; volt öröme az életben sok és volt szenvedése is sok. Jutalmát megkapta szép számú gyermekeinek hálás szeretetében; és meg fogja kapni attól, ki igaz bíró az élők és holtak felett. Nyugodjék csendesesen!

== **Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye** kijelölő bizottsága július 4-én, Sz.-Udvarhelyen tartott ülésében, a farcádi ref. egyház papi állomására folyamodó öt pályázót mind érdemesnek találta a nevezett hely elnyerhetésére. E szerint kandidáltak: Biró Áron, sz.-csávási pap, Lőrinci József, sófalvi segédlelkész, Bodor István, új-székelői pap, Gónci Pál, abodi segéd-lelkész, Gál Gergely, paniti segéd-lelkész. Óhajtjuk, hogy a hivatottak közül a legjobbnak kedvezzen a szerencse!

== **Protestáns szemle.** Megjelent az ez évi III. füzet is nem csökkenő buzgósággal szerkesztve és az előbbiekhöz hasonló gazdag tartalommal. Nem ijesztgetjük olvasóinkat, hogy ismertetni fogjuk. Nincs is értelme, hogy minden három hónapban ilyen diversziókat tegyünk, hacsak valami rendkívüli szükség nem parancsolja, vagy követeli. Derék dolog, azt mondhatjuk. A kik birtokában vannak, meggyőződhetnek; a kik, szegényekre, még nem rendelték meg, azoknak hiában beszélnek. Majd, az év végén egyszerre mondjuk el szerény véleményünket és örvendénénk, ha egyházkerületünk minden papja és buzgó világi embereink is az asztalukon nyugvó kötetekből merített meggyőződés alapján osztanák, vagy kifogásolnák majdan bírálatunkat.

== **Pályázat orvosi ösztöndíjra.** A nagyenyedi Bethlen-kollegiumnál a Szotyori-féle 190 frtos ösztöndíj folyó évi szeptember 1-től számított 7 éven át orvosi pályára készülő reformált vallású ifjakat illet meg. Az alapító intézkedése értelmében, első sorban a vele, vagy feleségével Marusi Annával vérségi rokonságban állók jönnek tekintetbe; ezek nem létben, más szegény, de jó magaviseletű és szorgalmas tanulók is. A vallást, szegénységet, végzett tanulmányokat és magaviseletet, illetőleg, a vérrokonságot igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványok, a Bethlen-kollegium tanár-karához címezve, hozzá küldendő, vagy nyújtandók be, folyó évi augusztus hó 10-ig. Nagy-Enyed, 1891. július 13. Fogarasi Albert, rektor-professor.

== **Kijavított torony.** Régi épület volt az illyefalvi kálvinista torony; még a török időköt is látta. A jelen század elején egy hatalmas földrengés úgy megrongálta, hogy alapjából újra kellett építeni. Attól kezdve, ismét annyi nyomot hagyott rajta az idő vas foga, hogy a folyó évben nagyobb mérvű javításokat kellett végezni. A munkálatokat a napokban fejezték be, melyek értéke az 1000 forintot meghaladja.

== **Egy ref. pap hagyatéka.** Ráckeven meghalt a ref. pap, Soltra Alajos, 72 esztendő korában. Soltra szegény családból származott, ki maga erejéből tartotta fenn magát már iskolásfiu korában. Harminckilenc évvel ezelőtt került ref. lelkésznek Ráckevére. Zárkózott életű embernek mutatkozott. Családi életében szerencsétlen volt, gyermekekkel sem áldotta meg a sors, s ezért határozta el már évekkor ezelőtt, hogy jótékony célra hagyja minden vagyonát. S el kezdett fősvénykedni, félre rakott minden krajcárt, meg-

vonta magától még a legszükségesebbet is, csak hogy jótékony célra szánt tökéje szaporodjék. Híre volt, mint jeles orvosnak is, és míg a szegényeket mindig ingyen gyógyította, addig a gazdagokat szívesen megfizette titkos pénzesládája javára. A világ cinikus, fősvény embernek mondta, ki szeretetet nem érdemel. Pedig, Soltra, kiről így beszéltek, azért dolgozott, azért kuporgatott, mert nagyon szerette embertársait. Most már tisztelettel emlegetik, miért szerette olyan nagyon a pénzt ez igénytelen lelkész, kinek senkije sincs a világon. Kiderült a hosszas fősvénység célja s eredménye. Soltra végrendeletében jótékony célokra százezer forintot hagyott. Még pedig a következő alapítványokat. A debreceni református főgimnáziumra hagyott 30,000 frtot, a csurgói református gimnáziumra 25,000 frtot, két somogyi katolikus iskolára, hol oktatását nyerte, 1000 frtot, ráckevei szegény és jó erkölcsű cselédek kiházasítására 4000 frtot. Továbbá, 500 frtot, hogy annak kamatait újévkor minden esztendőben a szegények közt osszák ki; 500 frtot, hogy azon a ráckevei ref. templomba egy arany urvacsorázókelyhet készítsenek. A budapesti «Bethesda» és egy más kórház részére szintén tett alapítványt. Ezekon kívül, számos kisebb hagyományt tett, melyek még nem ismeretesek.

— **Dr. Bartha Béla**, előbb eperjesi akad., most közelebről Sárospatakra megválasztott jogtanár, kit olvasóink is a legelőnyösebben ismernek a Prot. Szemlében közölt derék statisztikai munkájáról, és ki előtt kétségen kívül a legszebb jövődől áll, mert izmos tehetsége napról-napra újabb bizonyítékokat szolgáltat alapos tudásáról, utóbban ismét két röpirattal keltett maga iránt feltétlen bizalmat. Az egyik «Toldozás, vagy reform», és gróf Csáky közoktatásügyi miniszternek van ajánlva és a melyben a társadalom és törvényhozás figyelmét a jogi szakoktatás égetővé vált reformjaira hívja fel és étellel teljes javaslatai általánosan helyeslő érdekeltséget keltettek. A másik «A házassági jog reformja», melyben házassági jogunk rendezését sürgeti, a mit Szilágyi miniszter még az elkereszteleési vita alkalmával megígért. S a felekezetek közti béke, a teljes jogegyenlőség, az igazi emancipáció, szóval, a modern állam egész eszméjéből kifolyólag nagy tárgyismerettel s szépen megírva, követeli a kötelező polgári házasság behozatalát. A két füzet minden könyvkereskedésben kapható.

— **A legérdekesebb kiállítás.** Az 1848—49-ki szabadságharcunk képeiben. Hentaller Lajos orsz. képviselő és Fárnek Béla által sok évek óta gyűjtött és kiválóan érdekes 48—49-es gyűjtemény kiállítása néhány nap mulva a fővárosi vigadó

több termében megnyílik. E nagyon érdekes kiállítás tartalmazza és úgyszólván majdnem egész teljességgel mindazokat a képes ábrázolatokat, melyek az 1848—49-iki szabadságharcunkról s annak szereplőiről hazánkban, Európában és Amerikában felkutatottak és megszereshetők voltak. E gyűjteményben 1600 kép van mindenféle fajtájú és nagyságu olajfestményektől kezdve a fényképekig, meg a metszett, vagy litográfált képekig. Érdekes és fölöttébb jellemző, hogy e gyűjteményben 205 kép Kossuth Lajost ábrázolja és hogy mind a 205 Kossuth-kép más-más nyomtatásban megjelent kép s legnagyobb része külföldi származású. Az egész a legváltozatosabb és legérdekesebb quodlibet, igazán szemléltető kommentárja annak a frappans hatásnak, a melyet szabadságharcunk egy egész művelt világban tett. E jeles kiállításnak érdekesebbé tételére Pázmány Dénes és gr. Károlyi Gábor orsz. képviselők is közreműködnek és a birtokukban levő 48—49-re vonatkozó tárgyakat szintén kiállítják. Gr. Károlyi Gábor ezen felül a kiállításnak engedti át Kossuth ama legújabb életnagyságu képét is, a melyet az ő megrendelésére Karlovsky Bertalan, Párisban élő híres magyar művész festett most. E kiállítás rendezői kérik egyttal az egész hazai közönséget, hogy a birtokukban levő szabadságharc emlékeket a kiállítás tartamára vizontszolgálatért, vagy meghatározott díjért átengedni sziveskedjenek. Minden ilyen küldemény Hentaller Lajos orsz. képviselő és Fárnek Béla uraknak Budapest, V. a fővárosi vigadóba címzendő. A legcsekélyebb, kiállítható tárgyat beküldő is egy életnagyságu fénykép imitációt kap Kossuth, vagy valamely jelesebb költőnk arcképéből. A kiállítás befejeztével pedig a gyűjtemény tulajdonosai több száz darab érdekes tárgyat, ugymint nyomtatott és festett képeket, plakátokat, fegyvereket stb. ajándékoznak a budapesti, kolozsvári, aradi, kaszai, stb. olyan muzeumoknak, a hol 48—49-es ereklyék is vannak.

— **Nyilvános köszönet.** A bánffy-hunyadi m. kir. állami polgári fiu-, felsőleány-, és elemi iskolák szorgalmas és jó magaviseletű tanulóij megjutalmazására a folyó (1891) tanévi közvizsgálatok alkalmával a következő kegyes adományok tételtek: A kalotaszegi takarékpénztár tek. Igazgatózága 30 frt. mélt. Barcsay Domokos, főrendiházi tag úr, 25 frt. nsg. Gyarmathy Zsigmond, kir. tanácsos, gondnoksági elnök úr, 12 frt. a bánffy-hunyadi nemes ev. ref. egyház, 12 frt. tek. Gajzágó Antal, ügyvéd úr 10 frt. Gyulay Sándor, kereskedő úr, a magyar nyelvben leg több előmenetelt tanusított román tanulók megjutalmazására 5 frt., tek. Weisz Izsák, gondnoksági tag úr, 5 frt. t. Mátyás Ferenc, városbíró, gondnoksági tag úr, erdélyi ev. ref. énekeskönyvekre, 5 frt. tek. Agh Ferenc, ügyvéd úr, 4 frt. tek. Schweiger Nándor, gyógyszerész úr, 3 frt. tek. Páskaj Márton, kereskedő úr, 1 frt. nsg. Gyarmathy Zsigáné urasszony 1 darab könyvet, tek. Hirsch Kálmán, nagymási bérlő úr, 4 darab könyvet, tek. Koleszár Lajosné urasszony, 6 darab könyvet, felsőleányiskolai tanítónő, Egeny Jolán k. a. a legjobb és legszebb írásbeli dolgozatok megjutalmazására, 2 darab könyvet, tek. Bács György, tanító úr, 2 darab könyvet. Ezen 112 forintból 163 darab jól megválasztott jutalomkönyv vásároltatott, melyhez hozzáadva az adakozott 15 darab művet: összesen 178 darab jutalomkönyv osztatott ki. Jutalmat nyert 168 tanuló Fogadják a t. nemes keblü jöltevők iskoláink iránt tanusított meleg érdeklődésükért, kegyes adományaiért, nevezett iskolák tanulóij, tantestülete és gondnoksága nevében e helyen hálás köszönetem kifejezését. Bánffy-Hunyadon, 1891. június 29-én. Koleszár Lajos, igazgató.

HIVATALOS RÉSZ

791—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe kebelezt gidófalvi egyházközség felekezeti iskolájánál üresedésben lévő 2-ik tanító állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 250 frt készpénz évnegyedes, utólagos részletekben és 50 frtra becsült kerttel ellátott lakás.

Köteleességek: az iskola egyik csoportjának, a törvényben előirt minden tárgyat, s ezen kívül az egésznek tornát tanítani; a faiskolát kezelni; az iskolai tisztaságra és fűtésre felügyelni; a könyvtári teendőket végezni, s tanító-társát bejegésé esetén helyettesíteni.

Pályázati határnap augusztus 15. Folyamodványok nt. Csiszár Gábor, esperes aához intézendők, Egerpatakra, u. p. N.-Borosnyó.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. jul. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

788—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a szil.-szolnoki egyházmegyébe kebelezt krasznamihályfalvi egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és melléképületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 250 frt. egyházhatósági becslés szerint. Megjegyzendő, hogy 12 hold első osztályu szántó és kaszáló évi jövedelme 47 frt. 57 kr-ra van fölvéve,

Pályázati határnap aug. 10. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához intézendők, Sz.-Somlyóra.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. jul. 13.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

789—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a szil.-szolnoki egyházmegyébe kebelezt lomperthi egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és melléképületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 187 frt 03 krajcár.

Pályázati határnap aug. 10. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához intézendők, Sz.-Somlyóra.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. jul. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Julius 23.

30. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutoa 9. sz.*

Megoldandó feladat.

(Vége.)

Még Németországban is érzik a szükségét az ez irányban való intenzív működésnek; pedig ott részint a germán géniusz ismeretes eredeti vallásos jellemvonása, részint a több évszázás múltban gyökerező, s szerves fejlődésben a mai virágzásig jutott tudományos theologiai élet folytán fejlettebb egyházi viszonyok állanak fenn, mint nálunk. Nem kisebb ember, mint Pfleiderer, a berlini egyetem híres tanára és a ma élő német protestáns theologusok egyik legtekintélyesebbje szól így a tavaly e cím alatt: «A tudományos theologia feladata a jelenkori egyház érdekében» tartott értekezésének elején: Ha az egyház elzárkózik a tudományos munkálkodás vívmányai elől és elszakítja az összefűző köteléket, «magát ez által elszigeteltségre ítéli, mely körülmény a szellemi kiéheztetéssel egy jelentőségű.» Továbbá: A tudományos theologia törvényes örököse a reformációnak, oltalmazója a sajátos protestáns principiumoknak és tovább-fejlesztője a reformátorok által a 16-ik évszázban az egyházi hit és élet megtisztítása végett megkezdett, de teljességgel be nem végzett munkának. És végre sok egyéb épp oly igaz és fontos állítás között: A jelen kor theológiája nem akar egyebet, mint a 16-ik évszázban bevégeztlenül maradt reformációt a 19-ik évszáz eszközeivel és annak szükségei kielégítésére folytatni, az evangéliumi keresztyéniséget megszabadítani a katholicizmusnak akkor még rajta maradt salakjaitól. Akarja a reformáció által felköltött belső vallásos és erkölcsi hatást tökéletességre juttatni, a hitet világossá és élővé tenni az ismeret és szeretet által, s a szeretetet megszentelni a hit által, stb.

Nincs erre szükségünk nekünk is? Nem lekesit a nemes feladat, hogy annak eredményeit

a magunk erején, a magunk javára, a saját viszonyainknak megfelelő szellemben és irányban megszerezzük?

Nem az a cél, hogy hitvallásainkat mai felvilágosultságunk kérkedő önértékében eldobjuk, hanem hogy az azokban ma is meglevő igazságot a mai szellemi előhaladottsággal összhangzó rendszerben és világításban értékesítsük. Nem az a cél, hogy két-három tudós tanár pennájából egy új konfeszzió kerüljön ki, melyet aztán egy egyházi gyűlés minden hívőre nézve kötelező erővel ruházzon föl, hanem, hogy meggyőzessenek a kétkedők, hogy a Jézus vallásának ma is van idvezítő ereje; hadd lássák a gúnyolódók és kicsinyhitűek, hogy a biblia ma is kimeríthetetlen tárháza az értékökben soha nem kisebbedő kincseknek, mert a bölcseségnek, igazságnak és szeretetnek oly hatalmas ereje szól lapjairól ma is, mely a szegénynek, nyomorultnak, tudatlannak a vigasztalás és teljes világosság semmi egyébbel nem pótolható áldását nyújtja, de a műveltnek és tudósnak is lelkét a legnemesebb élvezettel édesíti meg, s szellemét megtermékenyíti; s hogy mindez áldások a tudomány újabb eredményei által igaz értékükből mit sem veszítettek, sőt abban gyarapodtak, mert annak világossága mellett könnyebben és igazabban hathatnak. Egy szóval, a cél az, hogy meggyőzöttessenek mindenen, hogy nem kibékíthetetlen ellenségeskedésre vannak alkotva az egyetlen teremtőtől a szív és ész, a hit és tudás, hanem békeséges együttműködésre az ember lelki összhangjának szükségességéért, mert áldás, élet csak ott virul, hol a világosság és melegség együttesen ontja termékenyítő sugarait.

Fájdalom, mi a cél tekintetében csak a kezdet kezdetén, illetőleg sehol sem állunk. Mi képviseli nálunk a vallásos igazságoknak, a dogmatika nagy anyagának tudományos feldolgozását és az eredménynek a vallásos élet tartalmába való átszűrődésére szükséges működést? Semmi. Igaz,

hogy az egyházi élet legjobb erőit az újabb idők követelménye nagy munkák végrehajtására utalá, s az egyházalkotmány, egyházpolitika, iskola- és misszió-ügy terén elért kisebb-nagyobb eredmények életképességről és öröndetes előhaladásról tanuskodnak. De, az is igaz, hogy ezeken kívül is van még munkatér és kötelesség. Sőt nagyon is itt az ideje, hogy az imént említett irányokban végrehajtott, vagy útba indított reformok és átalakítások után az egyházi tudományos theologia elhanyagolt ügyében is történjék valami. E tekintetben a további késlekedés és részvétlenség csak veszélyünkre válhatik: egyfelől az újult tevékenységre ébredt ultramontánizmus ügyesen felhasználva a katholicizmusnak a külsőségekben nyilvánuló eszközeit, a kevésbé mivel nép körében tehet hódító és sikeres kísérleteket; másfelől csökönyös konzervativizmusunk, a régi köntöshöz való tétlen ragaszkodásunk, az idejét múlt orthodoxia szereplése elidegeníti az olyan elemet, melynek élő vallásossága egyházunknak élete, elhidegülése annak halála. Mindkét esetben veszítjük a talajt lábunk alól.

Hogy a theologia tudományosan alapos reformálásának nagy munkája érdekében minő eszközök minő módon lennének alkalmazandók, e tekintetben terveket és tanácsokat osztogatni nem érzem magam illetékesnek. Hála az égnek, vannak ehhez értő, s a kérdést helyes megoldásra juttatni tudó képzett embereink. Az ők tisztük az akció megkezdése. De én meg vagyok győződve, hogy a munka egészen a szabad, önkéntes tevékenység mezején, mint egyháztársadalmi mozgalom folyhat csak sikeresen. A protestáns irodalmi társaság, melynek mint magyar protestáns egyházi életünk egy újabb szellemi erősségének fokozatos megizmosodását minden protestáns lélek igaz örömmel nézi, speciális hivatást tölt be, s bizonyára egészséges és még remélhető erőteljesebb működése nem fog sikertelenül maradni. De hát, az a fennebbiekben kifejtett célt nem ölelte föl munkakörébe, sőt ellenkezőleg, minden dogmatikai irányu kérdés tárgyalásától kifejezett határozata szerint tartózkodik, s még címéből is törülte a tudományos jelzöt. Zsinataink elé egyéb fontos, szintén életbe vágó, de egészen más természetű ügyek adnak feldolgozandó anyagot. Külön, újabb erőtmörítésnek szüksége forog fenn tehát. Ennek az erőtmörítésnek organuma kellene hogy legyen egy tudományos folyóirat bármely egyházkerületi központban, hadd

indulna meg annak lapjain a nemes harc, hadd halanók az eszmék és gondolatok bátor, szabad küzdelmét, melyben erő erővel áll szemben, és győzelmet arat a jobb. És hadd szólna bele a csatába, mint ágyudörgés, majd egy újabb, tudományos, eredeti magyar református dogmatika, hogy annak fénye világító felhőjévé legyen Izrael fiainak. Lenne talán vihar, lennének talán sebesültek, áldozatok, nem baj, ezektől a protestáns lélek sohasem fél. Lenne legalább tisztult, üde levegő, melyben a szem jobban és messzebb lát; kitünnék legalább az igazság, hogy az egyháznak sajátlagos missziójából kell meritnie azt az erőt, mely a legtökéletesebb szervezetnek is életet ad, mert e nélkül az csak paragrafusok és határozatok holt halmaza; s nem megfordítva, mint napjainkban mutatkozik, a szervezetnek kell biztosítania a lélek fenmaradását, vagyis annak táplálása kell hogy igénybe vegyen minden funkciót. És mind ezeknek áldása gyanánt, hitem szerint, az igazság és lélek erői sugároznanak szét az egyház nagy mezején, hatnák át annak talaját.

Szerény véleményem szerint, ezekre lenne szükség; bővében vagyunk az egyházpolitikát és közigazgatást mozgóató organumoknak, de a fennebbi célnak és érdekeknek egyetlen képviselője sincs. Pedig, hogy kellene, azt alig tagadhatja valaki; de kellene mindenk előtt vállalkozás, kezdeményezés, lelkesítés és lelkesedés; kellene, hogy erre hivatott tanáraink erejük és idejük legjavát ne kössék le minden másféle, idegen munkamezőn, elkezdve a megyei közigazgatási bizottság és képviselő-testületek üléseitől egész a fiók-bankok és tüzoltó-egyletek elnökségéig; nagyon szép dolog az ugyan, ha tekintélyes embereink által minden téren van befolyásunk és döntő szavunk, de az egyház létérdekeire nézve nem első sorban fontos helyekre állítsuk más embereinket, ne pedig azokat, kiknek nyugodtságot, a világi izgalmaktól nem zavart csendességet igénylő hivatásuk szorgalmas és lelkiismeretes betöltésére egy hosszú élet is rövid. Kellene de minek folytassam tovább? jobban tudják azt, hogy mi minden kellene, azok, kiket az isteni kegyelem elhivott a szent munkára és a kik talán már nem is késlekednek sokáig, hogy kezeiket arra rávesék. Akkor látszik meg csak még a «megoldandó feladat» nagysága, de meglátszik az isteni segedelem csudálatos ereje is és ennek támogatásával leszen «új ég és új föld, melyekben lakozik az igazság.»

Zajzon János:

Népiskolai tankönyvek.

Tudvalevő dolog, hogy törvényeink református elemi népiskolánk tankönyveinek elbírálási és engedélyezési jogát az Igazgató-Tanácsra bízta. Ez az 1878-ban kiadott «Tanterv, Utasítás és Rendszabályok» 47—53. lapjain proponálja is az akkor legalkalmasabb tankönyveket, megjegyezvén csillag alatt, hogy: «Az elősorolt tan- és vezérkönyvek oly célból ajánlhatnák, hogy azok közül, mint ez idő szerint legjobbak közül, az illető iskola előjárósága és tanítója legjobb belátásuk szerint szabadon választhassanak. Egyetlen tan-, vagy vezérkönyvre utalással nem kívánók, de nem is tudnók megkötni a tanító kezeit, mert míg tanrendszerünk, valamint az országos is, évtizedekre szóló, addig a csak most fejlődésnek indult tankönyvirodalomtól, bizonyára tanrendszerünk szellemének és módszerének megfelelőbb, jobbnál jobb termékeket várhatunk rövid időn, melyek a mostaniakat kiszoríthatják a használatból. Állandó Igazgató-Tanácsunk az ajánlattal bejelentett könyveket, vagy tanszereket szakemberek által megbíráltatja, a használhatókról pedig időrűl-időre értesíti az egyes egyházmegyék útján az iskolaszékeket, s illetőleg tanítókat.»

Ez ígért és kötelezettség dacára, népiskolai tankönyveink egyházkerületi elbírálása és engedélyezése meglehetősen hiányos. Tankönyvirodalmunk szépen fejlődik, jobb és jobb könyvek kerülnek ki a sajtó alól, de ez a falusi tanítónak nem igen jut tudomására, legalább azon útirányból, honnan a «pecsétetes levelet», egyéb ügyben annyiszor veszi.

Sőt e lap, mint hivatalos orgánom, nem ugyan a «Hivatalos részben», de egy igazgatótanácsos-szerkesztő pecsété alatt, Stampfel Károly, pozsonyi könyvkereskedő húsz darab könyvről lévén szóbeszéd, olyan forma nyilatkozatot tesz, mintha a tankönyv-bírálat csupán a miniszter vállain volna s nekünk csak onnan leszededetni kellene a készen megbírált tankönyveket, mint kertünk fájáról a szépen megérett gyümölcsöt.

Az említettem passzus (25. szám «Különfélék») előre bocsátván, hogy az ismertetés végett beküldött tankönyvek «a magyar közoktatásügyi miniszter által engedélyezettek, részint elintézés alatt állanak» azt mondja: «Szi vesen ismertetőnk őket, ha lapunk e célra szolgálna kiváltképpen; ám, terünk sokkal kevesebb és így meg kell elégednünk azzal, hogy tanítóink, szakférfiaink figyelmét felhívjuk a derék kiadóra, hogy így a tőle nyerhető tájékozás után részesítsék pártfogásukban.»

Azt tenné ez, hogy tanítóink, a miniszteri engedélyezés keretén belül természetesen, tetszés szerint pártfogolhatnák bármely szerzőt, a mi, úgy hiszem, törvényeinkkel nem eléggé egyezik. Másfelől, az is igaz, hogy jelen körülmények között, kénytelen minden tanító tetszés szerint «pártfogolni» bármely tankönyvet, nem lévén meg az egyházi hivatalos forum, mely előírja és megszabja a válogatható tankönyveket.

Jól tudom én azt, hogy egyházkerületünk előjárósága nagy és nemes munkában fáradozik, mindazonáltal, ha iskoláinkat az anyaszentegyház eleven testéhez tartozónak állítjuk, szükséges, hogy figyelmét fordítsa annak működésére is és a midőn új iskolák megnyitása, új tantermek

építése, tanítók segélyezése, stb. által segítő jobb kezét nyújtja az államnak, fundamentumát veti meg a fejlődő kulturának, s bástyát emel anyaszentegyházunk védelmére: jöjjön segítségül az iskoláknak a tankönyv-elbírálás és engedélyezés által is. Ezt követeli saját jól felfogott érdeke is, ha csak nem akarja, hogy tájékozatlan tanítók selejtes, avagy tőlünk idegen szellemű tankönyvek által ássák alá protestáns érdekeinket.

Igazgató-Tanácsunk életerős és terebélyes fája egyetlen gyökérszállal van a népiskolák talajához kötve: az egyházkerületi tanügyi előadó által. Ő képezi a nedvkerítés központját, felszedi az anyagot, eljuttatja a koronához, honnan mint megérett gyümölcs potyog le az egyházkerületi közgyűlés kosarába, tanügy-előadói jelentés alakjában. Csakhogy e gyümölcs is inkább a középiskolák, mint a népiskolák talajából való.

Okát annak abban látom egyfelől, hogy a hajszálgyökerek, az egyes egyházmegyei tanügyi referensek, nem eléggé életerősek s nincsenek is szerves kapcsolatban a főgyökérral s a felszedett tápanyagot csak is közvetve, az esperesi hivatal csatornáján, juttathatják illető helyére. A középiskolákról terjedelmes «Értesítő» állanak a referens előtt, míg népiskoláink adatai egy pár rubrikában zsu-
gorodnak össze.

Ezek előrebocsátása után, szükségesnek látnám legelső sorban, hogy az Igazgató-Tanácsnál szerveztessék egy külön népiskolai tanügyelőadói állás és ez állás vagy a nagyenyedi tanító-képezde igazgatójával, vagy az odaváló gyakorló iskola tanárával töltsék be, mint a kik a népiskola közvetlen levegőjében élnek, tanítókat képeznek s szárnyaik alól ha kibocsátották s ellátták útravalóval a népnevelés gyalogúttára őket, illetékesek és képesek is volnának, számon kérni sáfárkodásuk eredményét később. Ez, és az egyházmegyei tanfelügyelők képezzenek egy szerves tanügyi bizottságot, s koronkint, legalább 2—3 évenkint, gyűljenek össze közös értekezletre népiskoláink tisztán pedagógiai ügyeinek megbeszélésére, s ezek között első sorban a tan- és vezérkönyvek elbírálására.

Az ilyen formán szervezett hivatalnoki kar működési köre aztán bővítették ki a népiskolák közvetlen látogatásával. Az egyházkerületi tanügyi előadó kötelessége legyen, ne csak a statisztikai számadatok egyszerű összegyűjtése és összegezése, hanem egyszerű-máskor, itt és ott, de legalább egy tanévben egy egyházmegye iskoláit látogassa meg, hogy a közvetlen tapasztalat által, a népiskolák beléletének mélyebb ismeretére tegyen szert. Ugyanezt tegyék az egyes egyházmegyék referensei: járjanak meg minden iskolát egy, vagy két évenkint multhatatlanul s tapasztalataikról tegyenek véleményes jelentést az egyházmegyei tanácsban, a közgyűlésen és az egyházkerületi előadónak, ki aztán meglehetősen hű képet rajzolhatna és állíthatna a kerületi közgyűlés elé, ez egyes jelentésekből és saját tapasztalataiból.

A népiskolai tanfelügyeletnek e szerves testülete igen alkalmas melegágya lehetne a kir. tanfelügyeletnek s hiszem, hogy a miniszter figyelmét sem kerülné ki a kir. tanfelügyelői állomások betöltésénél, mert már egy, a tapasztalatokban kiképzett s az iskola ügyeibe magát

beleélt hadseregből sorozhatna magának gárdát. De, ám, legyen ez bár csak kegyes ohajtás, mégis nyer a mi tanügyünk vele.

E végből, persze, az is szükséges, hogy a theologiai kurszuson legyen több gond fordítva a neveléstani tárgyakra és a mi fő, legyenek a theologusok a gyakorló iskolának rendes és kötelezett látogatói, hogy mint leendő iskolaszéki elnökök, paptanítók, iskolafelügyelők (körlátogatók) tegyenek szert a gyakorlati tanítás olyan fokú ismeretére, mely a szakszerűségnek elengedhetetlen feltétele.

Továbbá, nem levén a Protestáns Közlöny elégszemes tanügyi referádák közlésére, legyen ennek egy legalább minden negyed évben megjelenő tanügyi melléklete (az előfizetési díj felemelése nélkül), a hol tankönyv-bírálatok és más pedagógiai kérdések napvilágot lássanak. Legyen e lapmelléklet főképp a tanítók szava, hadd, fogjon pennát az a munkás-raj is, mely anyaszentegyházunk ügyét az iskolában szolgálja; gondolkozzék, vitatkozzék, eszméket és elveket termeljen, mondja el sejtéseit, tapasztalatait, mert joga van hozzá, s mindnyájan tanulunk belőle. (Csak tessék írni. Ha áldozattal is, készek vagyunk térről gondoskodni. Szerk.)

Végül, még csak egyet. Vagy kimondjuk a tankönyvekre nézve, hogy minden a miniszter által elfogadott tankönyvet approbálunk és akkor akár zsidó, akár katolikus szerzők is bejutnak iskoláinkba sokszor még tendenciozus könyveikkel is, és akkor a tanügyi hivatal e nemű ténykedése önkint megszűnik; vagy pedig azt mondjuk, hogy egyházkerületünk az állami tankönyv-monopoliumot nem ismeri el s hivatásának tudja, minden tankönyvet, mielőtt a tanítók kezébe adja, saját pecsétjével is ellátni. Csekme Ferenc.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. július 19.

Dr. Kolosvári Sándor elnök-helyettes elnöke alatt jelen voltak: Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Székely János, Domokos Antal, dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal és dr. Török István, helyettes előadó. A mely alkalommal:

Tanügyi előadó jelentést tett az időközben elnöki leg ellátott folyó ügyekről, kiemelvén ezek között a zilahi kollégium előjáróságának, a nmlgu vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett azt a kérvényét, a melyben az azon kollégiumoknál fennálló elemi osztályok tanítói után kirótt tanítói nyugdíj-illeték fizetése alól felmentésért folyamodik; a mely kérés ajánlattal terjesztetett föl; továbbá dr. Hegedüs István, volt kolozsvári, most budapesti egyetemi tanárnak Tuki dídes című tankönyve megírását, a mely véleményadás végett az enyedi Bethlen-kollégiumhoz küldetett le. Ugy ezek, mint a titkár, számvevő és helyetteselőadó által is bejelentett ügyek ellátásának jóváhagyó tudásul-vétele után

Tanügyi előadó előterjeszti a sepsi-szt.-györgyi «Mikó»-kollégiumnál betöltendő fizikai tanszékre bejött pályázatok eredményét, a mely fölött az érdemleges határozat meghozása a legközelebbi nagygyűlésre halasztatott.

Az enyedi «Bethlen-kollégiumnál» a néhai

Keresztes tanár halálával megürült bibliai theologiai rendes tanszék; valamint a párhuzamos osztályok beállítására érdekéből rendszeresítendő, rajzoló geometriai tanszék betölthetése céljából, utóbbira nézve a kerületi közgyűléshez teendő ajánló előterjesztés mellett, a pályázat szeptember 10-ig terjedő határidővel kiíratott és kapcsolatosan az előjáróságnak megokolt felterjesztése alapján, az egyenlő mérvű köteleességet teljesítő tanárok fáradságának egyenlősítése, örömmel elfogadott.

A m.-vásárhelyi kollégiumnál, egy előző határozat alapján, a Bihari Sándor, rendes tanár fizetésének, a Moos-féle alapítványra áthelyezésével, lehetővé válván, bár, sajnos, csak alsóbb fizetési fokkal, a természetrajzi tanszéknek betöltése, a közgyűléshez teendő előterjesztés mellett a pályázat kiíratott.

A zilahi államilag segélyezett kollégiumnál, Dobai Sándor tanárnak, 39 évi hosszas és buzgó szolgálat után f. é. szept. 1-vel nyugalomba léphetése céljából felterjesztés intéztetik a nmlgu vallás- és közokt.-ügyi miniszter urhoz.

Az udvarhelyi reáliskolában, hitsorsos növendékeink vallásitanítása tárgyában, hogy az a reáliskola új épületében végeztessék, az ottani kollégiumunk előjárósága felterjesztése alapján, leirat intéztetik az udvarhelyi egyház lelkészi hivatalához.

A sepsi-szentgyörgyi Mikó-kollégium előjáróságának intézkedése, mely szerint 400 frt honorarium mellett a zene és ének tanításra Benedek Árpád s.-szentkirályi lelkészt alkalmazta, jóváhagyott.

Ugyanott, a kollégiumi építkezéssel kapcsolatban, a régi épület lebontásával szükségessé vált két tanyának berendezetése céljából, a főépületben levő egyik nagy teremnek kétfelé osztása, az előjáróság felelőségének hangsúlyozása mellett utólagosan helybehagyott.

Az udvarhelyi kollégium pénztárának a néh. pénztárnok utódaitól átvétele és az új pénztárnoknak átadása tudásul vétetett és az 1890. évi számadása felülvizsgálatván a nem kedvező számvevői észrevételek értelmében ismételt utasítások adattak és szigorú figyelmeztetések tétettek.

Gr. Bánffy Miklós egyházkerületi főgondnok, a bonchidai papi fizetés javítására tett 500 frtos régibb adományát 100 frttal növelvén, a kegyes adomány közzététel tudásul vétetett s az alaphoz csatolása elrendeltetett.

A kispetrii egyházunk hívei a tanítói javadalmat 222 frtra felemelvén, buzgóságuk elismerése mellett, az új díjlevél megerősítettet.

A balázsfalvi egyháznak, a kimutatandó alapra felveendő közp. törlesztési kölcsönrel, a szebeni földhitelintézetnél levő súlyosabb tartozása törlesztése módzataira nézve utasítás adatott.

A csaholyi egyháznak, Guttman Lipóttal, hiányosan kötött és szabálytalan megerősítéssel ellátott telekvásárlási szerződése ügyében a telekkönyv másolata felrendeltetett s az esetleges kár megtérítése tekintetében, a felelősség kimondatott.

Ugyan azon egyház 910 frtos szálló-dézmaváltsági elveszett kötvénye amortizálása ügyében, a tényállásról határozott jelentéstétel és a kiadatlan maradt kamatok vesztesége iránti felelősség kitérhelése tekintetében, felvilágosítás adása megrendeltetett.

A m.-köblői egyház papi díjlevele az újabb kimutatás szerint sem tevén ki 400 frtot, megerősíthető és a köröztetés engedélyezhető nem volt.

Az aranyos-polyáni egyházban, a kepe részleges megváltása ügyében, a korábban hozott határozat fenntartása mellett, a megváltás csakis a tőkefedezet arányában volt engedélyezhető.

A vicsai fiók-egyháznak fekvő-vásárlási; valamint a sepsi-szt.-györgyi egyházban a Ferenci-féle telek eladási szerződéseik jóváhagyattak.

A szilágymegyei Wesselényi-egylet javára, a benedekfalvi egyház belső telkének iskolai célra használatul átadását megengedtetett.

A szászrégeni egyház iskola-építési ügyében az egyház felvilágosítás-adásra hivatott föl az iránt, hogy egy tanítónak miért szándékozik két termes, költséges iskolát építeni, valamint arra is, hogy mutassa ki az építési költségek fedezetét.

Ezek után az idő előrehaladottsága okán az ülés véget ért.

Folytatólagos ülés 1891. július 21-én. Elnök volt dr. Kolosvári Sándor, einökhelyettes. Jelen voltak: Parád Kálmán, dr. Vályi Gábor, Bodor Antal, Domokos Antal, Deák József és dr. Török István, h.-előadó.

Felolvasatott br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok előterjesztése, a melyben a széki egyházmegyei főgondnoki állásáról, a gondnoki értekezlet megállapodásaira és az Igazgató-Tanács határozatára hivatkozással, lemond. A közgyűlésnek teendő jelentéstétel mellett, a széki egyházmegye értesítettik.

Előterjesztett az udvarhelyi egyházmegye fölterjesztése, a melyben bejelenti, hogy Gyárfás Domokos sok érdemű főgondnoka, agg korára hivatkozással, állásáról lemondott, de az egyházmegye egyhangulag hangoztatott mély szeretetet és tiszteletet tanúsító kérésére, lemondását visszavonta. Ennek tudásul vétele után

Előterjesztett Nagy Sámuel marosi egyházmegyei és maros-vásárhelyi püspöki egyházközségi buzgó főgondnoknak az a kérdése, hogy a gondnoki értekezlet megállapodásai, valamint az Igazg.-Tanács határozata értelmében, fenforog-e szüksége annak, hogy az egyik főgondnoki tisztét letegye. Tekintettel a főgondnok úr Marosvásárhelytől lakására, a mely az egyházmegyének is székhelye; és tekintettel, hogy a főgondnok úr éppen a helytől lakásnál fogva, eddig is mind a két gondnoki tisztet a leghivebben és példányszerűleg töltötte be, Igazgató-Tanácsunk jövőre is örömmel tiszteli a főgondnok urat kettős főgondnoki állásán.

Vita Sándor, kükiüllői egyházmegyei főgondnok lemondását az egyházmegye új kijelölés kíséretében bejelentvén, az egyházkerületi közgyűléshez áttétetik.

A választói gyenge és az egyház szegénysége miatt meg nem erősíthető felekezeti iskola helyett, állami iskolának felállítása iránt felterjesztés intéztetik a nmltsu vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz.

A marosludasi körlelkészség segélykérése az FMKE igazgató választmányához áttétetik.

A m.-pagocsai egyház részére az Alsó Zsigmondné-

féle hagyomány, iskolai építkezésével elköltött tőkéje helyre pótlására kiutaltatott.

A vajda-szentiváni egyház papilakjának építése, a műszaki vélemény értelmében és a kimutatott építési-költség-fedezettel, engedélyeztetett.

A kükiüllői egyházmegyében fekvő boldogfalvi egyház részére felvilágosítás adatott azon tévedés helyreigazítására, hogy az államsegély nem azt, hanem az udvarhelyi egyházmegyében fekvő Boldogfalvát illeti.

A tetemes központi segélyben részesített d.-szentmártoni egyház kölcsöntörlesztési ügyében, a kért halasztásnak és elengedésnek hely adható nem volt.

A szovátai, selyei és körispataki egyházak tanítóállomás segélyezési kérvényei lehetőleg az államsegély kiosztásnál fognak figyelemben részesíttetni.

Kelemen Ferenc ploesti s. tanítónak 50 frt. a missió alapból, Nemes Sándor galaci paptanítónak 100 frt. a moldva-oláh orsz. missió-alapból; Baló Bálint detreheimi körlelkésznek 25 frt. és Szabó Lajos gy.-szt.-miklósi tanítónak 20 frt. a belmissió-alapból kiutaltatott.

Az egyházmegyéből.

(Vége.)

A második tárgy Z. Kiss Sándor, rettegi lelkész aa. felolvasása volt: «A bibliáról általában, s különösen, hogy miért és hogyan olvassuk a bibliát.»

Író a legújabb és a tudományos világban csaknem mindenek által elfogadott írásmagyarázati elv alapján, mely szerint a biblia történeti kútfő, melynek ó-szövetségi része a zsidó nép vallásos életét, vallásos hitének fejlődését, isteni tiszteletének lényegét, új-szövetségi része pedig Jézus vallását, a keresztyén elv felfogását; Jézus személyéről és működéséről, korának hitét, meggyőződését és a ker. egyház küzdelmeit, várokozásait az első három században tárja elénk, kimondja, hogy a bibliát emberek irták s mint emberek által írott mű, tehát bírálható. Majd, áttérve az inspiráció elméletére, annak gyarlóságát és rossz következményeit kimutatta, valamint kimutatta a kath. egyház eljárásának igaztalan voltát, midőn az a nép kezéből kivette és kiveszi a bibliát s ezzel szemben, a prot. egyház, a reformátorok és bibliafordítók érdemét, kik a könyvek könyvét a nép kezébe adták, hogy az maga merítsen magának abból igazságot és életet.

És felveti a kérdést: miért és hogyan olvassuk a bibliát, mint a mely a nép könyve?

A válasz: azért, mert a benne foglalt egyes könyvek vallásos iratok; az emberi szellemnek, a vallásos léleknek oly magasztos nyilvánulásai, minél magasztosabban nem nyilatkozott sem azelőtt, sem azután az emberiném vallásos geniusza. Azért, mert vallásos képességével is úgy van az ember, mint lelkének és testének egyéb képességeivel: ha nem fordít kellő gondot mivelésére és ébrentartására, elsatnyul, parlagon marad.

S hogyan olvassuk? Ugy, hogy annak olvasása ránk nézve hasznos és jótékony legyen; úgy, mint vallásos iratokat, melyeket vallásos szempontból irtak s melyekben a vallásos érdek talál kifejezést. Ügyelnünk kell arra, hogy azok többnyire a keletieket általában jellemző, merész képzelő tehetséggel vannak írva és hogy a gondolatok és eszmék,

hogy annál inkább érzékeltethetők legyenek, képekbe, mintegy érzéki köntösbe vannak öltöztetve. Ne feledjük továbbá azt sem, hogy az ó-szövetségi könyvekben vannak olyan történetek, melyek még abból a korból valók, mikor az izraeliták természet-imádók voltak s hogy mind az ó-, mind az új-szövetségi írók csaknem mindig, bizonyos előre megállapított terv szerint, tehát bizonyos szempontból írtak, melynek következtében az események, melyeket feldolgoztak, ilyen, vagy amolyan alakot nyertek. Míg a próféták keze alatt Ábrahám, Izsák és Mózes s a zsidó nép őstörténetének legendaszerű alakjai, mind hithősökké válnak, kik egyedül csak Jáhvét ismerik istenöknek és imádják: addig az új-szövetségi írók, nem véve közülök ki az evangyelistákat sem, vagy azért beszélnek el az egyes eseményeket, hogy általuk bebizonyítsák Jézus Messiás voltát, isteni eredetét; vagy pedig azért, hogy rányomják az általuk elmondott történetekre, a Jézus szájába adott nyilatkozatokra azon keresztyén irány nézeteinek bélyegét, melyhez ők szívvel-lélekkel tartoznak. Felfogás dolgában a legmagasabban áll a jánosi evangyeliom írója s dacára ennek, ő is bizonyos terv szerint dolgozott: «Azért irattattak pedig mindezek, mondja a 20, 31 versben, hogy higyjétek, hogy a Jézus Krisztus istennek fia és hogy azt hívén, örökéletet vegyetek az ő neve által.»

Azzal végzi felolvasását, hogy nekünk, kik az igének hirdetői, az írásoknak magyarázói vagyunk, különösen szemünk előtt kell, hogy tartsuk ez elveket, mert ez esetben nem történik meg velünk az a furcsa história, mely megtörtént az egykori pappal, a ki, midőn az egyik tudakos híve azzal a kérdéssel fordult hozzá: Hogy magyarázná meg, miként táplálhatott Krisztus öt kenyérrel ötezer embert; azzal felelt: Nem olvasta-e, hogy ott az is meg van írva: és a fűre letelepedének. Na, hát, az olyanok, mint keed, fűvet ettek.

A felolvasást Értekezletünk nagy tetszéssel fogadta s különösen azért fejezte ki író előtt elismerését, hogy tárgyát nem csak szépen kidolgozta, hanem jól is megválasztotta s igyekezett az írásmagyarázat legújabb elveinek megismertetése mellett, minden állítását magyarázni és érthetővé tenni. S hogy az ilyen általánosan érdekkeltő, tanulságos dolgozatok megörökítve legyenek: arra nézve úgy intézkedett, hogy jövőre, minden felolvasó érdemesnek ítélt dolgozatát letisztázva, beadja az Értekezlet jegyzőjéhez, ki azt megőrzi s ha a dolgozatok felszaporodnak, azokat csinos könyvalakba beköteti.

Ennyi, a mit a széki egyházmegye jun. 2-ikán tartott közgyűlésének és Papi Értekezletének működéséről elmondani, szükségesnek tartottam. Vajha, egymást megértve, buzdítva és támogatva, munkálhatnók továbbra is önmagunk, gyülekezeteink, egyházmegyénk és anyaszentegyházunk javát, boldogságát, hogy erősbuljön és álljon a prot. Sion időről-időre nemzetségről-nemzetségre!

Z.

II.

A sepsii egyházmegyéből.

Egyházmegyénk folyó évi május 28-án tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését Uzonban, a községi iskola nagy termében. Esperes aa. a szép számban összesereglett érdeklődők jelenlétében olvasta következő megnyitó beszédét:

«A kegyelem istenének nevében, és segedelmének kíséretével üdvözlöm a közgyűlés minden tisztelt tagját! Csele-

kedje az úr, hogy gyűlésünk legyen megáldva a szeretetnek, törvény és egymás iránti tiszteletnek szent lelkével, s ez által legyen az a közjó, anyaszentegyházunk, isten országa előmozdításának eszközlésére befolyással!

T. közgyűlés! Az 1890. december 18-án e helyen tartott gyűlésünk óta egyházmegyénk életében előfordult nevezetesebb eseményekkel lévén törvényszabta kötelességem megismertetni a t. közgyűlést megnyitómiban: ezen kötelességemet azon örvendetes jelentéssel kezdek meg, hogy azon idő óta egyházmegyénk kebelében az egyház ügyeiben munkálkodó tagok közül a halál senkit el nem ragadott. Sőt a múlt évben történt nagy veszteségek sorainkban azóta a törvényesen végbevitt választások által új munkás tagokkal lettek kiegészítve.

a) Lisznyói egyházunkban március 17-én, az én elnökségem alatt végbevitt törvényes választáson lelki-pásztornak tisz. Antal Lajos, papjeölt, Mikó-kollégiumi kontra-szénior és szentgyörgyi segéd-pap választatott meg. Ezen választás a legnagyobb rendben és a törvény kívánalmainak megfelelőleg folyt le, s mégis néhány visketeg egyháztag, állítólag mások által utasítva, megkísérelte a főtiszt. és mltszgos püspök úrhoz folyamodni, egyenesen az esperes személyét megtámadó vádakkal. Ám, onnan méltó megdorgálással lettek elutasítva, s így a megválasztott ifju lelkész pár heti késedelem után állomását elfoglalta és mostan bekebelezésre ajánlani vagyok bátor őt a t. közgyűlésnek.

b) Málnási egyházunk május 2-án tisz. Zagoni Pál főjegyző aa elnöksége alatt végbevitt választáson tisz. Kis Gyula papjelölt, Mikó kollégiumi köztanító afiát választotta lelkészül, ki azóta szintén elfoglalván állomását, kérésére őt is bekebelezésre ajánlom.

c) Árapataki egyházunk május 9-én tisz. Vén Mihály aljegyző aa elnöksége alatt végbevitt választáson szavazat-többséggel t. Rác Albert, erödsi lelkész és direktor afiát választotta meg, kinek részére az esperesi konszenszus e hó 20-kán kiadatott, de még eddig hivatalos állomását tényleg nem foglalta el.

Ezek szerint most már, Kökösbén még a régi viszony lévén meg, egyházmegyénk körében csak az erödsi papi állomás lesz ürességben. Innen még a pályázat köröztetését nem kérték.

Roszzabbul áll ügye kőrispataki leány-egyházunknak, melynek ürességben álló levitai állomására, a harmadrendbeli köröztetésre is csak egyetlen folyamodó jelentkezvén, ezt sem az egyházmegyei eljáróság, sem maga az egyházközség nem kívánta alkalmazni. Egyébiránt, ez az ügy tárgysorozat rendjén előterjesztetvén, most róla bővebben nem szölok.

Mult gyűlésünk óta tudomásomra jutott egyházmegyénk köréből két nemes adomány és pedig egyik n.-borosnyói egyházunkban, a másik Nyénben. N.-Borosnyón tek. Kónya András úr 100 frt készpénzt fizetett be az egyház kepeváltási alapjába kegyadományképpen. Ugy vélem, hogy a nemes szívü adományozó iránti hálás köszönetem nyilvánítása a t. közgyűlés helybehagyásával fog találkozni s azon ajánlatom, hogy t. főjegyző afia gyűlésünk elismerését jegyzőkönyvileg adja át adományozó úrnak, el fog fogadtatni.

Nyénből jelentetett, hogy ott Németh György, egyháztag, 14 frt értékü urasztali takarót ajándékozott az egyháznak. Szintén köszönettel említettik meg.

A sepsi-szentgyörgyi Mikó-kollegium tovább építésére való segélygyűjtés a múlt év április 22-én tartott kommunikatív-gyűlés határozata értelmében és a mltgs. Igazgató-Tanács meleg ajánlata folytán esperesi körlevélben azon határozott kifejezéssel volt köröztetve, hogy minden tiszteletes lelkész úr gyűjtőívet indítsa és azt az adományával, vagy esetleg üresen is küldje be az espereshez. Ennek folytán Zalan 8 frt. 40 kr. Kálnok 5 frt. 95 kr. Martonos 40 kr. Egerpatak 6 frt. 56 kr. Eresztevény 1 frt. 05 kr. Angyalos 1 frt. 40 kr. Feldoboly 3 frt. Brassó 1 frt. 80 kr. Árapatak 5 frt. 95 kr. Szentkirály 4 frt. 41 kr. Szacsva 1 frt. 50 kr. Kis-Borosnyó 1 frt. 59 kr. Oltszem 2 frt. 40 kr. Uzon 62 frt. 48 kr. Szotyor 6 frt. 71 kr. Kőkös 2 frt. 34 kr. Bikfalva 2 frt. Szemerja 10 frt. 05 kr. Besenyő 2 frt. 17 kr. Összesen 131 frt. 16 kr. gyűjtöttek és küldtek be hozzám, mely összeget én a kollegium pénztárnokához be is adtam. A gyűjtőíveket és a kollegiumi pénztárnok nyugtáit legyen szíves a t. közgyűlés megvizsgálatni s engem a számadás alól fölloldozni.

Aldoboly, Árkos, Bodola, Erősd, Étfalva-Zoltán, Gidó-

falva, Hétfalu, Hidvég, Kilyén, Komolló, Lisznyó, Magyarós, Málnás, N.-Borosnyó, Nyén, Réty egyházaink lelkészei sem gyűjteményt, sem üres gyűjtő-íveket nem terjesztvén be, tisztelettel kérem a t. közgyűlést, méltóztassék erélyesen intézkedni e mulasztók iránt, az egyház-kormányzat és a rend érdekében.

A főtiszteletű püspök úr buzgó kezdeményezése folytán s magas lelkesültséggel célhoz juttatni tervelt kolozsvári theológiai akadémiára való adakozásra is meleg hangon föl lettek hívva egyházaink. De ez ideig a mltgos Áll. Igazgató-Tanács által hozzám köszönő elismerés mellett küldött értesítés szerint csak is Uzon 100 frtot befizetett, Aldoboly 100 frt törlesztő, Málnás 20 frt törlesztő, Egerpatak 50 forint törlesztő-alapítványai folytak be egyházmegyénk egyházaitól. Ugy látszik e téren is sokan vannak t. lelkész fiaik közül, kik szóval tüntetnek az egyházmegye mellett, de elvárják, hogy a tényt, az áldozatot mások tegyék meg helyettük!

(Folyt. köv.)

Benedek Árpád,
s.-szet.-királyi pap.

TÁRCA.

Jáhve és a kerubok.

Soha sem törekedtem arra, hogy azzal, a mit irok és teszek, mindenkinek tetszését kinyerjem. Szeretem kimondani egyéni véleményemet, meggyőződésemet és ezt nem is áldozom fel soha semmiért, senkinek kedvéért. A szellemiekért háíás tudok lenni, meg tudom azokat becsülni, törekszem is felhasználni, de többet tőlem ne kívánjanak, mert tudományos dolgokban a referens szerepét nincs kedvem magamra vállalni. Szívesen vallom magamat a mesterek tanítványának, de ha aztán némelyekben eltérek is: jogosan teszem, mert istenadta jogom van, protestálni mindaz ellen, a mi nekem nem tetszik. Nem azért, mint ha talán a mesterek nézetét vetném meg; ellenkezőleg! Sőt, általában alapul veszem, magamévá teszem és reá új épületet építek. Ilyen új épület az is, melyet e lap 19. számában «Jáhve és a kerubok» címen mutattam be a nagy közönség előtt. De úgy látszik, hogy az eredetinek mondható új épület T. J. kollegámnak nem tetszett, mert ugyancsak e lap 25—27. számaiban neki támad és le akarja rontani. Vajjon miért? Ez is megmondatik T. J. kollegám által: mert «Mózesről, Jáhveről, a kerubokról, a nyolcadik század prófétáiról oly dolgok vannak közölve, melyek méltán gondolkozóba ejtik az embert az irónak ezekről táplált fogalma felől.» Ez hát a nemtetszésnek egyik oka. A másikat dolgozatának végén jelenti ki: «Más céloom nem volt, mint az, nehogy M. L. úr, tárcája félremagyarázásra adjon alkalmat.» És ez az első ellentmondás T. J. kollegám dolgozatában. Utoljára, célja csak a félremagyarázás elhárítása, holott elől nyíltan beszél egy másiról is, mit ezzel told meg: «Szándékom csak az, hogy kimutatva irónak ezen dolgokról táplált téves fogalmát, lehetőleg meggyőzzem állításainak alaptalan voltáról.»

Lássuk hát röviden, mit is közöltem én «Mózesről, Jáhveről, a kerubokról, a 8. század prófétáiról?»

Mózesről csak annyit: «Az általa alkotott tiz szó a nép vallását erkölcsi alapra fektette. Népének kivezélésére vállalkozott, de mint okos és ravasz ember először is oly

hatalom után kutatott, mely előtt a szolgasághoz szokott nép ne csak félelemből, hanem tiszteletből is térdet hajtson. Honnan vehette Mózes ezt a hatalmat? Abból a bizonyos őstradicióból. Bizonyára, meg volt abban a Jáhve-gondolat is, de csak amolyan khaószszerűleg. Ennek kellett most már határozott formát találni.» Később: «Mózes rájött ugyan egy felsőbb lény gondolatára, de nem tudja egy szóval kifejezni ama gondolatot.» Aztán, nyelvészetiileg vontam ki eredményül ezt: «egy szellemi lény gondolatára fel nem emelkedett, de még az érzéki egy alkotóra sem.» És mit mond ezekre T. J. kollegám? «Megtámadhatjuk-e Mózesét, hogy: «egy szellemi lény gondolatára» fölemelkedett? Vajjon, csakugyan nem jutott-e el még az «érzéki egy alkotó fogalmára» sem? Tagadom. Mózesnek Izrael istenéről való alapnézete határozottan eszményi, ugyan nem akarom legkevésbé sem, sem Izraelt, sem Mózeset olyannak tüntetni fel, kinek lelkében a tiszta monotheizmus élt volna, hiszen, ezt állítani, nem csekély elfogultság kellene.» Ugy? De hát akkor miért kifogásolja az én állításomat T. J. kollegám, mikor lényegileg különbözőt nem mond? Sőt, valóban Mózeset még alantabb fokra helyezi, mint én. Én csak annyit mondok róla, hogy ama felsőbb lényt, melynek gondolatára rájött, egy szóval nem tudja kifejezni és ha kifejezi, oly istent állít elő, ki még az érzéki egy alkotó is nehezen lehet minden magasztos vonásai mellett is. Ezzel szemben pedig ő Mózeset még olyannak sem akarja feltüntetni, «kinek lelkében a tiszta monotheizmus élt volna.» Ezt meg én tagadom. Élt biz annak lelkében a tiszta monotheizmus, de a nép érzékisége és más körülmények miatt nem tudja, vagy nem meri határozott kifejezésre juttatni. Ám, ezért a természetet még mindig számtalan lényekkel népesíthet be, mely között az első és legfőbb az az «egy» lehetett, mely lelkében élt. Ebből és más analog okokból magyarázható ki az ó-testamentumi istenfogalom hiánya, melynek «meg kellett előbb tisztulnia és szabadulnia mindattól, a mi benne egyoldalú és tökéletlen volt, mi csak a zsidó theokratia korlátolt látköréhez tartozott, vagy az ősi felfogás anthropomorphistikus és

anthropopathikus színezetét viseli magán, hogy a keresztyénség előtt, ennek egyetemes és abszolút álláspontján a vallásos tudat megfelelő formájává válhasson.» És ezen egyoldalúságon és tökéletlenségen sokat változtattak ugyan Mózes és a 8. század prófétái, de «gyökeres változást e tekintetben csak azon viszonyok szültek, melyek közé a zsidók N. Sándor halála után alapított országokban, kivált Egyiptomban s egy oly városban, mint Alekszándria, jutottak.» (Baur F. Chr. Az őskeresztyénség története, 13. l.)

Vajjon, továbbá mit állithattam én Jáhveről és a kerubokról olyan furcsa dolgot, a min T. J. kollegám megbotránkozott? Csakis ezt: «Jáhve és a kerubok az ősi sémi kultuszban földi szellemek lehettek.» Hát ő mit állít? Azt, hogy Jáhve az ősi sémi kultuszban tűzisten volt és a kerubokat izrael kelet más népeinek mythológiájából vette át és Jáhvenak, Jáhve szentségének őrei voltak. Ezt a nézetet jól ismerem és azon álláspontból, melyből T. J. kollegám indult ki: elfogadom, de csak általában. Én ugyanis szószármaztatás útján jutottam az általam kivont eredményre, ő pedig szó-összehasonlítás útján is. Én szem előtt az őshéber nyelvet tartottam (lásón ibrit, γλωσσα τῶν Ἑβραίων, ἑβραϊστῆ), figyelemmel kísérve a vele rokon nyelvek kérdésben levő szavait; ő ezeken kívül még a Gesenius W. de mások által is úgynevezett «jüdische Sprache»-t sem mellőzte el, mely lassankint az egész nemzet nyelvvé lön, letudva egyes fonetikus változtatásokat. Az utóbbi álláspont, melynek megteremtője Leibniz, minden esetre könnyebb és hálásabb, mint az első. Mert könnyebb összehasonlítás útján származtatni valamely szót, mint boncolgatva azt, mikor az ember az ősi nyelv idiomáitól el nem térhet. És a mit T. J. kollegám Elohimról, Jáhveről és a kerubokról így leír, még sokkal jobban, szebben, meggyőzőbben írja le, ha Gesenius W. «Hebräisches und chaldäisches Handwörterbuch über das alte Testament» c. munkáját is előveszi, mint a melyben ezen dolgok röviden és mégis eléggé tág terjedelemben tárgyalatnak. Többet olvashatott volna róluk Zimmermann «Der Mensch, stb», Herder F. «Vom Geist der ebräischen Poesie» c. műveiben, vagy továbbá Herzog «Real-Encyclopädia»-jában, stb. stb. Ha így jár el, talán nem kifogásolja oly nagyon az én állításaimat. Ezen művek olvasása közben belátta volna, hogy a két álláspont eredménye nem éppen összeegyeztethetetlen, mint prima vista feltűnik. Mi lett volna könnyebb, mint hogy elővegyem az említett műveket és kiszedegetsem belőlük az idetartozó helyeket, hogy azon álláspontra jussak el, melyre T. J. kollegám. De nem tettem, mert inkább akartam új dolgot produkálni, mint oly munkát végezni, melyre a «plagium» bélyege süthető.

(Vége következik.)

Molnár Lőrinc.

Különfélék.

= A szil-szolnoki egyházmegye esperese, és egyházkerületi közügyigazgató, Nagy László, aa. «Esperesi Jelentését» minden esztendőben önálló füzetecskében ki szokta nyomtatni. Ugy hisszük, nem azért, hogy csak maga gyönyörködje benne, hanem kétségen kívül azért, hogy minden egyháznak, sőt más érdeklődőknek is juttasson egy-egy példányt, hogy az egész egyházmegye alapos tájékozódást nyerjen az egyházmegye állásáról minden tekintetben. És ezt valóban helyesen cselekszi. Mi is úgy képzeljük, hogy szép dolog az, ha az esperes felolvassa jelentését a közgyűlésen, tán jegyzőkönyvbe is iktatják; ám, abból édes-keve-

set, vagy semmit sem tudnak az egyházak és így érdeklődést nem is kelthetnek, gyümölcstelenül maradnak. Csak bátran, előre; ki a nyilvánosság elé! A mely egyházmegye nem követheti a szilági esperes példáját, itt van a Közlöny: szokat, frázisokat nem örömet adunk ki, de tényeket, de eredményeket mindig igen szívesen.

= Nem tartozik ugyan lapunk körébe, de nem tehetjük, hogy meg ne emlékezzünk arról a «Válasz»-ról, melyet a magyar főiskolák ifjúsága adott az úgynevezett oláh «Memorandumra» ily cím alatt: «A magyar románok és a magyar nemzet.» A komoly tanulmány, alapos tudás, higgadt megfontolás, a méltányosság és a legmesszebb menő szabadelvűség egyiránt dicsérik ez ifjúságot, mely büszkesége Magyarországnak, s mely e tanulmánnyal szép biztosítékot adott és reményeket keltett jövődjére felől. Éljenek.

= Papválasztás. A szil-szolnoki egyházmegyében fekvő nagyfalusi egyházban megválasztott Kovács Albert, bölöni lelkipásztor aa. Legyen valóban lelkipásztor. Hiszszük, hogy az lesz. Elméletben tanult eddig, ezután tanuljon a tapasztalatból. Elmélet és tapasztalat egyesülvén, reméljük, hogy egyháza és egyházkerületünk egy derék magvetővel gazdagodott. Istennek áldása nyugodjék meg munkálkodásában, melynek hasznát a jövődjé nemzedékek veszik.

= Beküldetett «Keresztyén hit- és erkölcs-tan.» Az ev. ref. gimnáziumok III. és IV. osztályai számára. A konventi tanterv szerint írta Kis József csurgói vallás-tanár. Ára 60 kr. Azon leszünk, hogy alaposan megismertessük. Örvendենék, hogy ha egy jó tankönyvvel gazdagodott volna e nemű irodalmunk.

= Halálozás. Magyar-décséi paptársunk, Szent István, életének 70-ik, papságának 39-ik évében, folyó hó 19-én, hosszas szenvedés után, meghalt. Neje és egy fia gyászolja a jó pásztor, ki a neki adatott talentumok mértéke szerint, igyekezett hiv lenni mind halálig. Legyen álma csendes.

= Nyilvános elszámolás. Kedves kötelességet teljesítetek, midőn színei szegény egyháza nevében a következő nagy lelkű adakozóknak hálás köszönettel adózom. Méder József (N.-Ilonda) 1 frt. Barabás Károly (Deés) 20 kr. Tüzes Karácson (Deés) 1 frt. Egy fele részben róm. kath. asztaltársaság dr. Bónis Árpádnál 5 frt. 10 kr. Krémer Samu (róm. kath. Deés) 1 frt. Bocscáni és Tamási cég (Deés) 50 kr. Soroksári 20 kr. Szt. Benedeki 30 krt adományoztak. Ezért a köszönet első sorban Pécsi Mór kereskedőt illeti, ki a nála elhelyezett gyűjtőívét, a legjobb eredménnyel igyekezett visszaküldeni. A petrozsényi egyház gyűjtőívén 1 frt 40 krt. Vizi János iklandi lelkész 2 frt. 45 kr. Csiki József lelkész Voldorfól 1 frt. 94 kr. Záhi egyház 2 frt. Valler József (Mákó) 2 frt. Csejdi Jenő 1 frt. 20 kr. Bod Sándor v.-szentiványi lelkész 1 frt. Bari Sigmond körösfői lelk. 50 kr. Kiss Ferenc gegei lelkész 40 kr. A harói egyház 35 krt gyűjtöttek. Deák József e. k. pénztáros úr ivén 1 frt. 80 krt. kaptunk. Almai Irma, Juliska és Ilona k. a., kiknek neve a színei ref. egyházközség történelmében, már egy párszor szegény egyházunk érdekében kifejtett buzgalmukért, kitörülhetlen betűkkel jegyeztetett fel: gyűjtőívükön a következőkkel irattak alá kisebb-nagyobb összegeket, összesen 20 frtot. Aláírtak: Özv. dr. Almai Ferencné 1 frt. Bátky Mária 20 kr. Dr. Fekete Gyula 50 kr. Almai Ferenc 1 frt. Bauer Lajos 20 kr. Deési Takarékpénztár 2 frt. és 20 drb. Abc. N. N. 1 frt. Valaki 20 kr. N. 50 kr. Bárány Lukácsné 1 frt. Mihály Ferenc 1 frt. Kabos Sándor 1 frt. Dombora András 20 kr. Anka Emil 50 kr. Krémer János 50 kr. Kovács Samuné 2 frt. Almai Géza 1 frt. 20 kr. Róth Károly 2 frt. Jakobovics 1 frt. Bíró Gyula 1 frt. Dr. Hankó Ödön 1 frt. Mindenek, kik buzgólkodtak, adtak, nem csak szegény egyházunkat segíték, de szeretett fajunk érdekében, imádott magyar hazánk oltárára tették le áldozatukat. Kedves áldozat az Ur előtt. Fogadják leghálásabb köszönetünket. Nyugodjék meg rajtuk az ur áldó jobb keze! 467 gyűjtőív közül csak 40 jött kezünkhöz. Ezért hát tisztelettel kérjük ismételtlen azokat, kiknél még gyűjtőívünk van: szíveskedjenek azokat, bár üresen is, alulirothoz visszaküldeni. Színei (u. p. Alparét), 1891. jul. 4. Kovács Gábor, körlelkész.

= Hibaigazítás. Lapunk 28-dik számában a 236. oldal második hasábján a 19-ik sorban e szó helyett: biztat «hizlal» olvasandó; alulról a 15-ik sorban, «a midőn» után közvetlenül «a z» és a 14-ik sorban jobb szó után «jövő» teendő. Ez egész mondat utolsó tagja pedig így módosítandó: «mint a botanikus a gyönyörűséget csak a maguk egészében nyújtó virágok leveleit és gyöngye szirmait.» Hát, jól van. Csak arra kérjük szíves és derék dolgozó tarsiainkat, hogy a lehetőleg tisztán és olvashatólag irjanak. Ekkor is fordulhatnak elő sajtóhibák; ám, ekkor méltán fogjuk magunkat vádolni. Most grácia fejünknek.

HIVATALOS RÉSZ

1695—1891.

KÖRLEVÉL,

minden egyházi hatósághoz; az egyházi testületek és magán személyek által igénybe vehető Egyházi segély kölcsönpénztár megalkotásáról.

A folyó évben tartott főt. rendkívüli egyházkerületi közgyűlés kimondotta, hogy egyházkerületünk központi kezelés alatt álló, valamint az egyházkerület tulajdonát képező alapok értékpapirokban s pénzügyintézeteknél elhelyezett tőkéknek és készpénz készleteinek elhelyezése végett segély-kölcsön pénztárt létesít, melybe beutaltatván az egyes alapok tulajdonát képező értékek, azok a kérelmező egyházi testületeknek és magánosoknak kölcsönképpen elhelyeztetnek, jövedelmező ingatlanok s a megjelölt értékpapirok, záloglevelek, vagy részvények vásárlására fordítottak, továbbá, a fel nem használt pénzkészlet egy vagy több jóhitelű pénzügyintézetnél helyeztetik el.

Az ily elhelyezés mellett befolyó jövedelmekből, első sorban fedeztetnek a segély-kölcsön-alapba beutalt egyes alapok tulajdonosai által tőkék után eddig élvezett kamatok, a fenmaradó részből kiegészítetik a kezelési költség címén befolyó bevétel azon összegre, a mennyibe a kezelés tényleg kerül, a többlet pedig tartalék-alap létesítésére és az egyházkerületi közgyűlés által megállapítandó arányban egyházkerületi közcélokra fordítatik.

A kölcsön-elhelyezések célja egyfelől az, hogy felmerülő szükség esetében alkalom nyujtassék egyházközségeinknek valláserkölcsei és népiskolái, kollegiumainknak közoktatási elhivatásuk betöltésére, vagy jövő fejlődésük biztosítására lehető előnyös feltételek mellett anyagi segílyt nyujtani; másfelől, hogy az ily módon, valamint az egyes magánosoknál elhelyezendő tőkék jövedelmei által lehetőleg hosszas időn át biztosítsanak a központi kezelés alatt álló tőkék tulajdonosai arról, hogy az eddig élvezett jövedelmet az értékpapirok és pénzügyintézeti betétek kamatainak csökkenése esetében is csonkítatlanul megkapják; végül, hogy az egyházkerületi közcéljai előmozdítására alap szerzessék. Egyuttal egy oly alap fog rendelkezésre állani, melyből a központi javadalmat élvező egyházi tisztviselők súlyos anyagi helyzetökben egy évi fizetésüknek előlegezését vehetik igénybe.

Ezen alaphól, ugy az egyházi testületek, mint egyes magánosok kétféle kölcsönt vehetnek fel, u. m. törlesztő- és rövidebb lejáratu kölcsönt. A főt. egyházker. közgyűlés felhatalmazása alapján Ig.-Tanácsunk három törlesztő kölcsön-módozatot állapított meg: 41¹/₂, 30 és 20 éves lejáratu, mindeniknél az állandó kamat 5%, a tőke törlesztő részlet a 41¹/₂ évesnél ³/₄, a 30 évesnél 1 és ³/₄, a 20 évesnél 2 és ³/₄%, a kezelési költség az egyházi testületekkel szemben ³/₄%, a magánosokkal szemben 1%, vagyis együtt évenként fizetendő 100 frt törlesztő kölcsön után egyházi testületek által 41¹/₂ éven át 6 frt 50 kr, 30 éven át 7 frt 25 kr, 20 éven át 8 frt 75 kr; magánosok által 41¹/₂ éven át 6 frt 75 kr, 30 éven át 7 frt 50 kr, és 20 éven át 9 frt.

Rövidebb lejáratu kölcsönök kamatja egyházi testületekkel szemben 6%, magánosokkal szemben 1000 frtnál kevesebb összegű tőkénél 6¹/₂, 1000 frtnál és azt meghaladó tőkénél 6%. Az egyházi tisztviselők központi javadalmainak előlege után 5¹/₂%.

A segélyalap kölcsön szabályzata a kérések felszerezését, ellátását, a megállapított kölcsön kötelezvényi minták kiállítását, felterjesztését, valamint a kiutalt kölcsön felvételét megállapító ügyviteli eljárás, a különböző kölcsönökről szóló szerződvényi minták, valamint a törlesztő kölcsönök törlesztési táblázata külön lenyomatban kiadattak s azok minden egyházmegye esperesének, minden püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tanácsának és mindenik kollegium előljáróságának több példányban megküldettek, a hol az illető

körhez tartozók azokat megtekinthetik, avagy átvehetik; továbbá a kölcsönt felvenni kívánók ezen szabályzatot Ig.-Tanácsunk irodájából a kölcsönügyi előadó afiától akár személyesen, akár annak megküldése végett intézendő felszólításra postai úton díjtalanul megszerezhetik.

Egyházközségeink részére a segély-kölcsön nyujtás főcélja az, hogy a papi és tanítói kepe megváltása alapjára szolgáló fekvők vásárlására szükséges összeg rendelkezésre legyen bocsátható. A kepe megváltása, az egyházközség anyagi helyzete szerint, két úton érhető el. Azon egyházközségeink, melyek még kepeváltó magtárt, vagy pénzalapot nem létesítettek, avagy azok még csekély értéket képviselnek, csakis a jövőben való kepe megváltást készíthetik ily úton elő és pedig az által, hogy kedvező alkalom nyitával, oly fekvőt vásárolnak, melynek évi tiszta jövedelme legalább a befektetendő tőke 6³/₄%-át biztosan megadja, vagy azt még felül is haladja; az utasítás értelmében felszerelve beadandó kérvényében a tényállást felfejtve s a biztosítékot kimutatva, folyamodjanak a fekvő vételára kifizetése végett segélykölcsönért, melyre azt megkapva, a fekvő jövedelméből a törlesztési idő alatt kifizetik tartozásukat s a fekvőt a kepeváltó alapra szabad tulajdonul megszerezték. Ez után, a kepeváltó alap már a megvett fekvő jövedelme felett is rendelkezvén, újabb fekvő vásárlás végett felveendő kölcsön törlesztésére már nagyobb terhet vállalhatnak el s azt rövidebb idő alatt fizethetik ki s így hova-tovább mindinkább növelik új vásárlások által kepeváltó alapjukat mindaddig, míg a kepe megváltást létesíthetik.

Ez azon út, midőn a hivek minden hozzájárulása nélkül, de éppen azért csak a messze jövőben létesíthető a kepe megváltás, de az egyháztagnak jól felfogott érdekeiből s erkölcsi kötelességükből folyólag, bizonyára hozzájárulnak a kepeváltó alap létesítéséhez, még a legszegényebb egyházközségünkben is legalább közmunkával művelve meg a megvásárlandó földet s a jövedelemből nemcsak a kölcsön kötelezvényben egy évre kikötött tőkerészletet, hanem kedvező esetben 5—10 tőketörlesztő részletet fizetnek vissza, sőt kedvezőbb helyzetben levő hiveink adományokkal is hozzájárulnak a kölcsön gyors törlesztéséhez, mi által a kepe megváltásnak sokkal rövidebb idő alatt való létesítését biztosítják.

Azon egyházközségek, melyeknek a kepeváltó alapjuk már oly tekintélyes összegre emelkedett, hogy annak értékét egy harmadrészt tevő, vagy még csekélyebb összegű segély-kölcsön felvételével pótolva oly birtokot vásárolhatnak, mely a jelenleg járó papi, vagy tanítói kepevel legalább is egyenértékű jövedelmet hajtana, a kepe azonnal megválthatják, oly módon, hogy a birtokot saját tőkékkel s a kérendő és kiadandó segélykölcsönrel megvásárolván, a felveendő törlesztő kölcsön kamatai, törlesztő részletei és kezelési költsége fedezését a hivek rovatul útján biztosítják, s ezen felül, az 1883. évi egyházkerületi közgyűlés által 32. jkvi szám alatt megállapított szabályzat értelmében, tartalék-alap létesítéséről is gondoskodnak.

Biztosítéknyujtás mellett, a folyamodó egyházközségek a fekvők vásárlását megejthetik a nélkül is, hogy a 7—8% kamatra bekebelezés mellett elhelyezett tőkékét kénytelenek lennének felmondani ezen követelésük lekötése mellett és kölcsönt véve fel s a kiutalandó segélykölcsön után kevesebb kamatot fizetvén, mint a mennyit bevesznek saját tőkékük után s a kepeváltó növekedését ily úton is elősegíthetik.

Ezen segélyalap igénybe vétele mellett, azon egyházközségek, melyek magas kamatu adósságokkal vannak terhelve, tartozásukat olcsóbb kamatu kölcsönre változtathatják.

Alkalom nyujtatik azon egyházközségeknek kedvező feltételek mellett építési fedezethez jutáshoz, melyek romladó templomukat, tornyukat, papi-, tanítói lakjukat, iskolájukat, stb. kénytelenek, a nagyobb károsodás megelőzése vé-

gett, sürgősen kijavítani s a költségeket nem tudják önerejükön előteremteni.

Megkönnyítettik ez által alkalmas templom, papi-, iskolai telek vásárlása, avagy azok kibővítése végett szomszéd-telek, valamint egyházközségi célokra jól jövedelmező külsőségek megszerzése.

Egyházközségeink által a segélykölcsön alaphól felveendő kölcsön biztosítására, mindenek előtt az egyházkerület pénztárából az egyházközségnek, papnak, vagy tanítónak járó rendes javadalom köteendő le oly módon, hogy a kiutalandó kölcsön kamatja, tőketörlesztő részlete és esetleg kezelési költsége fedezésére a központi járandóság tartassék vissza mindaddig, míg a tartozás törlesztve nem lesz.

A központi járandóságot élvező egyházközségek annyi 100 frt törlesztő kölcsön-tőkét vehetnek fel, a hányval osztható évi járandóságuk összege a különböző törlesztő részletek évi összegével, vagyis ha $4\frac{1}{2}$ éves törlesztő kölcsönt veszen fel 6 frt 50 krral, ha 30 évest 7 frt 25 krral és ha 20 évest veszen fel 8 frt 75 krral. Így, a mely egyházközségnek 60 frt központi évi járandósága van, az 900 frt $4\frac{1}{2}$ éves, 800 frt 30 éves és 600 frt 20 éves törlesztő segély-kölcsönt nyerhet.

Azon esetben, ha a központi járandóság nem az egyházközséget, hanem a papi, vagy tanítói állomást illeti, az egyházközség a pap, vagy tanító beleegyezésével, gondoskodják a kölcsön kamatjára, törlesztésére s a kezelési költségre visszatartandó összegnek saját pénztárából való hiánytalan fedezéséről.

Hogy mely egyházközségnek mennyi a központi járandósága, az az esperesekhez megküldött kimutatásokból tudható meg.

A mely egyházközségnek központi járandósága nincsen, az a felveendő kölcsön biztosítására lekötetheti italmérsi jog kárpótlási kötvénye után járó kamattörlesztést; e végett utaltassa át a regale kamat fizetését a kolozsvári kir. adóhivatalhoz. Elfogadjatik továbbá biztosítékul az egyházközségnek egyeseknél elhelyezett künn levő követelése, sőt ha más vagyona nem volna, a megvásárolandó fekvő és jövedelme is, csak hogy ily esetekben vállaljanak a hűvek kötelezettséget az iránt, hogy ha a fekvő jövedelméből a törlesztő részleteket pontosan nem fedeznék, rovatul útján szerzik be az évi járulékot, melynek kivetésére és közigazgatási úton való felhajtására az egyházi felettes hatóságot feljogosítják.

Éppen azért, mert nagy tér nyitott az egyházainknak a segély kölcsön felvételére, behatóan megfontolandó az, hogy valóban fenforgó szükségből kifolyólag, avagy az egyház anyagi érdekeinek biztos előmozdítására hasznosíthatják-e a kiutalandó kölcsönt s annak helyes elbírálása s ez által úgy az egyházközségek, mint egyházkerületünk segélyalap érdekeinek megóvása tekintetében, fontos elhivatás vár a véleményadással megbízott esperes és egyházmegyei gondnok aifaira s fontosabb esetekben az egyházmegyei m. t. t. tanácsaira.

A magánosok által felveendő kölcsönök zálogjogi biztosítására kijelölendő ingatlanok becsértékéről meggyőződés szerzés végett Ig. Tanácsunk igénybe veszi az illető egyházmegyei előjárónak közreműködését, azon bizalmának adva kifejezést, hogy egyházkerületünk közügyét e tekintetben is odaadó buzgósággal karolják fel s általában ez új intézmény életerős megalapításának s áldással kísért megizmosodásának nagy munkájában teljes odaadással működnek közre.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig. Tanácsától, Kolozsvártt, 1891. június 29-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

796—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozsvári egyházban, a kül-magyarutcai vegyes népiskolába egy segéd-tanítónői állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Megválasztott tanítani fog a II—III—IV—V-ik osztály leány növendékeinek minden tantárgyat és segédkezni fog a rendes munkatanítónőnek a nőmunka tanításában.

Javadalom: 300 frt évi fizetés, és 50 frt szálláspénz.

Pályázati határnap: augusztus 15. Folyamodványok főgondnok nsgos dr. Kolozsvári Sándor úrhoz intézendők Kolozsvárra.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. jul. 16.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

142—1891.

MEGHIVÓ.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegyének Baróthon, a rendes tanácssteremben, ez év augusztus hava 10-én, d. e. 8 órakor kezdődőleg tartandó rendes közgyűlésére a közgyűlés minden illetékes tagját ezennel hivatalos tisztelettel meghívom.

Tárgyai e közgyűlésnek: 1. Esperes-helyettesi megnyitó, mit rendes isteni tisztelettartás fog követni, melyen a papi-szolgálatot tiszt. Kovács Albert, bölöni lelkész aa. végzendí. 2. esperes-helyettesi, egyházmegyei tanácsai és tanügy-előadói jelentés. 3. Pénztárnoki számadás-vizsgálat. 4. a nbaconi új lelkész bekebelezése. 5., esperes-választás és az esetleg megüresedő állomások rendes betöltése. 6. könyvtárnok-választás. 7., Indítványok és más előjehető ügyek tárgyalása.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Közép-Ajtán, 1891. július 18-án.

Kövér András,
esperes-helyettes.

561—1891.

MEGHIVÓ.

A folyó év augusztus 19-én D.-Szt.-Mártonban, az ev. ref. egyházmegye tanácskozó termében tartandó Papi Értekezletre délelőtti 9 órára ezennel van szerencsém szeretettel meghívni tiszt. paptársaimat. A tárgysorozatot, a titkár úrral egyetértve, a gyűlés idejére el fogom készíteni.

Továbbá, hivatalosan és szeretettel felkérem paptársaimat, hogy a szent ügyet szívökre véve, kötelességüket teljesítve, mivel az aratáson és után a legszegényebb ember is könnyebben jut pénzhez, mint az év más időszakában, az orsz. ev. ref. közalap befizetését szorgalmazzák.

Szives üdvözlettel vagyok szerető szolgatársuk

V. Gálfalva, 1891. július 16-án.

Kovács Elek,
ref. esperes.

597—1891.

FELHIVÁS.

Szivesen kérem, hogy a tiszteletes urak az ellenőrző iskolai ivatek megküldjék, miután a vizsgák után eltelt a 15 nap.

Felkérem, hogy a püspöki jelentéshez az ismeretes tizpontra, különösen a pénztárról és magtárról tizta jelentést küldjenek, mindennek pénzértékét is feljegyezve.

Figyelmeztetem, hogy az 1892-ik évre a költségelőirányzatot október elsőig okvetetlen elkészítsék, és megküldjék, felelősség terhe alatt.

Itt van az ideje, hogy a már megállapított országos alapra előirt összegeket kezdjék felgyűjteni, felgyűjtetni, szigoruan figyelve az utasításra.

Július 28-án egyházmegyei tanácsot tartok.

Miután az egyházközségi világi képviselő urak három évi ideje év végével letelik, új választás levén szükséges, minden egyház gondoskodjék jó előre és válasszon oly képviselőt, a ki jöjjön is el a gyűlésekre, és ezen választást ejtsék meg f. év szeptember első vasárnapjáig, és az eredményt küldjék meg azonnal az esperesi hivatalhoz, reá jegyezve a levélre, hogy képviselő-választás ügyében.

Doboka, 1891. július 12.

Nagy Lajos,
deési egyhm. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Julius 30.

31. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A gimnáziumi vallás-tanítás kérdéséhez.

Hogy e pár sor, mit e nagyfontosságú dologról írok, első sorban az erdélyi református egyházkerület gimnáziumaira vonatkozik; hogy a kérdés főleg a felekezeti jelleggel fentartott ref. gimnáziumokra való tekintettel tárgyalatik: már maga a tény igazolja, hogy e lap hasábjain jelenik meg. Nem a tárgy fontosságának kimutatása, bár ezt sem mellőzhetem, célja első sorban e közleménynek, hisz a különféle oldalról mind hangosabban nyilatkozó kíváncsi a gimnáziumi vallás-tanítás ügyének rendezésére már egyházi főhatóságunk figyelmét is annyira felköltötte, hogy e kérdés, gondolom, az előkészítés stádiumának végéhez közelg. És vajjon, ki ne látná be e kérdés messze kiható fontosságát úgy az általános emberi mivelődés, mint magyar nemzeti kultúránk, de különösen református anyaszentegyházunk felekezeti érdekében? Ki ne ismerné el egyfelől, hogy a vallásos nevelés, a kedély nemesítésének elhanyagolása okvetetlenül meg kell hogy zavarja az emberi lélek összhangját és egyensúlyát egyfelől, és másfelől, hogy református gimnáziumaink felekezeti jellegüket föltétlenül le fogják vetkőzni, és le kell hogy vetkőzzék, ha azokban a vallásos oktatás nem a mi céljainknak öntudatos szem előtt tartásával, és tervszerű megvalósításával vitetik keresztül? Mert hát, nézzük csak, miben is áll a mi ref. gimnáziumaink felekezeti jellege.

Tény, hogy a tanári állásokra való pályázati hirdetmények végén ott áll: «csak ev. ref. vallásuk kérvényei vétetnek figyelembe.» De hát, vajjon, arra van-e szükségünk, hogy ref. tanári karunk legyen? A tanári kar teszi-e csupán a mi gimnáziumainkat reformátusokká? És vajjon, mi befolyással van a Cicero, Horatius vagy Homer tanításánál, a fizikai kísérleteknél, vagy az egyenletek megoldásánál az, hogy pl. valaki nem vízbe

merítve, hanem a ref. parokhián a mi szertartásunk szerint kereszteltetett meg és anyakönyveltetett? Vajjon, a tanárok keresztlevelét kell-e az iskola kapujára szegezünk, hogy megtudjuk, hogy ez református gimnázium, vagy a növendékeket kell-e vallásuk szerint felvenni? (Mellesleg megjegyzem, hogy a közoktatásügyi miniszter rendeletének végrehajtásánál, hogy az egyes osztályok makszimális számán túl jelentkező növendékek elutasítandók, bizony, ez se kerülje el az igazgató urak figyelmét.) Bizony, az elfogulatlan vizsgáló előtt a tény, hogy csak ref. vallású tanárokat alkalmazunk iskoláinknál, nem sokkal több, mint a védekezésnek egy negatív neve, melynek folytán az idegen elem elől elzárkózunk, de a dolog pozitív oldala, az élő vallásosság ébresztése, erősítése, az egyházunk iránti szeretet és meleg érdeklődés felköltése és ápolása vajmi kevés gyámolításban, figyelemben részesül; mert, bizony, drága, de fájdalom, ritka kivétel, hogy a református vallású tanárok egyházunk iránt valami nagy érdeklődést mutatnának, kivevén azokat, kik épp felekezeti gimnáziumainknál alkalmaztatván, tanodáik ügye által vonatnak be az egyház ügyeibe.

És vajjon, abban áll-e iskoláink ref. jellege, hogy egyházi főhatóságunk közvetlen vezetése és felügyelete alatt állanak? Bizonyára, ez már valami, de koránt sem minden. Mert ha az anyagi ügyek vezetésének joga, melynek rendezése sokszor bizony nehéz kötelesség, kizárólag nem csak átengedve, hanem éppen rá van utalva, de, magába a tanítás vezetésébe nem szól-e bele az állam a maga hivatalos tantervével, tankerületi igazgatójával és kormánybiztosával? S bár autonómiánk töredékeit úgy a hogy e körön belül érvényesítjük, de vajjon függetlenek vagyunk-e az államtól, a még mindig kath. magyar államtól, a kath. vallású közoktatásügyi minisztertől? Őszintén szólva, el kell ismernünk, hogy nem. És ha mégis nem csak békeségben, de tán éppen barátságban

élünk velük, annak okát nem találhatjuk másban, mint egyfelől abban, hogy intézeteink tudományos színvonalát sülyedni, nem engedték soha, sőt folyton emelni törekedtünk, s másfelől abban, hogy mint határozottan és karakterisztikusan egyedüli nemzeti egyháznak, a miénknek érdeke mindig elválaszthatatlanul egy volt a nemzet érdekével, s így, a ki a tudományosságot, művelődést, s a határozottan nemzeti irányt és öntudatot emelni, fejleszteni akarja, az nem fordulhat sem a Kiewbe zárandoklókhoz, sem a német Schulvereinosokhoz, sem Róma uszályhordozóihoz, hanem be kell látnia, hogy a közös érdek, közös cél, az esetleges egyéni szimpáthiák, vagy antipáthiák dacára is, szétszakíthatatlan kötelékekkel fűz egymáshoz, s oly feltétlenül egymásra utal, hogy nem állítok nagyot, ha azt mondom, hogy a magyar református egyházzal áll, vagy esik magyar nemzetiségünk határozott karaktere sokkal inkább, mint a református egyház a «magyar» jelző nélkül a magyar állammal. És az, a mi az állam részéről nekünk nem csak a szimpáthiát, hanem az egymásra utalt barátságot biztosítja, az nem más, mint az, hogy mi «magyar» református egyház akarunk lenni. Csakhogy ebben nekünk kettős feladatunk van: magyaroknak és reformátusoknak lenni! Az első ellen még az ellenség szájából sem hallottam soha vádat, a gyanúsításnak még csak árnyéka sem esett ránk; a másodikra nézt, fájdalom, saját magunk kell, hogy vádoljuk magunkat, mert ha a külsőségekben igyekszünk is megtartani a református jelleget, de ki fogná tagadni, hogy e formálításokon belül, szunnyad az, a mi fő; hogy valóságunk élettelen, hideg; hogy hiányzik egyházainkból, iskoláinkból egyiránt a protestántizmus éltető eleme: az öntudatos, munkás vallásos szellem.

Ám, tekintsünk szét hiveink minden rétegében, s fedezzük fel a bajt a maga legmélyebb alapjában, hadd lássuk meg a tátongó, a vérző sebet egyházunk testén; hadd ismerjük meg elszomorító helyzetünket a maga kétségbe ejtő voltának teljességében, hisz az önfentartás érzete tán nem halt ki belőlünk, s remélhetünk felújulást!

Tagadhatatlan az óriási úr, mely lelkészi karunkat első sorban magától a néptől elválasztja. Erdélyi theologiai akadémiánk méltán tekintetik az egyes professzorok személyében épp úgy, mint az egész kar összeségében a modern vallásos felfogás egyik elsőrangú képviselőjének hazánkban.

És ha az ők vezetése alatt képzett papi karunkban oly egyhangu a modern felfogás, mint kevés helyett a művelt Európa bármely országában, ki fogna azon csodálkozni, a ki tudja, hogy ők nem csak magas tudásuk egyes töredékeit, hanem az egészet, magát a szellemet adják hallgatóikba. De hiveinknek nagy része és az alsóbb néposztály csaknem általánosan még ma is a 16. századbeli orthodoxia fogalmaiban, légkörében él. Fiatalt, tervszerűen képzett papságunknak volna nemes hivatása, az állapotok gyökeres megváltoztatása azon a téren, hol az egyedül lehetséges: a népiskolában; azzal az eszközzel, mely egyedül vezet célhoz, eredményhez: a vallás-erkölcsi neveléssel, tervszerű vallásos oktatással. Mert azt igen könnyű belátni, hogy a vasárnapi és ünnepi templomi istentiszteletekkel e cél el nem érhető; részint, mert papjaink sem veszik maguknak a fáradságot, tervszerűen kidolgozott, nem egyes prédikációk, hanem prédikáció-ciklusokat készíteni, melyek folytán lépésről-lépésre lassu, de biztos munkát végeznének a vallásos felfogás megbomlott épülete romjainak eltakarításában és a modern felfogás kívánalmainak megfelelő új épület anyagának összehordása és felépítése körül. De, ha akadnának is, a mit nincs jogunk tagadni, buzgó, hivatásuknak élő, odaadó papok, kik ezt megkísérlenék, kísérteties árnyként ötlük szemükbe templomaink üressége, hol minden jóakarat megtörik, mert az élettelen padok, s a puritán egyszerűségükben nemes falak, bizony, csak azokra nézve beszélő bizonyosságai az örök igazságoknak, kik belső szükségétől üzetve, kérdést intéznek hozzájuk, mert a feleletet is csak e belső szükség adja meg. De, mind e nehézségektől eltekintve is, maguk az élet küzdelmei utalnak arra, hogy a világiakban foglalatostkodó népből nem ugyanazon egy hallgatóság kerülne ki minden vasárnapra, az pedig bizonyos, hogy minden jóigyekezetű tervszerűséget megront már az, ha vagy az előzmények, az alap, vagy a sorozat valamelyik láncszeme kiesik, mert nem csak a mathézis tételei folynak ám láncszemként egymásból, hanem a hol rendszerről van szó, a későbbiek mindig az előbbiekre támaszkodnak, arra épülnek. Ez állapotokon segíteni, gyökeresen orvosolni beláthatólag egyebütt nem, csak a népiskolában lehet, hol a formálásra váró anyag hat évig áll rendelkezésünkre, leszámítva az ismétlődő iskola három évét, hol a betetőzésnek kell megtörténni, s csak örömmel emlékszem meg a görgényi egyházme-

gye papságáról, a mely gyűlésén nem régiben szóba hozta e cél érdekében egy új népiskolai káté szerkesztésének szükségét. Egyedül csak az a nagy kérdés, ha vajjon kátéra van-e nekünk szükségünk, hogy az felel-e meg leginkább a cél-nak? Az azonban már magában igen örvendetes jelenség, hogy papságunk foglalkozik e kérdéssel, mert ez reményt nyújt, hogy ez állapotok, melyek a vallásos dolgok iránti mélyebb érdeklődés mellett bizony sok konfliktusra adnának okot a pap és hívei között, előnyösen megváltoznak.

(Folyt. köv.)

Nagy Károly,
akad. papjelölt.

Mi lesz ebből?

A «Protestáns Közlöny» 1891-iki 2-ik számában a 12-ik és 13-ik lapon szószerint ez olvasható: «A hadadi egyházközség egy évvel ezelőtt elvesztett pöre nyomán nagyobb összeget levén kénytelen egyszerre kifizetni, az Ig. Tanács előlegezte az összeget, az alatt a föltétel alatt, hogy a törlesztő részletek beszolgáltatásáért a pap felelős. A múlt év elején új pap jövén Hadadra, az egész évi törlesztés elmaradt, mihez képest, ja vadalmából e részlet visszatartatott, mi ellen fölfolyamodást adva be, most az Ig. Tanács kérésével elutasította, miután az évi költségvetésből és számadásból, mint az egyházközség elnökének, tudomást kell vala szereznie e fennálló tartozásról.»

Igaz ugyan, hogy nem csak részleteiben, de általában, ismeretlen előttem az itt fenforgó ügy, mindazonáltal, az idézett sorok elégségesek arra, hogy belőlük meggyőződést merítsünk egy oly tényről, mely alkalmasint párja nélkül áll egyháztörténetünkben. Hiszen, nem kevesebbel, mint azon elvi határozattal állunk itt szemben, hogy a pap az egyház tartozásaiért annyira felelős, hogy annak nem fizettetése esetén, a papi fizetés fordítottatik az egyház adósságának törlesztésére, a pap javadalma foglaltatik le s vétetik el.

Kérem szeretettel, mi lesz ebből? Hova vezet ez?

Hát, mutathat-e fel példát arra a történelem, hogy alkotmányos államban, például, az államadósság fedezésére a miniszterelnök fizetése foglaltatott volna le, illetve, vétetett volna el? Hogy valamelyik vármegye, város, község adósságáért, a főispán, alispán, polgármester, községi bíró fizetése foglaltatott volna le, még pedig közgazgatási úton?

«Nagy a világ, benne sok minden megtörténhetett», de én, megvallom, e részben tájékoztatlanúságomat, ily esetet nem ismerek.

De, mielőtt tovább elmélkednénk eme specialis eset felett, olvassuk meg ugyancsak a «Protestáns Közlöny» 1891. évi 5-ik számában a 229—1891. sz. a. igazgatótanács «K ö r r e n d e l e t» következő szövegét: «Az egyházközség rendes papja, mint egyházi törvényeink 21. és 45. §§-ai értelmében a presbiterium és közgyűlés elnöke, első sorban hivatott az egyházközség ügy szellemi, mint anyagi ügyei vezetésére s ebből folyólag, első sor-

ban köteles, felelősség mellett, gondoskodni mind arról, hogy az egyházközség rendes és előre látható kiadásai, a költség-előirányzatok megállapításával kapcsolatosan, fedeztessenek; mind arról, hogy a költség-előirányzatban számításba vett bevételek pontosan behajtassanak s az egyházközség megjelölt kiadásai fedezésére fordítottassanak, vagyis, az egyházközség gyűlése által hozott határozat végrehajtassék.» stb. stb. S tovább: «Ezen indokból, Ig. Tanácsunk vagyoni is felelőssé teszi az egyházközségek papjait, stb., «hanem teljesíti, a hátralék-követelés, a pap fizetésének egyházi közigazgatási úton leendő betiltása, illetőleg, visszatartása útján fog fedeztetni.»

Hogy az egyház vagyoni ügyeiért, esetleges kárnál, például, az egyháztanács s így annak elnöke, a pap is, anyagilag is felelősséggel tartozik, egyházi törvényeink értelmében, az kétségtelen; de, hogy csak a pap volna felelős s csak a pap fizetése volna az egyházi tartozások törlesztése okából lefoglalható: ilyen paragrafust nem ismerek s nagyon is szomorú lenne, ha ilyen léteznék.

De szóljunk világosabban.

Valamely egyházközség költség-előirányzatában, egyik pont szerint, mint beveendő évi egyházi adó szerepel például 4500 forint. Az egyháztanács, élén az elnök-pappal, minden lehető utat és módot megkísérl, hogy a helyes számítás mellett előirányzott összeg az egyes adózóktól bevétessék, de mindennek dacára, például, csak 2000 forint jött be; már most, az imént idézett igazgató-tanács «K ö r r e n d e l e t» értelmében, menjenek neki a pap fizetésének s azt foglalják le közigazgatási úton az utolsó fillérig s a pap és családja pusztuljanak étlen, kolduljanak rongyosan, nagyobb dicsőségére a 19-ik humanus századnak, gúnykacajára más felekezeteknek, sőt a fizetést nem teljesítő, vagy teljesíthető hallgatóknak?

Azért, hogy Pál nem fizet, vagy nem fizethet, Pétert juttatni koldus botra, aligha azonos a méltányossággal.

A pap vagy teljesíti kötelességét, vagy nem. Ha teljesítette: büntetést semmi esetre nem érdemel. Ha nem teljesítette: ott van a «fegyelmi eljárás» útja ellenében, ez úton marasztaltassék el s büntetessék a törvény szabványai szerint, de még ekkor sem feledve, hogy igen sokszor: «Summum jus, summa injuria».

De menjünk még tovább.

Köztudomásu, hogy a hivatalnoknak s ezek közt a papoknak fizetése csak 800 forinton felül foglalható le egyenes adósságuk törlesztésére is. Már most, méltán felmerül a kérdés: megállhat-e a többször idézett igazgató-tanács rendelet a törvényes alapon is, midőn köztudomás szerint, vajmi sok papi állomás van éppen az erdélyi ref. egyházkerület kebelében, mely nem csak meg nem haladja a 800 forintot, sőt jóval alatta marad.

Semmi «kákán göcs» keresés nem kell hozzá, hogy feltegyük a kérdést: miként kerülhet ki figyelmét teljesen az Igazgató-Tanácsnak azon bölcsészeti elv: «Ad impossibilia nemo obligatur!»; miként történhetett az, hogy esetleg s legtöbbször a mások hanyagságáért éppen a pap legyen az áldozat, a szó szoros értelmében?

Az a körrendeletben idézett 27. §. így szól:

A presbiterium elnöke az egyházközség rendes papja, akadályoztatása esetén az esperes, illetőleg, a püspök által kiküldött pap; az esperes, illetőleg a püspök jelenlétében: ez. Azokban az egyházközségekben, melyeknek egyházkerületi közgyűlés által választott gondnokaik vannak: hivatali időszakság sorában ezek; akadályoztatásuk esetén: a pap».

Ebből pedig ez következik: miután Erdélyben nem minden esetben a pap az egyháztanács elnöke, nem minden esetben üthető a pap ott, hol az egyháztanács elnökének van szánva az ütés. Ugy de, ezt figyelmen kívül hagyta az Igazgató-Tanács, mert feltétlenül a papra szól a rendelet egész szigora.

Tehát, a «Körrendelet» a mellett, hogy szerintem, méltánytalan, a jogi alapot nélkülözi, nem szabatos, végrehajthatatlan. Úgyanazért: «Delendam esse censeo!»

Fájdalom, nem oly időket élünk, midőn a pap azért mert pap, köztisztelet, szeretet tárgya volna. Ha valamelyik pap, mint egyén, köztiszteletet, szeretetet bir magának kivívni, az olyan is igen könnyen gyűlölet, megvetés tárgyává lehet, ha egyházi adóvégrehajtóvá minősíttetik.

Méltóztassanak visszaemlékezni az Igazgató-Tanács tagjai néhai B. J. esperes teljes igazságot kifejező ama szavaira, melyeket egy alkalommal az erdélyi ref. egyházkerületi gyűlésen néhai N. P. püspöknek mondott: «Sok minden szép, kitűnő tulajdonnal ékeskedik főtiszteletelendőséged, remek szónok, stb. de van egy nagy hibája, hogy ne mondjam, bűne: soha sem volt falusi pap!» Ebből az a tanulság, hogy mikor törvényt alkotunk, rendeletet szerkesztünk: sok mindenfélére ki kell terjeszteni a figyelmet. Lehet valaki bölcs tanár, kitűnő főispán, stb. de abból még nem következik, hogy a szegény falusi papok helyzetét, állapotát is ismerje.

Ne rakjanak elhordozhatlan igát azoknak vállára, kiknek úgy is több jutott és jut a keserűségből, mint az édesből s lábuk, szívük többször vérzik a tövisektől, mint a mennyiszor örömrózsáiban lehet osztályrészük.

Dombi Lajos.

Az egyházmegyéből.

A sepsii egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Áttérve most már egyházközségeink életében mult gyűlésünk óta történt nevezetesebb eseményekre, itt úgy vélem, legelső helyen Brassót kell említenem. Itten, a nemcsak egyházmegyénket, hanem általában minden magyar református embert közelről érdeklő templomépítési ügy az, melynek mostani stádiumáról a t. közgyűlést értesíteni, kötelességemnek tartom. Legyen szabad, azonban, legelőbb is elismerésemet fejezni ki egyházmegyénk összes lelkészei s kevés kivétellel, ref. tagjainak azon szivességükért, melyet kitüntettek az ezen év elején eme templomépítési segélyért kéregetők irányában. A templomépítést maga az Igazgató-Tanács tette közzé az általa Alpár Ignác útján készített tervrajz szerint a budapesti és kolozsvári lapokban; és maga adta ki Szalai Ferenc nagyszabeni jóhírű építésznek, pontosan körülírt

szerződvény mellett. A szerződvény és okiratok hozzám ápr. 10-én érkezvén le, én azokat személyesen vittem be Brassóba április 12-én s ugyanakkor ott építető bizottsági és presbiteri gyűlést tartva, előterjesztettem. A templomépítés ára 32,000 forint, oly feltétellel, hogy jelen év október 15-én fedél alatt lesz és 1892. évi június 15-ére pedig teljesen elkészíteni, köteles a vállalkozó. A tervelt papi lakás ára 11,000 frt volna, de a gyűlés alaphiány miatt annak ez idő szerint elhalasztását mondta ki, s tekintve a nagy terhet és csekély jövedelmet, alig is hiszem, hogy e században ezen egyház önerején papilakot építhessen. Pedig az egyház nagyon sajtáságos helyzetben van, a mennyiben a meglévő papilak és templomhelyiség Nikolaus Cremia nevű vásárlónak 5,800 frtért eladatott, ki köteles ugyan még két évig átengedni a papilakot, de aztán, hogy hol fog lakni a brassói pap, azt csak a jó isten tudja. Ezen egyháznak a templomépítésére nyert segélyösszeg törlesztési kamatjába évenként 700 frtot kell fizetnie 32 éven át. A brassói városi tanács a templomépítési kölcsön törlesztésére kirótt rovatalnak az országos adóval együtt való fölszedése ellen egy hosszú éven át minden nehézséget felhasznált, míg végre az Igazgató-Tanács közbenjárására, maga a miniszterium rendelte el azt. A miniszteri engedély mellett eszközölt kéregetés eredménye ápril 12-én még alig 1200 frt volt; most ujabban prolongálást kértünk, indokolva a kemény téli hidegben kéregetőinknek betegség által gátolt eljárásával.

Hétfalusi körlelkészi egyházunkban is sok történt közelebbi gyűlésünk óta. Nevezetesen, az Igazgató-Tanács látogatási jegyzőkönyveket küldött le mind a nyolc községbe, hol egyházunk hivei laknak. Én e jegyzőkönyveket nevekre cimezve kiosztottam vevény mellett. E vevények a ház asztalán bárki által megtekinthetők. A 3037—1890. számú igazgató-tanácsi leiratban közöltetett, hogy a kultusz-miniszter úr körlelkész aa. részére, az állami iskolákban végzett vallásitanításért 1891. január 1-én kezdve, évnegyedes előleges részletekben fizetendő 100 frt tisztelet-díjat utalt ki. Az itt folyamatban levő arányosítási ügyben képviselőül tek. Lukács Károly, körjegyző úr neveztetett ki. A 681—1891. számú leiratban tudatva van, hogy miután az adott építési segély csak 6000 frt, de az egyházközség az egyházmegyei biztos úr jelenlétében tartott gyűlésben 13,000 frtos templom építést tervezte: ez okból ezen évben a templom-építésből semmi sem lesz. A kéregetésnek hat hónapra való engedélyezéseért a kérvény föl van terjesztve illetékes helyre. Az ujonnan vásárolt telken levő házak kijavítási munkálata tks. Ujvárosi József, gondnok, és Gyárfás Győző, mérnök urak által szakszerüen átvétetvén: az egyházközségnek ez ellen emelt kifogásai az egyházmegyei tanács által visszautasítottak. Én ezen nagyon sok bajt adó egyházra nézve egy egyházmegyei bizottság kinevezését tartanám üdvösnek, mely az Igazgató-Tanáccsal érintkezve, az egyik lak-teleknek eladását eszközölje, s a befolyó pénz-mennyiséget a meglévő segély-alaphoz csatolva, mielőbb a templom felépítését valósítsa.

Nyén i egyházunkban a templom már teljesen fölépült. Az új orgona is e hó 16-ra elkészülvén, az egyház kívánatára, ennek szakértői megvizsgálására fölkértem tisz. Benedek Árpád, Vén Mihály, lelkész és Ősz Salamon, énekvezér urakat, kik jelentésüket a tárgysorozat rendén meg fogják adni a t. közgyűlésnek. Ezen egyházunknál sok baj van. Én, midőn az építési alaphoz a kölcsönözés közölve volt, az iro-

mányokat átküldöttem és kérve kértem, hogy vegyék igénybe az ajánlott kölcsönt, mert azon népes és birtokos egyházra nézve a 32 évi törlesztés könnyű leend. Nem fogadták el, sőt büszkén visszautasították, hogy ők utódaikra adósságot nem hagynak. E miatt 2000 frtot kellett takarékpénztárból kölcsönözniök, melynek fedezésére segélyért a konventhez folyamodtak, de nem nyertek segélyt. Papilak nincsen alkalmas; a templom-építésből nagy adósság maradt; a nép az aránytalanul kirótt rovatal által túl van terhelve; a lelkész és presbiterium között surlódás van, mint az az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentésből kitünik. Isten tudja, mi lesz ezen népes, de kimerült, különben jóra való egyházunkból. A templom fölszenteléséről még jelentés nem tétetett.

Étfalva-Zoltán egyházunkban különösen egy ügy adott okot közelebbi időben surlódásokra és ez a presbiterium tagjainak azon eljárása, hogy az u. n. Hadnagy-alapítvány egyház tulajdonát képező tőkének tankönyvekre fordítandó jövedelméről való intézkedést a községi iskolai tanítóra ruházták át. Ez ellen t. lelkész a fia, úgy hiszem, kötelességszerűen, főlebbezett az Igazgató-Tanácshoz, honnan, a presbiterium eljárása hibázta, utasítva lón, hogy a tankönyvek fölötti intézkedést maga teljesítse. A néhai b. e. Benkő Rafael-féle hagyaték végelintézése iránt t. lelkész a fia azon kéréssel fordult volt az Igazgató-Tanácshoz, hogy az örökösök egy részének ígérését birja, s a reájuk esett részről kötelezvény kiállítására iránt engedtesse meg ennek realizálása. Megengedtetett, de biz az még eddig, fájdalom, nem történt meg.

Több egyházunkban oly ügy, mely az egyházmegyei tanács működéséről való jelentésben elő ne fordulna, nem igen van. De már itt előzetesen jelezni vagyok bátor azon tárgysorozat rendén előterjesztendő indítványomat, hogy a most éppen szőnyegen levő regálé-megváltásokra nézve a t. közgyűlés egy beható határozatot hozni, s annak keresztüvitelére egy tekintélyes egyházmegyei bizottságot kiküldeni, sziveskedjék. Majd akkor, az egyes egyházaktól eddig vett értesüléseimet ez ügyben előadni leszek bátor.

Iskoláink ügyében több nemű átiratok váltattak a kerületi tanfelügyelő urral. Azok részben elintéztettek, részben tárgysorozatban terjesztetnek elő, főleg pedig tanügyi előadónk fog róluk referálni. Én most csak azon egy kedvetlen esetet emlitem föl, hogy gidófalvi egyházunk iskola-ügyére nézve ezen iskolai év a terhes évek közül való volt, a meny nyiben január 17-én kiütött a kanyaró-járvány, s e miatt egy ideig a tanítás szünetelt. Husvétől kezdve pedig egyik tanító, Márton József esett oly terhes, s talán reménytelen betegségbe, hogy e miatt tanítani képes nem lévén: én, az iskolaszékkel egyetértőleg, úgy intézkedtem, hogy a másik tanító, Vas Dénes, délelőtt a felső, délután az alsó osztályokat tanítsa és így igyekezzék a zárvizsgát megadni.

A közalap-bizottságot a t. biztos urakkal együtt rendez időben megtartottam, a miről közalap-kezelő, tiszt Józsa Sándor a fia jelentését megteendő. Ezen ügy egyházmegyénkben elég jó rendben van.

A tek. főszolgabírói hivatalhoz kepe- és közalap-hátralékok ügyében tett átirataim mindig kellő figyelemben részesültek.

A Prot. Közl. nt. szerkesztője, ajánlatomra, ez évben Eresztevény és Szacsva egyházainknak ingyen; Árkos, Kilyén és Szotyornak fél díjért küldötte a hivatalos lapot.

A mltsgos báró alispán úr múlt évben tisztességesen megkért vala, hogy az anyakönyvi másodlatokat együttesen küldjem be az egyházmegyéből. Ez ügyben az illető lelkész urak föl is voltak kérve, hogy azokat január 15-ig hozzám küldjék. Ennek dacára én január 20-án csak 19 egyházból küldhettem bé a másodlatokat, a többi nem jött hozzám.

Látható ezekből, t. közgyűlés, hogy egyházmegyénkben baj és küzdelem van. De ebből az is látszik, hogy tehát élet is van. Mert mi egyéb az élet egyeseknél épp úgy, mint testületeknél, mint küzdelem a létért! A hol ez hiányzik, ott az élet is el van akadva. Azért, én eme küzdelmek és bajok között nem esem kétségbe, sőt az illető becsületes küzdőket intem: csak bátran, előre, istenbe vetett hittel!

Végül, jelenteni vagyok bátor, hogy a jelen évi esperesi vizsgálat teljesítésére az Ólton túli tiz egyházközségben tiszt. főjegyző a fiát biztam meg. A többieket magam szándékozom végezni.

Miután magamat a t. közgyűlés tagjainak becses jóakarataiba ajánlom, tiszteletteljes jelentésemet bevégzem és munkálkodásunkra isten segedelmét ujabban is kérve, a gyűlést megnyitom.»

Esperes a fiának éljenzéssel fogadott eme megnyitó beszéde után, megállapítván a tárgysorozat, annak rendjén felolvastatott a múlt gyűlés jegyzőkönyve, mely helybeli hagyatván, hitelesített.

Révay Pál, sepsi-szentgyörgyi, Antal Lajos, lisznyói, Kis Gyula, málnási lelkészeknek egyházmegyénkbe bekebelezésük után, Zágonyi Pál, főjegyző olvasta föl az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentést, mely szerint egyházmegyei tanácsunk a múlt gyűlés óta lefolyt öt hónap alatt, mintegy 48 különböző ügyben hozott érdemleges határozatot. Közgyűlésünk e jelentésből örömmel győződött meg arról, hogy egyházmegyénk vezérferfiái időt és fáradságot nem kímélve, teljes odaadással, lankadatlan buzgósággal törekednek egyházmegyénk előbbvitelére, felvirágoztatására úgy a szellemi, mint az anyagi téren, s a nagyobb fontosságú, bizonyos tekintetekben kényesnek is nevezhető ügyekben, milyenek a nálunk napirenden levő tagosítási, arányosítási kérdések, felelősségüknek teljes tudatával, előre látó bölcsességgel hozzák meg érdemleges határozataikat, védik egyházaink ügyeit, érdekeit, nem engedve azokból egy jottát sem. Egyházmegyei tanácsunk tagjainak odaadó munkálkodásukért, lelkes buzgóságukért közgyűlésünk, mint eddig, úgy most is csak elismeréssel adózhatott.

Elérkezvén a templomozás ideje, a gyűlésezés megszakítottat, hogy a szokásos istentiszteletet megtarthassuk.

Esperes aa. vezetése alatt, testületileg vonultunk be a szép, nagy és diszes uzoni ref. templomba. Az invocáció után, ez alkalomra hivatalból kinevezett Bartók Dénes, oltzemi paptársunk lépett a szószékbe, s imádkozott ihlettséggel, kettelteljesen az áldások atyjához. A buzgó imádság után, az énekkar adott elő még egy éneket, melynek elhangzása után, Bartók D. a fia olvasta fel elmondandó beszédének alapigéjét, Máthé VII. 24—27. verseit.

A szép beszéd végeztével még a himnuszt énekeltük el, az orgona összhangzó kísérete mellett, nagy lelkesedéssel, s ezzel az istentisztelet véget ért és folytatólag kezdetét vette a tanácskozás.

Olvastattak a kisebb érdekű ügyekben esperes aához

beérkezett átiratok. Ezek közül néhány esperesileg elintéztetvén, egyszerűen jóváhagyó tudomásul vétettek. A még el nem intézett, de jelentéktelen ügyek az egyházmegyei tanácshoz tétettek át elintézés végett.

Egyházmegyénk húsz egyházközsége által a Mikó-kollégium számára gyűjtött adományokról szóló gyűjtő-ívek és az esperes által a kollégium pénztárnokához juttatott összegekről tanuskodó nyugták már előzetesen Ceglédi János és Benedek Árpád lelkészeknek adatván ki megvizsgálás és jelentéstétel végett: nevezett lelkészek jelentik, hogy a jelzett húsz egyházban 131 frt. 16 kr gyűlvén be, ez a gyűjtőívekkel együtt esperes afa kezeihez lett beküldve első sorban. Hogy pedig esperes aa. ez összeget hiány nélkül kézbesítette a kollégiumi pénztárnoknak, arról tanuskodnak a pénztárnok által kiállított nyugtatványok.

Ennél fogva, a beszámolás rendesen történvén, esperes afa a számadás alól elismerés mellett feloldozandónak véleményeztetik. Közgyűlésünk e jelentést tudomásul vevén, esperest feloldozottnak nyilvánítja.

Olvastatott az 1101—1891. számú tanfelügyelői felhívás, melyben egyházmegyénk felhivatik, hogy a lehetőség körében, a rendelkezése alatti eszközökkel oda hasson, hogy a területén levő egyes községekben az ifjuság számára erkölcsnemesítő egyesületek alakíttassanak és tartassanak fenn. Közgyűlésünk a felhívást örömmel vevén, az illető hivatott egyének jóakaratu igyekezetére, lelkesedésére bizza ez ügynek megvalósítását.

Kőrispataki leányegyházunk nyomorúságos és százalomra méltó helyzetét hiven feltüntető folyamodványban kéri közgyűlésünket, hogy az ürességben levő lévitái állomás betöltése iránt minden lehető, és pedig sürgősen, tegyen meg. Bizony, itt az állapot nagyon sajnálatra méltó! E községben meglehetősen erős róm. katolikus és unitárius egyház van, rendes papokkal ellátva. A mi lévitái állomásunk pedig már meglehetősen ideje üresen áll. Három izben lett köröztetve a pályázat, de vagy nem akadt képesített pályázó, vagy a ki akadt, az nem volt alkalmas ez állomásra. Ott lakó hiveink ki vannak téve a könnyen elérhető avertálásnak. Közgyűlésünk magáévá tevén ez ügyet, folyamodó egyház kérését a legmelegebb ajánlattal terjeszti fel főtiszteletű püspök ahoz, hogy a lehető rövid idő alatt, ha másképp nem, a n.enyedi tanítóképezde igazgatójával való érintkezés útján, egy most végzendő tanító és énekvezér jelöltet, bár egy évre, ideiglenes kinevezés útján nyerjen ez egyházunk. Az alatt az idő alatt, aztán valamely segély kieszközlése által javíttatván a jelenlegi csekély fizetés, akkor töltsék be rendes úton lévitái állomás.

(Vége következik.)

Benedek Árpád,
s.-szt.-királyi pap.

Tanulótársak negyedszázados örömnépe.

A sz.-udvarhelyi evang. ref. kollégiumban, 1866. jul. 7-én, tehát ez előtt éppen huszonöt évvel tettek érettségi vizsgálatot huszonnyolcan.

Ezek közül huszonötön voltak osztálytársak, három pedig az előző osztályból, az akkori rendezet szerint ugynevezett jogászok közül való volt.

1890. november 15-én egyik társuk, Bedő József, baróthi gazdasági iskolai igazgató, felhívást intéz társaihoz az

örömnépe tárgyában, s az életben levők csaknem mindannyian örvendezve ígérkeznek a nevelő-intézet kebelében leendő megjelenésre.

Kiderült azonban, már az idei január végeig megjött válaszokból, hogy a kis csapatból is haton immár a sirban pihennek.

Igy jött létre a július 4-én este történt első találkozó, levén a megjelentek 12-en, név szerint:

Bucsy József, p.-ü.-igazgatósági számtiszt, Sz.-Udvarhelyről, Kassay F. József, p.-ü.-igazgató, Szombathelyről, Bedő József, gazdasági iskola igazgató, Barótról, Barthos Károly, ügyvéd, Kézdi-Vásárhelyről, Márton János, ügyvéd, Sz.-Udvarhelyről, Miskolc Károly, ügyvéd, Sz.-Udvarhelyről, Bartók Károly, polgármester, Kézdi-Vásárhelyről, Jakab Dénes, lelkész, N.-Solymosról, Bede Dániel, felső-népiskolai tanító, Hosszszufaluból, Kónya Gábor, szolgabíró, Seps-Szt.-Györgyről, Ince Ferenc, lelkész, Medvéstől. Kátó Sándor, adótárnok, Dettauról, Temesmegyében, sürgönyileg igazolta kimaradását.

Az első este a viszontlátás örömeinek volt szentelve. Július 5-én, délelőtti 9 órakor, a kollégiumi aula fogadta kebelébe az örvendezőket, megtörtént az orgona-kisérettel énekből és imából álló hálaadó istentisztelet, melyen a papi tisztelet egyik, örömnépet ülő lelkész emberül teljesítette.

A kollégium részéről jelen voltak: Sebesi Ákos és dr. Mezei Ödön, gondnokok; a tanárok közül: Zajzon Ferenc, Szakács Mózes, Bod Károly, Solymosi Endre, Kovács Dániel. Gönci Lajos igazgatót gyengélkedő egészsége tartotta vissza az ünnepélyben való részvételtől. És jelen volt egyházmegyénk nagytiszteletű esperese: Menyhárt András úr és szép számú érdeklődő közönség.

Isteni tisztelet végeztével, Zajzon Ferenc, mint az érettségi vizsgálatkor szerepelt tanárok közül egyedül életben levő, felkérésre elnöki székét elfoglalván, a megindulás hangján köszöntötte egykori tanítványait.

Jegyzőnek Miskolc Károly kérték fel.

Mielőtt a tanácskozás megindulhatott volna, a harangszó templomba szólította az örvendezőket, a hol nagytiszt, Menyhárt András esperes úr, mint az illetőknek egykori választánítója tartott egy szépen sikerült alkalmi beszédet.

Templomozás után, ismét az auditorumba vonult az ünneplő sereg, a hol első volt a felszólalásban Bedő József, a ki előadván az összejövetel előzményeit, indítványozta, hogy elhalt társaikról emlékezzenek meg; többeknek különféle gátló körülmények miatt történt kimaradását vegyék tudomásul és az örömnépet tegyék emlékezetessé egy alapítványal, oly módon, hogy az alapítvány-összeg évi kamatát évről-évre kapja egy szegénységgel küzdő, jó erkölcsű, s jó tanuló érettnék nyilvánított ifjú.

A meghalt tanuló társak sorsát fájdalommal, többek kimaradását peei sajnálattal vették tudomásul.

A korán elköltözöttek névszerint ezek: Boros Domokos, Benedek Gyula, Csép András, Deák Gyula, Kölce Ferenc, Simó Dénes.

Az alapítvány-tétel eszméjét mindenki örömmel fogadta, de Miskolci Károly följejtén, hogy kollégiumunk ez idő szerint azon fenyegető eshetőséggel áll szemben, hogy hat osztályúvá sülyedhet, mert a középisk. törvény a főgimnáziumtól kilenc rendes tanárt követel, a mi intézetünknel pedig csak hét rendes tanár van: ajánlatba hozza, hogy a teendő alapítvány legyen a felállítandó 8-ik tanári szék fizetés alapjának kezdő része.

Ez indítványhoz aztán mindenki készséggel hozzájárult, megértvén, hogy a kollégium közelebből építkezett, mint egy 50,000 frtra, a tűz ellen való védelem szempontjából szomszédos telkeket vásárolván, költséget mint egy 10,000 frtra; a közelebbi években két új tanári székét állított ezer-ezer frt. fizetéssel s mégis a hat osztályra sülyedhetés fenyegeti, bizonyítván ezt reformált egyházunk főtiszteletű és méltóságos konventje idei jegyzőkönyvének 68-ik pontja, melynek a gyűlés színén tartott felolvasása mindenképpen alaposan felvilágosított.

Következett most az ajánlatok megtétele. Az alapítvány 200 frtra emelkedett.

Megállapodás történt az iránt is, hogy mindenki beküldvén a maga fényképét, Miskolci Károly helyben lakó ügyvédhez, ő ezekből egy képcsoportot fog összeállítani s beadja a kollégiumi képtárba.

Határozatba ment az is, hogy a nt. Menyhárt András esperes ur imája és beszéde sajtó alá adatván, az alapítvány javára elárusítandó.

Óhajtván az örömmünnepet ülők meg nem jelenhetett néhány társukat is tudósítani az itten történekről, elhatározták a jegyzőkönyv többszörösítését és mindenik tagnak leendő megküldését.

Szóba jövé az újabb összejövetel idejének megállapítása, annak öt év múlva leendő megejtését mondták ki.

Záradékol Sebesi Ákos, gondnok, az előljáróság nevében megköszönte a tett alapítványt.

Végül, a jegyzőkönyv-hitelesítő bizottság kinevezése után azon megállapodással ért véget a tanácskozás, hogy a hitelesített jegyzőkönyvet a kapcsolatos iratokkal és az alapítványi pénzüsszeggel együtt Miskolci Károly helyben lakó ügyvéd adja át az iskolai előljáróságnak.

A tanácskozás végeztével, következett a néhai tanárok sirjainak meglátogatása.

Ebédre az Erzsébet szállodába ment a társaság s lehet képzelni, mennyi mondani valója volt ott. mindenkinek s folyt is az ebéd pohárköszöntésekbe foglalt beszélgetéssel fűszerezve, míg a vacsorával jött kapcsolatba, hétfőn pedig mindenki elszállt otthonába, magával vivén egy nem közönséges örömmünnepe emlékéért s azon édes óhaját: vajha ő is megérhetné az öt év múlva leendő újra-találkozást!

Figyelő.

TÁRCA.

Jáhve és a kerubok.

(Vége.)

Menjünk most már egy kissé vissza.

A miket én bevezetésképpen mondtam, azokat T. J. kollegám is elfogadja, csak «bálványimadás a legdurvább alakban» kifejezés ellen van kifogása akkor, midőn a nép «Egyiptomnak szomszédos, Gósen tartományában» telepedett le. Tudvalevő, hogy Gósen nem csak «Egyiptomnak szomszédos», hanem éppen Alsó-Egyiptomnak keleti része, de hagyjuk ezt, hanem menjünk tovább. Megdöntöm állításomat magam is, mondja, midőn elismerem, hogy az «egy isten» gondolata már az ősök vallásában megvolt.

«Hogy Izraelnek e korbéli vallása: «bálványimadás a legdurvább alakban», én ezt nem is mondtam. Eme kifejezést ama Mózes föllépését megelőző őskorra vonatkoztattam, hol az «egy isten» gondolatát nem, csak a «Jáhve-gondolat»-ot látom, ezt is «khaószszerűleg». Ime, ezt mondtam én és nem azt, mit T. J. kollegám ki akar venni belőle. Sőt, ő mond ellene önmagának, midőn elismeri, hogy «az izraeliták eredeti ősvallása bizonyára a semitákat jellemző politheizmus volt», még is látja benne az «egy isten» gondolatát, de azért a «legdurvább» jelzőt eldobja. Ha sok, miként lehet egy? Szeretném tudni. Minden jó igyekezete dacára is, csak a khaószszerű Jáhve-gondolatot lehet látni amaz ősvallásban, nem pedig az «egy isten»-ét; legjobb esetben: a sok közül a legfőbbet. Továbbá, mihelyt elismerjük, hogy a semiták ősvallását a politheizmus jellemzi, azonnal van jogunk a «legdurvább» jelző használatára is. Különben, a politheizmus nem csak a semiták, hanem általán minden nép ősvallását jellemzi és itt keresni az «egy isten»-t: furcsa. Ellene mond ennek a történelem, de ellene a tapasztalat és lélektan. Ha mindjárt az első kezdetben ott volna az «egy», úgy fejlődésről nem, csak esésről lehetne szó. Ne sajnálja a fáradságot T. J. kollegám, vegye ellő Réville A. «Les religions des peuples non civilisés» c. gyönyörű művét: mindjárt belátja, hogy igazam van akkor, midőn valamely nép ősvallásában csak az «egy isten» gondolatának lehetőségét engedem meg. Ezt láttam az Izraeliták ősvallásában, látom most, más szókkal: a Jáhve-gondolatot elburkolva, mit először Mózes és utána a próféták mind igyekeznek e burkoltól megszabadítani, de a szigorú, partikularis nemzeti irány mindig akadályul áll eme törekvésnek utjában egészen addig,

míg végre eljött Messiásként Jézus, ki minden embernek szerető mennyei atyát adott abban, kiből ezelőtt csak egy nép látta istenét.

De nem akar T. J. kollegám állításaim során megelőzni, éppen azért tárgyalás alá veszi azon részt, hol én az égő csipkebokorban történt kijelentésről beszélek. Itt nem érte, hogy a kál-alak miként jelenthet $\mu\alpha\upsilon\sigma$ -t, a hifil alak $\pi\omicron\lambda\upsilon\sigma$ -t. Nem tagadja meg tőlem a két igealak tudását és még is kétségeskedik. Elég kár, mert eme vitásnak látszó kérdés oly egyszerű, hogy azt minden héber grammatikával foglalkozó és a theol. tudományokban előhaladott theologus könnyen megoldhatja. «Hájá» jelentése ugyanis a kálban: létezni és ha istenre visszük: létező. Oly istent jelent, ki otiosus, ki felül áll a világon, kihez gyarlóságok nem férhetnek, az «egy», változhatlan, örökkévaló, szóval: Jáhve, kit a zsidók Adónáj-nak ejtenek ki. Hogy munkás isten legyen belőle, mellé kell tennünk egy más, az isteni erők összeségét magában egyesítő szót, t. i. «Elóhim-ot, mely ha személy, nem a világtól különálló, mint T. J. kollegám hiszi, ellenkezőleg, az univertzumban munkás, teremtő isten, mi világosan látszik az első teremtési mondából, hól író állandólag e szót használja, kezdve mondáját így: «Berésit bárá Elóhim, stb. (Gen. I. 1.). Ha nem lehetne munkás isten akkor író nem is használná. Igaz, van egy másik teremtési monda is, hol egy másik író már használja a «Jáhve» szót, de kapcsolatban «Elóhim»-mal. Ime: «bejóm aszót Jáhve Elóhim eresz vesámajim» (Gen. f. 4. v.) Tehát, itt sem fordul elő «Jáhve» magára, ott sem, hol a törvény summája adatik: »Sema jisráél Jáhve Elóhénu Jáhve ekhad, stb. stb.» (Deut. 6. f. 4. v.). Nos hát! Elóhim egy «a világtól különálló» lény? Ellenkezőleg; de különáll «Jáhve», mint elvont fogalom, ha jelentését a kálban vesszük, szóval, Nicolas szerint is: $\tau\acute{o} \delta\upsilon\nu$, $\tau\acute{o} \delta\upsilon\nu\tau\omicron\varsigma \delta\upsilon\nu$, tehát, az «egy». Egy ily istent tagadtam én meg Mózesből. De módosul az ige jelentése a hifil-alakban, hol a «létező» «teremtő» lesz a nyelv törvényénél fogva. Mint ilyen, az isteni tulajdonok összesége, «egy isten»; de úgy, miként Mózesnél megjelenik: haraggal, szenvedélylyel, szóval, gyengeségekkel felruházott lény. Bizonyítja ezt a biblia minden lapja. Tehát, ha ilyen: egyedül magára nem állhat, nem is áll, mert kísérik a kerubok. Ha kísérik, jogos volt kombinációm, helyes nyelvészeti kutatásom és láthattam benne a «sok» megjelenését. Nem a hifil-alakban,

hanem azon istenben, melyet ez alak jelent. Ezekre pedig rájöhetett volna T. J. kollégám magától is. Továbbá, helyteleníti, hogy a kerubok leírásánál Ezekhiel I-ső fejezetéből indultam ki. Azt hiszem, minden dolognál a kezdetből kell kiindulni. Akkor hibázik Gesenius W. is, mert szintén innen indul ki, sőt ugyanazon versből.

Hát, vajjon a 8. század prófétáit minő súlyos váddal illetem? Nemde, csak annyit mondtam róluk: «nem lehet mondani, hogy a 8. század prófétáiban emelkedett fel Izrael népe a szellemi monotheosra általában, csak egyeseket lehet kiemelni (első sorban Jesaját).»

Hát, T. J. kollégám mit mond? Ezt: «Ennél én tovább megyek s el merem még azt is mondani, hogy az egész 8-dik század alatt nem emelkedett fel Izrael a szellemi monotheosra.» Ime, így enyhíti «a 8-dik század prófétáit ért szigorú vádat.» Én legalább egyeseknél elismerem a szellemi monotheoszt, de kollégám egynél sem. Mégis csak «a világosságot nyújtó fátyla szerepét» akarja játszani, pedig ez ellen-dolgozatának elején ugyancsak tiltakozik, mert, mint maga bevallja, «ahhoz sem erőm, sem céloom». Lám, lám, milyen merész lett végre!

Még bizonyos félremagyarázástól is fél T. J. kollégám. Vajjon, mi adott okot e félelemre? Ki és miért akarná félremagyarázni dolgozatomat? Nemde, azt akarja mondani, hogy a n.-enyedi theol. akadémián nem így tanítanak? Persze, hogy nem! Ha arról akartam volna referálni, egyszerűen elészedem a kurszust és leírom. De nem tettem, mert, mint mondtam is már, inkább akartam egy gyenge, bár önálló dolgozatot írni, mint jót, mely nem enyém. Csak legyen nyugodt és igyekezzék előre, szívesen üdvözlöm e téren, de ne siessen, mert bizony még félremagyarázásra szolgáltat okot. Különösen pedig ne akarjon engem állításaimnak helyes, vagy helytelen voltáról meggyőzni, mert ilyesmit csak is tanáromtól fogadok el. A meggyőződést majd meghozza az idő és a buvárkodás. Addig pedig dolgozzunk, de ne vitakozzunk; hagyjuk ezt nagyobb emberekre. Cáfolatára nem is válaszoltam volna, ha oly színben nem tüntet fel a közönség előtt, mint a ki azokról, a miket leír, semmit sem tud. Ezt, remélem, kollega úr sem hiszi. E dolgozat nem ellencáfolat, csak felvilágosítás bizonyos tekintetben, ezért nem foglalkoztam részletesen munkájával. (Tanuljatok, fiúk, de ne haragudjatok és mindenek felett: «a nap le ne menjen a ti haragotokon». Szerk.)

Molnár Lőrinc.

Különfélék.

= **Főtiszt. püspök, Szász Domokos, aa.** Budapestről, hol hivatalos ügyekben fáradozott, haza érkezvén, egy pár napi itthon léte után, mely szintén dologban telt el, folyó hó 28-án, egy pár hétre, Borszékre utazott, üdülés végett.

= **Az egyházkerület kollégiumait vizsgáló bizottság, br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok elnökle** alatt, e hó 23-dikán és 24-dikén tartotta meg hivatalos vizsgálatát a zilahi ev. ref. kollégiumnál. A bizottságban, az elnökön kívül, még dr. Kolosvári Sándor és Domokos Antal, igazgató-tanácsosok, mint tagok, vettek részt. A vizsgálat mind az anyagi, mind a szellemi ügyek vezetésére és kezelésére kiterjedt, s bár itt-ott még elég tenni valót tüntetett ki, de egyszersmind, az adott viszonyokhoz mérten, teljes rendet és az utóbbi vizsgálat óta (1886.) igen szép haladást konstatait. A bizottságot s a referens tanárokat, a vizsgálat befejezte után, Dull László, cigányii földbirtokos, mint kol-

légiumi gondnok, hívta meg vacsorára a Tigris-vendéglőbe, hol kitünő ételek és borok mellett éjfél tájig tartó kedélyes mulatság rekesztette be a minden öt évben megejtendő aktust.

= **A zilahi ref. kollégiumnál** a múlt év folyamán állami segélyből eszközölt építkezések felügyeletére kiküldött bizottság a napokban adta be jelentését, illetőleg, az építkezésekről általa felvett felülvizsgálati jegyzőkönyvet az előjárásnak. A bizottság a felülvizsgálatot megejtvén, úgy találta, hogy ifj. Orbán Károly, építőmester, a tornacsarnok és toldaléképület kivételét a miniszterileg jóváhagyott terveknek megfelelőleg eszközölte úgy szerkezetre, mint minőségére nézve s egyszersmind, hogy a közbelső és főépületen végzett javításokat kellő szoliditással hajtotta végre. Érdekesnek tartjuk a leszámolásból közölni, hogy a kor kívánalmainak megfelelő tornacsarnok 6851 frt. 88 krba, a toldaléképület 6714 frt. 49 krba, a nagyobb javítások 1089 frt. 5 krba s így összesen 14,655 frt. 42 krba kerültek.

= **Alapítvány a Mikó-kollégium tápintézetének.** Örvedetes jelenség, hogy ott vidéken alig van ünnepély, vagy bámi összejövetel, a melynek egy, vagy más humánus intézetnél nyoma ne maradjon. A napokban folyt le Kovásznán, Hollaki Attila, főszolgabíró tíz éves jubileuma és ma már maradandó emléke van az ünnepélynek is. Hollaky Attila ez alkalommal 100 forint alapítványt tett a Mikó-kollégium tápintézetének. A nemes lelkű alapítót jellemzi az alapító-levél. «Az orbai járás közönsége mai napon szolgabírói, később főszolgabírói állásomban eltöltött tíz éves szolgálatom után, a polgári jutalom legszebb és legnemesebbikével, működésem iránti elismerésének és személyem iránti szeretetének és ragaszkodásának nyilvános kifejezésével tisztelvén meg, elhatároztam ezen nagybecsű és feledhetetlen tényének emléket, mert hisz lelkemben csak véglegelhetem őrizhetem meg, megörökíteni. Mely célból 100 frt alapítványt teszek «Hollaky jubileumi alapítvány» címen a Mikó-kollégium tápintézete javára, azon kikötéssel, hogy kamatai az orbai járásban illetékes szegény ifju segélyezésére fordittassanak, s ilyenek hiányában mindaddig tőkésittessenek, míg a tőke akkorára nővi ki magát, hogy kamatai egy jó tanulól, teljesen szegény szülőktől származó, orbai járásbeli illetőségű ifju évi tápköltségeinek fedezésére elegendők legyenek.» Hollaky főszolgabíró az irt összeget, az alapítványi levél kíséretében, a kollégiumnak meg is küldte.

= **A nagy-enyedi theol. akadémián** ezen évi papi-szigorlatok augusztus 30. 31-ik napjain fognak megtartatni; az alapvizsga pedig szept. 1-én lesz. Szolgáljon az érdekelteknek tudásul.

= **Előfizetésre való felhívást bocsátott ki** Juhay Antal ily című szakmunkára: «A gyermekek első tanítója.» Vezérkönyv az elemi népiskola első osztályában kötelezett összes tantárgyak tanítására. Előfizetési ára füzve 1 frt. 50 kr, kötve 2 frt, mely szerzőhöz, Budapestre küldendő, keresési út 71. sz., II. emelet. Szülők és tanítók méltán érdeklődhetnek e munka iránt.

= **A negyedik egyetemes tanitógyűlés** Naplója, mely a múlt évben tartott egyetemes gyűlés összes nevezetes eseményeit magában foglalja, pár nap mulva elhagyja a sajtót. A magyarországi tanítók országos bizottsága felkéri a vidéki tanítókat, hogy miután a csomagokat bementetetlenül fogja szétküldeni, azokat az illető postán kiváltani, vagy ha ily úton megszerezni, nem volnának hajlandók, ebbeli kijelentésüket a szerkesztővel levelező lap útján minél hamarább közölni sziveskedjenek.

= **Az 1848—49-diki szabadságharci emlékek** kiállításának rendezői a fővárosi vigadó termeiben nagyban készülnek ez érdekes kiállításnak augusztus elején leendő megnyitására. A rendezőség szívesen fogad el bármely festett, vagy nyomtatott képet, a mely szabadságharcunkra vonatkozik, legyenek ezek bár későbbben készültek is. Továbbá, plakátokat, fegyvereket, de különösen honvéd-öltözeteket. A rendezőség jutalom-képeket küld azoknak, a kik valamely érdekes ereklyét, fegyvert, öltözet-fölszerelést, stb. küldenek be, valamint azoknak is, kik emléktárgyaikat a ren-

Folytatás az 1/4. év mellékletén.

dezőség fölkerésére a kiállítás tartamára átengedik. Minden levél, vagy küldemény az 1848—49-iki szabadságharci emlékek rendezőinek, Hentaller Lajos, országgy. képviselő és Farnék Béla uraknak, Budapestre, a fővárosi vígadóba címzendő.

— **Nyilvános köszönet.** A m. gy. monostori ref. egyház, a midőn temploma megújításához hozzá kezdett, a mi istené legyen a hála, már be is van végezve, nem csak minden egyes tagjától megvárta, hogy erejéhez képest meghozza áldozatát, a mely áldozatot a hivek 243 frt pénzvovatallal le is raktak az urnak oltárára; hanem azon fiait is felkereste és meghívta eme nemes munkára, a kiket a sors, az élet viszonyai más vidékre hívtak el, s a kik ez alkalommal legtöbben be is bizonyították, hogy nem felejtkeztek el egyházukról, szülő falujukról. Különösen tek. Hóry Béla, kolozsmegyeyi árvaszéki elnök ur az, a ki legnagyobb buzgóságot fejtett ki barátai, ismerősei körében a havas aljában nagy missiót teljesítő egyházunk érdekében, mert saját szavai szerint: „jól esik, ha azor templomért, melyben gyermek koromban oly áhitattal hallgattam

atyám ajkáról a szent igét, e csekélységet megtehettem.» E csekélység pedig 60 frt, melyhez járultak: Hóry Béla 5 frt, Br. Kemény Gyula 10 frt, Gyarmathy Zsigáné, 10 frt. Hóry Endre, tanuló 1 frt, Deáky Attila, tanuló 1 frt, id. Lészai Ferencz, status-gondnok 2 frt, Gyarmathy Miklós, alispán 2 frt, Dobál Antal ügyvéd, rom. kath. 5 frt, Bethlen Bálint 5 frt, Szekula Ákos, bizt. társ. főfelügyelője 5 frt, Herepei Gergely. ref. pap 2 frt, Gazsi József, nyug. tanár, rom. kath. 1 frt, Horváth Gyula, orsz. képviselő 5 frt. Nagy László, egyhker. direktor 2 frt, Kovács Ferenc, marosvásárhelyi apát-plébános 1 frt, Velits Ödön, tordai polgármester, lutheránus 1 frt, Magyari Mihály, lapszerkesztő, unitárius 1 frt, Hóry Zoltán emlékére 1 frt, összesen 60 frt. Ezen kívül adakoztak Csákány János, ref. pap. 10 frt, Csákány Jánosné 5 frt, Bihari András, kurator, 6 frt. Kovács István, földész, 5 frt Bogdán István, szil.-somlyói igaz. tanító, 5 frt. Szigethy Károly, unitárius 10 frt, Barta János, faragászati tanító 3 frt. A begyűlt összes adomány teszen 106 frtot. Fogadják a nemes szívű adakozók, úgy a magam, mint egyházam nevében a legforróbb köszönetünket. M.-Gy.-Monostor, 1891. jul. 23. Csákány János, ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ

1850—1891

KÖRLEVÉL

Mindenik egyházközséghez, egyházmegye nt. Espereséhez, kollegium m. tt. Előljárásihoz és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. Tanácsához.

Egyházkerületünk szétküldött f. évi «Névkönyve» példányonként 60 krban megállapított árának bevétele céljából, felhívjuk minden egyházközségünket, hogy az átvett egy-egy példány Névkönyv árába f. évi október 1-ig küldjön be az esperesi hivatalhoz 60 krajcárt. Egyházmegyénk nt. espereseit pedig felszólítjuk, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett összegeket f. évi október 15-ig küldjék be egyházkerületünk pénztári hivatalába.

A kollegiumok m. tt. Előljárásihoz és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. t. tanácsai is rendelkezzenek, hogy ezen kimutatásban részükre feltüntetett összeg okt. 15-ig egyházkerületünk pénztári hivatalába fizetessék be. 1. Vajdahunyadi esperes 19 példány. 11 frt. 40 kr. 2. Gyulafehérvári esperes 12 példány. 7 frt. 20 kr. 3. Nagy-enyedi esperes 35 példány. 21 frt. 4. Kolozsvári esperes 3 példány. 1 frt. 80 kr. 5. Kolozskalotai esperes 37 példány. 22 frt. 20 kr. 6. Szilágy-szolnoki esperes 59 példány. 35 frt. 40 kr. 7. Deési esperes 19 példány. 11 frt. 40 kr. 8. Széki esperes 39 példány. 23 frt. 40 kr. 9. Nagy-sajói esperes 8 példány. 4 frt. 80 kr. 10. Görgenyi esperes 33 példány. 19 frt. 80 kr. 11. Marosi esperes 59 példány. 35 frt. 40 kr. 12. Küküllői esperes 34 példány. 20 frt. 40 kr. 13. Nagy-Szebeni esperes 11 példány. 6 frt. 60 kr. 14. Udvarhelyi esperes 50 példány. 30 frt. 15. Erdővidéki esperes 13 példány. 7 frt. 80 kr. 16. Sepsii esperes 36 példány. 21 frt. 60 kr. 17. Orbai esperes 11 példány. 6 frt. 60 kr. 18. Kézdi esperes 14 példány. 8 frt. 40 kr. 19. M.-Oláhországi esperes 3 példány. 1 frt. 80 kr. 20. Deési egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 21. Fogarasi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 22. Ilyefalvi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 23. Kézdivásárhelyi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 24. Marosvásárhelyi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 25. Nagyenyedi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 26. S.-Szt.-Györgyi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 27. Szászvárosi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 28. Székely-Udvarhelyi egyházközség 2 példány. 1 frt. 20 kr. 29. Nagyenyedi kollegium 2 példány. 1 frt. 20 kr. 30. Kolozsvári kollegium 1 példány. 60 kr. 31. Maros-Vásárhelyi kollegium 1 példány. 60 kr. 32. Székely-Udvarhelyi kollegium 1 példány. 60 kr. 33. Szászvárosi kollegium 1 példány. 60 kr. 34. Zilahi kollegium 1 példány. 60 kr. 35. Sepsii-Szt.-Györgyi kollegium 1 példány. 60 kr.

Megjegyezzük, hogy mindenik egyházmegyeyi levéltár részére egy-egy ingyen példány küldetett, melynek ára a kimutatásba nem vétetett fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. július 18.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

848—1891.

KÖRLEVÉL

Az összes esperesekhez és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek papjaihoz.

A püspöki jelentés összeállítására végett szükséges adatok felküldésének határidejéül szept. 1-ét tűzom ki. Az adatokat következő rovat-cimek alatt kell feltüntetni.

1. Népingás (a születés, halálozás, házasodás, konfirmálás: fiu. leány . . . összesen . . .) 2. Tanügy (tan kötelesek, tanulók, felekezeti iskolák, tanítók száma.) 3. Építkezések. 4. Kegyadományok, alapítványok, ajándékozások. 5. Szorgalmi jövedelem. 6. Birtokvásárlás, vagy csere. 7. Bor és magtárak állása. 8. Kepeváltási alapok. 9. Perselypenz. 10. Az egyházi épületek biztosított értéke.

Utasítom címzetteket, hogy az adatokat hiány nélkül, pontosan, a jelzett határnapiig multhatlanul küldjék föl és hogy az 1. 2. rovatok számadatai összegezve, a 3. 4. 5. 7. 8. rovatok végén a pénzürtéket kimutatva, tüntessék föl a végeredményt.

Kolozsvárt, 1891. jul. 27.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

1781—1891.

KÖRLEVÉL,

Mindenik ev. ref. kollegium m. t. t. Előljárásihoz.

A vallás és közoktatási m. kir. miniszter ur f. évi 29.928. sz. a. kelt leiratával tudatja hatóságunkkal, hogy:

1. A fejlesztés alatt álló debreceni városi 6 osztályú reáliskolát az 1891/2 tanévvel kezdődőleg állami ellátásba vette. E reáliskolánál az 1891/2 tanévben a hetedik, az 1892/3 tanévben pedig a nyolcadik osztály meg fog nyitni, s ez utóbbi évtől kezdve, az intézet érettségi vizsgálat tartására is jogosítva lesz.

2. Az erzsébetvárosi algimnaziumot az 1891/2 tanévvel kezdődőleg, állami ellátásba vette.

3. A rózsahelyi kath. jellegű városi algimnazium, állami segélyvel, az 1891/2 tanévvel kezdődőleg, fokozatosan főgimnaziummá fejlesztetik. Az intézetnél az 1891/2 tanévben az ötödik, 1892/3 tanévben a hatodik, az 1893/4 tanévben a hetedik, az 1894/5 tanévben pedig a nyolcadik osztály meg fog nyitni és ez utóbbi évtől kezdve, ez intézet érettségi vizsgálat tartására is jogosítva lesz.

Miről a m. t. t. Előljárásihoz tudomásvétel végett értesítjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsától, Kolozsvár, 1891. július hó 11.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1727—1891. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A maros-vásárhelyi ev. ref. kollegiumhoz, mint főgimnaziumhoz egy rendes tanári állásra, melylyel a természetrajz és földrajz tanítása van egybekötve, pályázat nyitattik. Javadalma: évi 900 frt fizetés, meg 200 frt lakásbér.

A tanári javadalom maximuma, melyre a megválasztandó tanár számíthat, successio útján 1200 frt és természetbeli lakás.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat és hadkötelezettségüket feltüntetve, az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűléséhez címzett folyamodványukat f. é. szeptember 10-ig az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Igazgató-Tanácsához, Kolozsvárra, terjesszék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. évi július hó 19-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1830—1891.

PÁLYÁZAT

theologiai és főgimnáziumi tanszékekre.

A nagy-enyedi Bethlen-kollegiumnál, a f. év őszén tartandó egyházkerületi Közgyűlésen, választás útján, két rendes tanári szék fog betöltetni még pedig:

1. a bibliai tudományok, első sorban az ó-szövetségi exegetica theologia,

2. a gimnáziumban a mennyiségtan és rajzoló geometria tanításának kötelezettségével.

A választandó rendes tanárok javadalma egyenkint: 1893. szept. 1-ig 1000 frt. készpénz-fizetés, negyedévi részletekben, 240 frt. lakáspénz, esetleg szállás természetben és 64 köbméter tűzifa; 1893. szept. 1-től 1350. frt készpénz, szállás természetben, vagy 300 frt. lakáspénz, 96 köbméter tűzifa és 50 frt. ötödéves korpótlék.

Mindkét r. tanári állomás 1892. január 1-én foglalandó el.

A megválasztott tanárok az egyhker. és keblői özvegyárvai gyámintézetnek jogos és kötelezett tagjai.

A pályázók fölhivatnak, hogy életkorukról, vallásukról, végzett tanulmányaikról, egyetemi képesítettségükről, a gimnáziumi tanszéket illetőleg a rajzoló geometria gimnáziumi tanításában szerzett teljes gyakorlatukról, stb. tanuskodó okmányokkal felszerelt kérvényüket f. é. szept. 10-ig az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsához, Kolozsvárra terjesszék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt, 1891. július hó 20-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor
elnök-helyettes.

824—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a deési egyházmegebe kebelezett hidalmási egyházközség III-ad osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: melléképületekkel ellátott és négy hold kerttel bíró, diszes lakáson kívül, a) 338 frt. 66 kr. dézma-korpótlás, b) 170 frt. 05 kr. kanonika porció jövedelme, c) 75 frt. értékű kepe. Megválasztandó köteles, első évi fizetésének felét az özvegyi kasszába szolgáltatni.

Pályázati határnap, aug. 20. Folyamodványok nt. Nagy Lajos esperes aához, Dobokára intézendők.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. jul. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

826—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kükküllői egyházmegebe kebelezett m. herepei levita-tanítói állomásra, ezennel másodsor pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott, tisztességes lakáson kívül, 243 frt. 19 kr. egyházközségi becslés szerint.

Pályázati határnap, augusztus 20. Folyamodványok nt.

Kovács Elek esperes aához intézendők, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Szt.-Márton.

Az erdélyi ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. július 23.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

847—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kükküllői egyházmegebe kebelezett oláh-déllői levita-tanítói állomásra, javított fizetés mellett, másodsor nyitattik pályázat.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházközségi becslés szerint, 165 frt. 90 kr, melynek fele része a nyugalmazott levitát illeti. Azonban, a mélt. Ig.-Tanács az öreg levita életében 100, azután pedig 50 frt államegélyt ad évenként; míg az egyházközség öt szekér szénát és két szekér sarjut termő kaszálóval emeli a fizetést, ugyancsak a ny. levita életében, ezen takarmány megcsinálásáról és beszállításáról a hivek gondoskodnak.

Pályázati határnap, aug. 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek esperes urhoz küldendők, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Szent-Márton-

Kolozsvártt, 1891. jul. 25.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

854—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegebe kebelezett n.-petrii egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, 1½ hold terjedelmű kerttel és a hivatalos becslés szerint, 220 frt. 61 kr. fizetés, melyből 80 frt. készpénz, míg 45 frt. értéket az egyház magtárából két részben fizetendő 15 hclt. tengeri képvisel.

Pályázati határnap, augusztus 20. Folyamodványok nt. Dézsi Gyula esperes aához intézendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1891. jul. 27.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

855—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegebe kebelezett m.-gy.-m o n o s t o r i egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel, 1¾ hold terjedelmű kerttel; fizetés, a hivatalos becslés szerint, 233 frt., mely összegben a kert jövedelme csak 8 firtal szerepel, de ha a tanító kívánja, kész az egyház évi 40 firtal megváltani.

Pályázati határnap, aug. 20. Folyamodványok nt. Dézsi Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1891. jul. 27-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

706—1891.

KÖRLEVÉL

A n.-enyedi ref. egyházmege egyházainak előjáróit felhívom a következők teljesítésére: 1. A folyamatba induló kéreésre nézve gondoskodjanak, hogy az jó minőségben, a maga idejében és pontosan szolgáltatásuk be. 2. A püspöki jelentéshez szükséges adatokat állítsák össze kellő pontossággal s küldjék be hozzám. 3. Az országos alap illetékeit szedjék be s az újabb rendelet szerint, f. évi októberéig küldjék is be. Ezt annyival is inkább figyelmükbe ajánlom, mivel a segélyért folyamodók csak azon feltétel alatt reménykedhetnek, ha semminemű hátralékuk sem lesz. 4. Az egyházak költség-előirányzatait 1892-ről a f. év októberben küldjék be a számvevőhöz, az ezen évben meghatározott 5 frt büntetés terhe alatt. 5. A névkönyvi adatokat is kellő pontossággal állítsák össze s f. év novemberéig küldjék be hozzám. 6. A kik hátralékban vannak öz. intézeti tartozásaikkal, azonnal küldjék be azokat az ujjonnan választott pénztárnokhoz, Barabás József urhoz.

Gerend, 1891. július 24-én.

Hegedüs Lajos,
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**